

Noora Vantola

**Toiminnanohjaus vapaaehtoisen tukena
Helsingin Tyttöjen Talon vapaaehtoisten naisten
kokemuksia toiminnanohjauksesta**

Kasvatustieteen

pro gradu tutkielma

Syyslukukausi 2012

Opettajankoulutuslaitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Noora Vantola

Toiminnanohjaus vapaaehtoisen tukena. Helsingin Tyttöjen Talon vapaaehtoisten naisten kokemuksia toiminnanohjauksesta.

Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos.

Kasvatustieteen pro gradu, 83 s.

Helsingin Tyttöjen Talo perustettiin vuonna 1999 kehittämään sukupuolisensitiivistä sosiaalista nuorisotyötä ja naistietoista tyttötyötä. Helsingin Tyttöjen Talolla toimii vapaaehtoisia naisia isosiskoina, joiden tarkoituksena on olla talolla käyvien 10- 28-vuotiaiden tyttöjen ja naisten tukena. Tyttöjen Talo järjestää vapaaehtoisilleen säännöllistä toiminnanohjausta. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa vapaaehtoisten naisten kokemuksia Tyttöjen Talon toiminnanohjauksesta. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten toiminnanohjaus tukee naisten vapaaehtoisena toimimista sekä miten toiminnanohjaus tukee vapaaehtoisten omaa naistietoisuutta. Tutkimuksen kohteena oli kuusi Tyttöjen Talolla vapaaehtoisena toimivaa naista.

Tutkimus oli tutkimusotteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen. Tutkimuksen tavoitteena oli tuoda esiin tutkittavien omia kokemuksia, mistä syystä tutkimusmenetelmäksi valikoitui teemahaastattelu. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina Tyttöjen Talolla keväällä 2010. Haastatteluissa käsiteltyjä teemoja olivat yksilötoiminnanohjaus, ryhmätoiminnanohjaus, naistietoisuus sekä toiminnanohjauksen tuki vapaaehtoisena toimimiselle. Aineiston analyysi toteutettiin teemoittelemalla.

Tutkimuksen tulosten mukaan toiminnanohjaus tukee sekä vapaaehtoisena toimimista Tyttöjen Talolla että vapaaehtoisten omaa naistietoisuutta. Toiminnanohjaustilanteet koettiin keskustelufoorumeina, joissa vapaaehtoisilla on mahdollisuus jakaa omia kokemuksiaan, saada tukea toisilta vapaaehtoisilta ja auttaa omilla kokemuksilla myös muita. Toiminnanohjaajan rooli koettiin merkittävänä tunnelman luomisen ja Tyttöjen Talon toimintatapojen selkiinnyttämisen kannalta. Vapaaehtoisille oli erityisen tärkeää tieto siitä, että he toimivat vastuullisesti ja oikein, Tyttöjen Talon toimintalinjojen mukaisesti. Toiminnanohjaus nähtiin myös foorumina pohtia omaa naiseutta ja moninaisia naisena elämisen tapoja nyky-yhteiskunnassa. Tyttöjen Talon toiminnanohjausta vapaaehtoiset halusivat kehittää siten, että toiminnanohjauskerroilla olisi keskusteluissa jokin laajempi teema. Merkittävimpinä toiminnanohjauskertoina pidettiin sellaisia kokoontumisia, joissa vapaaehtoiset olivat saaneet käytännönläheistä tietoa ja tukea vapaaehtoisena toimimiseen.

Avainsanat: vapaaehtoisuus, vapaaehtoistoiminta, toiminnanohjaus, naistietoisuus, sukupuolisensitiivisyys

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	TYTTÖJEN TALO	8
2.1	Tyttöjen Talo sukupuolisensitiivisyyden edelläkävijänä.....	8
2.2	Naistietoisuus toiminnan lähtökohtana.....	9
2.3	Yhteisöllisyys voimavarana.....	10
2.4	Tyttöjen Talon toiminta.....	11
3	SUKUPUOLISENSITIIVISYYS TYTTÖTYÖN TAUSTATEORIANA.....	13
3.1	Sukupuolisensitiivisyys vs. sukupuolineutraalius	13
3.2	Sukupuolisensitiivinen tyttötyö.....	14
3.3	Sukupuolisensitiivisyys työtteenä	16
4	VAPAAEHTOISTOIMINTA.....	18
4.1	Vapaaehtoistoiminta käsitteenä	18
4.2	Vapaaehtoistoiminta kolmannella sektorilla vai osana kansalaisyhteiskuntaa	19
4.3	Motiiveja vapaaehtoistoimintaan	21
4.4	Suomalaiset naiset vapaaehtoisina toimijoina.....	22
4.5	Vapaaehtoisena Tyttöjen Talolla.....	23
5	VAPAAEHTOISTEN TOIMINNANOHJAUS	25
5.1	Mitä toiminnanohjaus on?	25
5.2	Mihin toiminnanohjausta tarvitaan?	26
5.3	Toiminnanohjauksen merkitys vapaaehtoiselle.....	27
5.4	Toiminnanohjaus Tyttöjen Talolla.....	29
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	33
6.1	Tutkimustehtävät ja kohdejoukko	33
6.2	Tutkimusote	34
6.3	Tutkimusmenetelmänä teemahaastattelu.....	34
6.4	Aineiston hankinta ja kuvailu	37
6.5	Aineiston analyysin kuvailu	41
6.6	Tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden arviointia	46
7	TUTKIMUKSEN TULOKSET	48
7.1	Miten toiminnanohjaus tukee vapaaehtoisena toimimista	48
7.1.1	Ryhmätoiminnanohjaus keskustelufoorumina	48

	4
7.1.2 Toiminnanohjaaja Tyttöjen Talon linjojen vetäjänä.....	51
7.1.3 Rooli vastuullisena isosiskona Tyttöjen Talolla	54
7.1.4 Tiedon janoa ja henkilökohtaista keskustelua	57
7.1.5 Kehittämisehdotuksia Tyttöjen Talon toiminnanohjaukseen	58
7.2 Miten toiminnanohjaus tukee vapaaehtoisen naistietoisuutta.....	60
7.2.1 Naistietoisuuden määritelmiä.....	60
7.2.2 Toiminnanohjaus mahdollisuutena pohtia omaa naiseuttaan	61
8 POHDINTA	64
8.1 Toiminnanohjaus vapaaehtoisena toimimisen tukena	65
8.2 Toiminnanohjaus vapaaehtoisen naistietoisuuden tukena	69
8.3 Muutamia jatkotutkimusaiheita.....	72
LÄHTEET	74
LIITTEET	81
Liite 1 Teemahaastattelurunko	81
Liite 2 Sähköpostiviesti Tyttöjen Talon vapaaehtoisille	83

1 JOHDANTO

Tutustuin Helsingin Tyttöjen Taloon etsiessäni itselleni sopivaa vapaaehtoistoiminnan muotoa. Ilmoittauduin mukaan vapaaehtoistoiminnan koulutukseen, joka järjestettiin vapaaehtoisiksi isosiskoiksi haluaville aikuisille naisille Tyttöjen Talolla lokakuussa 2009. Koulutuksessa tutustuin kymmeneen naiseen, joilla oli suuri auttamisen halu ja Tyttöjen Talon tytöillä taas tuntui olevan suuri aikuisen tarve. Sitoutuneille vapaaehtoisille näytti todella olevan tilausta.

Vapaaehtoistoiminnasta kiinnostuneelle ihmiselle on paljon erilaisia mahdollisuuksia olla avuksi. Hakusanalla vapaaehtoistoiminta löytää verkosta monia eri tahoja, joissa etsitään vapaaehtoisia toimijoita. On myös olemassa sivustoja, joissa eri tahot voivat ilmoittaa tarjolla olevista vapaaehtoisista toimista. Koko Suomen kattavasta verkostopalvelusta (www.verkostopalvelu.fi) löytyy useita kymmeniä eri vapaaehtoistoiminnan muotoja ja esimerkiksi Espoon kaupungilla on oma vapaaehtoisverkostonsa (www.espoonvapaaehtoisverkosto.fi).

Suomessa vapaaehtoistoiminnalla on kaksoisrooli. Vapaaehtoistoiminta täydentää julkisen ja yksityisen sektorin palveluja sekä myös korvaa nyky-yhteiskunnassa löyhiksi käyneitä lähiyhteisöjä ja sosiaalisia verkostoja. (Nylund & Yeung 2005,13.) Helsingin kaupungin sosiaaliviraston määritelmän mukaan vapaaehtoistoiminta on ennaltaehkäisevää ja kaupungin palveluja täydentävää toimintaa, jonka nähdään lisäävän yhteisöllisyyttä ja ehkäisevän syrjäytymistä (Halttunen-Sommardahl & Linna 2007,3). Helsingin kaupungin vapaaehtoistyön neuvottelukunnan toimintasuunnitelmassa kaudelle 2009-2010 todetaan vapaaehtoistyön täydentävän kaupungin hallintokuntien toimintaa. Neuvottelukunnan tavoitteena on lisätä kansalaisaktiivisuutta ja edistää Helsingissä tehtävää vapaaehtoistyötä. Tavoitteena on kehittää vapaaehtoisyhteisöjen toimintamahdollisuuksia sekä kannustaa yhteisöjä kehittämään toimintaansa myöntämällä tunnustuksia ansiokkaasta vapaaehtoistoiminnasta.

Tyttöjen Talo on Suomessa ensimmäinen taho, joka on kehittänyt sukupuolisensitiivistä sosiaalista nuorisotyötä ja naistietoista tyttötyötä. Tyttöjen Talo on reilussa 10 vuodessa löytänyt paikkansa Helsingin kaupungin palvelujärjestelmässä ja pyrkii toimimaan laajalla sektorilla aina ennaltaehkäisevästä työstä korjaavaan työhön. (Tyttöjen Talon toimintasuunnitelma 2010.) Sukupuolisensitiivisessä tyttötyössä huomioidaan tytön kasvun tukemisessa naiseksi kasvamisen erityispiirteet ja kysymykset. Omaan sukupuoleen identifioituminen nähdään osana nuoren tervettä kasvua. Tyttötoiminnassa tytöt saavat myös aikuisten naisten tukea ja roolimalleja, mitä monet tytöt tarvitsevat vanhemmitaan irtaantuessaan. (<http://www.tyttotyö.fi/sukupuolisensitiivisyys/tyttotyö> Viitattu 14.10.2010.)

Vapaaehtoiset naiset ovat olleet merkittävä tuki Tyttöjen Talon avoimessa toiminnassa. Vapaaehtoistoiminnan järjestäminen vaatii kuitenkin resurssointia, joka ei ole itsestään selvää. Opetusministeriön rahoittaman hankkeen rahoitus oli vaakalaudalla keväällä 2010, mutta sai kuitenkin jatkoa. Vapaaehtoisten isosiskojen myötä Tyttöjen Talolla on moninaisia naisen malleja ja moninaisia kohtaamisia, jotka rikastuttavat tyttöjen elämää ja antavat uusia näkökulmia. (Tyttöjen Talon toimintasuunnitelma 2010.)

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton (2005) määritelmän mukaan vapaaehtoistoiminta on *”yksittäisten ihmisten ja yhteisöjen hyväksi tehtyä toimintaa, josta ei saa rahallista korvausta, joka tehdään ilman pakkoa ja jota ei pidetä velvollisuutena perhettä tai sukua kohtaan”*. Eskola ja Kurki (2001, 10) määrittelevät vapaaehtoistoiminnan osallistumiseksi vuorovaikutukseen perustuvaan organisoituun auttamis- ja tukitoimintaan, jonka tarkoituksena on lievittää vapaaehtoistoiminnan kohteena olevien yksilöiden henkistä ahdinkoa tai korjata puutteita elinoloissa. Vapaaehtoistoiminnan voidaan ajatella myös olevan ihmiselle luontaista toimintaa, joka edistää ihmisen hyvinvointia. Taustalla on ajatus ihmisen uskonnollisesta tai eettisestä pyrkimyksestä tehdä hyvää siksi, että hänellä on vahva usko uskonnollisiin tai eettisiin periaatteisiin. Uskonnollisen vakaumuksen ja hyvään pyrkimisen on tutkimuksissa havaittu olevan yhteydessä ihmisen hyvinvointiin. (Ojanen 2001,106.)

Tyttöjen Talolla toimivat vapaaehtoiset naiset ovat osa organisoitua auttamis- ja tukitoimintaa, jolla pyritään tavoittamaan 10- 28-vuotiaita tyttöjä ja naisia. Vapaaehtoisena toimiminen perustuu mitä suurimmassa määrin vuorovaikutukseen vapaaehtoisten ja

tyttöjen kohdatessa Tyttöjen Talon avoimissa illoissa yhteisen ajanvieton ja tekemisen äärellä. Tyttöjen Talolla vapaaehtoistyö on antoisaa, mutta myös vaativaa, kuten kaikenlainen auttamistyö ihmisten parissa. Vapaaehtoisten taakkaa pyritään keventämään säännöllisellä toiminnanohjauksella, johon jokainen vapaaehtoinen on velvoitettu osallistumaan vähintään kerran syys- ja kevätkaudella.

Toiminnanohjauksessa vapaaehtoiset toimijat tarvitsevat tuen lisäksi palautetta omasta toiminnastaan, mahdollisuuden purkaa kokemuksiaan sekä tavata muita samassa tehtävässä toimivia. Tärkeää on tulla kuulluksi sekä tuntea itsensä tarpeelliseksi ja tuntea voivansa vaikuttaa asioihin. (Harju et al. 2001, 35; Porkka 2010; Syrjänen 2011.) Toiminnanohjaus edistää vapaaehtoisten koulutusta, vapaaehtoistoiminnan arvostusta sekä vapaaehtoisten sitoutumista omaan tehtäväänsä (Syrjänen 2011).

Tässä tutkimuksessa minua tutkijana kiinnostaa, millaisena Tyttöjen Talolla vapaaehtoistoiminnassa mukana olevat naiset itse kokevat toiminnanohjauksen. Tavoitteena on selvittää, miten toiminnanohjaus tukee heidän toimimistaan vapaaehtoisena isosiskona. Tyttöjen Talon toiminnassa korostuu myös nais erityinen ilmapiiri, naistietoisuus, joka leimaa kaikkea talon toimintaa. Naistietoisuus on siten väistämättä läsnä myös toiminnanohjauksessa ja siksi halusin selvittää myös, miten toiminnanohjaus tukee vapaaehtoisten isosiskojen omaa naistietoisuutta.

Yeungin (2002,48) tutkimukseen osallistuneista suomalaisista (997 henkilöä), jotka eivät olleet mukana vapaaehtoistoiminnassa, puolet sanoi olevansa halukkaita osallistumaan, jos heitä pyydetäisiin mukaan toimintaan. Se, että joku pyytäisi heitä mukaan, madaltaisi osallistumiskynnystä. Yeungin (2002,72) mielestä vapaaehtoistoiminta suomalaisen kansalaisyhteiskunnan rakennusaineiksena ei ole vain juhlapuheita, vaan todellisuutta sekä myös kanavoimatonta potentiaalia. Sen lisäksi, että kansalaiset saataisiin lähtemään mukaan vapaaehtoistoimintaan, on syytä pohtia myös sitä, miten heidät saadaan sitoutumaan toimintaan pidemmäksi aikaa. Vastaus tähän voisi olla laadukas toiminnanohjaus.

2 TYTTÖJEN TALO

2.1 Tyttöjen Talo sukupuolisensitiivisyyden edelläkävijänä

Merkittävä sukupuolisensitiivisen nuorisotyön kehittäjä Suomessa on Setlementtinuorten liitto ry. Helsingin Tyttöjen Talo perustettiin vuonna 1999 aluksi kehittämishankkeena Setlementtinuorten liitto ry:n aloitteesta, yhtenä tuloksena tyttötyöprojektista *Upea minä*. (Anttonen 2006.) Tyttöjen Talo on Suomessa ensimmäinen taho, joka on kehittänyt sukupuolisensitiivistä sosiaalista nuorisotyötä ja naistietoista tyttötyötä. (Tyttöjen Talon toimintasuunnitelma 2010.)

Tyttöjen Talot ovat osa Setlementtiliikkeen sosiaalista nuorisotyötä ja niiden toiminta pohjautuu Setlementtiliikkeen arvoihin. Setlementtityössä mottona pidetään toimimista yhdessä ihmisten kanssa. Ihminen kohdataan kokonaisena ja hänelle annetaan mahdollisuus olla yhteisön täysivaltainen jäsen. Setlementtiliikkeen arvoja ovat yhteisöllisyys, erilaisuuden hyväksyminen, yksilön kunnioittaminen, luottamus yksilön voimavaroihin, kaikkien ihmisten tasa-arvoisuus, paikallinen toiminta sekä sitoutuminen heikommassa asemassa olevan ihmisen auttamiseen. Sosiaalinen nuorisotyö pyrkii auttamaan syrjäytymisvaarassa olevia lapsia ja nuoria riittävän aikaisessa vaiheessa. Tyttöjen Talo on perustamisestaan lähtien pyrkinyt tavoittamaan erityistä tukea tarvitsevia tyttöjä. Näille tytöille ominaista ovat vaikeudet elämänhallinnassa sekä vahva aikuisen tuen tarve. (Eischer 2009,13.)

Tyttöjen Talo Helsingissä on Tyttöjen Talo-verkoston pioneeri. Tyttöjen Talot on sittemmin perustettu myös Tampereelle (2004), Ouluun (2006) ja Turkuun (2007). Tyttöjen Talo® on Kalliolan Nuoret ry:n rekisteröity *tuotemerkki*, jonka konseptin mukaiseen työhön kaikki Tyttöjen Talot ovat sitoutuneet. Konseptin kulmakiviä ovat sukupuolisensitiivinen tyttötyö, naistietoinen ilmapiiri, ihmisen arvokas kohtaaminen, yhteisöllisyys ja moniammatillisuus. Paikalliset Tyttöjen Talot toteuttavat yhteistä konseptia kukin

omalla tavallaan. Tyttöjen Talot on Settlementiliikkeen arvojen mukaisesti kehitetty vastaamaan paikallisiin tarpeisiin eri alueilla ja lisäksi erilaiset kävijäkunnat vaikuttavat siihen, millaista toimintaa heille kulloinkin tarjotaan. (Eischer 2009, 14;19.)

Helsingin Tyttöjen Talo on Kalliolan Nuoret ry:n, Settlementinuorten liitto ry:n ja Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen kumppanuustalo. Uudempia yhteistyökumppaneita ovat Helsingin kaupungin sosiaalivirasto ja terveyskeskus. Tyttöjen Talo on reilussa 10 vuodessa löytänyt paikkansa Helsingin kaupungin palvelujärjestelmässä ja pyrkii toimimaan laajalla sektorilla aina ennaltaehkäisevästä työstä korjaavaan työhön. (Tyttöjen Talon toimintasuunnitelma 2010.) Helsingin kaupunki osallistuu Tyttöjen Talon kustannuksiin ja on aktiivisesti mukana kehittämässä toimintaa. Toinen toiminnan päärahoittaja on Raha-automaattiyhdistys. Helsingin Tyttöjen Talon yhteistyökumppaneita ovat kaupungin nuoriso-, sosiaali-, terveys- ja koulutoimi sekä muut nuoriso- ja sosiaalityötä tekevät järjestöt. (Eischer 2009;14,21)

Tyttöjen Talojen toimintaa on kehitetty Settlementinuorten liiton Tyttöjen Talo®-verkoston kehittämishankkeella, joka on Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama Tyttöjen Talojen toiminnan tutkimus-, kehittämis- ja koordinoitiprojekti (2008-2010). Hankkeen tavoitteena on ollut edistää sukupuolisensitiivistä työtettä nuorisotyössä sekä tehdä sukupuolisensitiivistä tyttötyötä tunnetuksi valtakunnallisesti. Tarkoituksena on ollut kehittää Tyttöjen Talojen toimintaa tutkimuksen ja koulutuksen avulla sekä jakaa hyviksi todettuja käytäntöjä. (<http://www.settlementinuoret.fi/index.phtml?s=112> Viitattu 14.10.2010 .)

2.2 Naistietoisuus toiminnan lähtökohtana

Sukupuolisensitiivisessä tyttötyössä huomioidaan tytön kasvun tukemisessa naiseksi kasvamisen erityispiirteet ja kysymykset. Omaan sukupuoleen identifioituminen nähdään osana nuoren tervettä kasvua. Tyttötyö on tytöille suunnattua ja sovellettua toimintaa, jossa huomioidaan heidän tarpeensa ja kehityksensä. Toimintaa toteutetaan tyttöryhmissä, joissa naiseksi kasvamisen erityispiirteisiin voidaan parhaiten paneutua. Tyt-

töryhmien avulla voidaan tukea tyttöjen aikuistumista, naiseutta ja itsetuntoa pohtimalla yhdessä sukupuoleen liittyviä viestejä. Tyttötoiminnassa tytöt saavat myös aikuisten naisten tukea ja roolimalleja, mitä monet tytöt tarvitsevat vanhemmistaan irtaantuaan. (<http://www.tyttotyö.fi/sukupuolisensitiivisyys/tyttotyö> Viitattu 14.10.2010.)

Tyttöjen Talolla naistietoinen työote leimaa kaikkia työmuotoja. Jo talo fyysisenä ympäristönä ilmentää naistietoisuutta. Sisustuksessa ja seinillä on esillä erityisesti tyttöjen ja naisten elämää koskettavia kuvia ja esineitä. (Tyttöjen Talon toimintasuunnitelma 2010.) Tyttöjen Talon perustehtävänä on tukea tyttöjen ja nuorten naisten kasvua itsensä näköisiksi naisiksi yhteisöllisyyttä ja naistietoisuutta arvostavassa ilmapiirissä. Naistietoisuudella tarkoitetaan ennen kaikkea naisen tietoisuutta ja ymmärrystä omasta itsestään kokonaisena naisena ja omista kasvun lähtökohdista. Naistietoisuus on myös tietoisuutta ja ymmärrystä naisen historiasta, naiskuvasta ennen ja nyt, naisten voimavaroista ja kipupisteistä sekä yhteiskunnan odotuksista ja mahdollisuuksista toteuttaa moninaista naiseutta. (Tyttöjen Talon vapaaehtoistoiminnan koulutus 7 & 10.10.2009.) Tyttöjen Talolla ajatellaan omaan sukupuoleen juurtumisen vahvistavan itsetuntoa sekä vapauttavan myös arvostamaan toista sukupuolta (Tyttöjen Talon toimintasuunnitelma 2010).

Tyttöjä tuetaan voimaantuneiksi naisiksi kannustamalla tyttöjä arvostamaan itseään ja naiseuttaan sekä auttamalla tyttöjä löytämään omia voimavarojaan. Tyttöjen Talon ”poikavapaissa” tiloissa tytöt voivat olla omanlaisiaan, erilaisiakin tyttöjä vapaampina stereotyyppisistä sukupuolirooleista ja -odotuksista. Tytöille on vapauttavaa, ettei heidän tarvitse peilata omaa viehättävyyttään vastakkaiseen sukupuoleen. (Eischer 2009,13;15.) Eischer (2009,15) näkee Tyttöjen Talon kannanottona sen puolesta, että tyttöyteen ja naiseksi kasvamisen erityispiirteisiin kiinnitettäisiin huomiota.

2.3 Yhteisöllisyys voimavarana

Nuorisotyön eetoksen taustalla on aina vaikuttanut voimakkaana yhteisöllinen ja ennalta ehkäisevä ote. Pitkäjänteinen tehostettu nuorisotyö tarkoittaa elämistä ja toimimista siinä arjessa, jossa nykyajan nuoret elävät. Nuorisotyö on merkittävässä roolissa yhteisöl-

lisyiden lisääjänä ja ennalta ehkäisevän toiminnan toteuttajana. (Paananen 2009, 36-37.) Näre (2004,102) korostaa erityisesti naisten merkityksellisyyttä toisilleen yhteisöllisyyden rakentamisessa. Yhteisöllisyys korvaa naisille sen, mitä ei voi saada miehiltä ja tekee naisista kokonaisia. Perheentupa (2001,153-154) on sitä mieltä, että yhteisöllisyys naisten kesken lisää naisen omaa uutta ja vahvempaa tietoisuutta itsestään. Ryhmässä naiset voivat jakaa yhteisiä kokemuksia ja samankaltaisia elämyksiä, jotka synnyttävät oivalluksia ja sisäisiä muutoksia naisessa.

Tyttöjen Talolla tehdään aktiivista työtä positiivisen yhteisöllisen ilmapiirin luomiseksi. (Eischer 2009,13). Yhteisöllisyys on Tyttöjen Talon tärkeimpiä arvoja, joka näkyy jokapäiväisessä arjessa. Tyttöjen Talo on tasa-arvoinen yhteisö, jossa tytöt, nuoret naiset, vapaaehtoiset ja työntekijät nähdään kaikki yhtä tärkeinä ja tasa-arvoisina. Taustalla on ajatus siitä, että nuoruusiässä on tärkeä kokea kuuluvansa jonnekin ja olla osa yhteisöä. Yhteisöön kuulumisella tulisi olla jokin merkitys nuorelle. Tyttöjen Talolla painotetaan aikuisten ja nuorten kohtaamista samalla tasolla, kuitenkin siten, että aikuinen kantaa aikuisen vastuunsa talon yhteisessä arjessa. (Tyttöjen Talon vapaaehtoistoiminnan koulutus 7 & 10.10.2009.)

2.4 Tyttöjen Talon toiminta

Tyttöjen Talon toiminta on suunnattu 10- 28-vuotiaille tytöille ja nuorille naisille. Tavoitteena on lisätä tyttöjen hyvinvointia tarjoamalla heille yhteisö, jossa he saavat olla täysivaltaisia jäseniä ja jossa heidät hyväksytään omana itsenään. Tyttöjen elämänhallinnallisia valmiuksia pyritään parantamaan erilaisten aktiviteettien kautta. Erityistä huomiota kiinnitetään siihen, että Tyttöjen Talolle tuleva tyttö kohdataan kokonaisvaltaisesti tyttönä omana itsenään, ei vain asiakkaana, potilaana tai avuntarvitsijana. Toiminta pyrkii tyttölähtöisyyteen, mikä tarkoittaa, että kaikki työmuodot ovat nousseet tyttöjen tarpeista. (Tyttöjen Talon toimintasuunnitelma 2010.)

Tyttöjen Talon perustoimintaa ovat avoin toiminta, avoimet ja suljetut ryhmät sekä yksilötyö. Erityisiin tarpeisiin vastaavat myös monikulttuurinen tyttötyö, matalan kynnyk-

sen seksuaalikasvatus ja -neuvonta, seksuaalinen väkivaltatyö sekä toiminta nuorille äideille. Avoin kahvila toimii talolla maanantaista torstaihin. Avoin toiminta halutaan pitää matalan kynnyksen paikkana, johon tyttöjen on helppo tulla. Avoimen toiminnan matala kynnyks on usein matala kynnyks muihin talon toimintoihin sekä myös ulkopuolisten palvelujen piiriin. Avoimessa toiminnassa olennaista on kohtaaminen ja vuorovaikutus yhteisöllisessä ja moninaiselle tyttöydelle ja naiseudelle avoimessa ilmapiirissä. (Tyttöjen Talon toimintasuunnitelma 2010.)

Tyttöjen Talon keskeisin tukimuoto ovat erilaiset ryhmät. Syksyllä 2010 Tyttöjen Talolla toimi avoimia tyttöryhmiä ja maksullisia harrastusryhmiä, joihin kaikkiin tytöt olivat tervetulleita ilman ennakoilmoittautumista. Avoimia ryhmiä ovat avoin kuvataide, kokkis, kädentaidot ja ompelu, leffaryhmä sekä nuorten odottavien äitien ryhmä. Harrastusryhmissä harrastetaan erilaisia tanssityylejä, kuten bollywood ja hiphop, sekä as-tanga-joogaa. Vuorovaikutteisia suljettuja tyttöryhmiä perustetaan tyttöjen tarpeiden mukaan esimerkiksi seksuaalista väkivaltaa kohdanneille tytöille, päihdeperheiden tytöille, ujoille tytöille tai nuorille odottaville äideille sekä nuorille äideille vauvoineen. (<http://www.tyttojentalo.fi/fi/toiminta/> Viitattu 14.10.2010.)

Tyttöjen Talolla järjestetään myös monia tapahtumia, joilla pyritään tukemaan yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. Toimintavuonna 2009 -2010 tapahtumia olivat muun muassa syysstartti, kulttuuripolku, tunnepolku, Naisten päivän juhla, kierrätyspäivä, remonttitalkoot sekä joulun- ja kevätjuhlat. (Tyttöjen Talon toimintasuunnitelma 2010.)

3 SUKUPUOLISENSITIIVISYYS TYTTÖTYÖN TAUSTATEORIANA

3.1 Sukupuolisensitiivisyys vs. sukupuolineutraalius

Petrelius (2005,21) näkee, että tasa-arvoon pyrkiminen näyttäytyy monesti toimintana, jossa pyritään kieltämään sukupuolen merkitys. Tätä tukee suomalaisessa työelämässä vallalla oleva sukupuolineutraali ammattiretoriikka, mikä tarkoittaa että sukupuolen merkitystä ei huomioida ammatillisissa keskusteluissa eivätkä työntekijät pohdi oman sukupuolensa merkitystä omalle työlleen. Suomea myös pidetään yleisesti tasa-arvoisena maana, jossa sukupuolen merkitystä ei tarvitse pohtia, koska tasa-arvon ajatellaan jo toteutuneen.

Sukupuolisensitiivisyys sekoitetaan toisinaan radikaaliin sukupuolineutraaliuteen. Molemmissa lähestymistavoissa kyseenalaistetaan ja pyritään purkamaan auki kaavamaisia sukupuolirooleja ja stereotyyppisiä käsityksiä sukupuoleen liittyen. Kasvatuksessa lähestymistavat näyttäytyvät kuitenkin aivan eri tavoin. Radikaalin sukupuolineutraalissa kasvatuksessa sukupuoli kielletään ja saatetaan jopa salata lapselta ja hänen ympäristöltään. Sukupuolisensitiivinen lähestymistapa taas painottaa sukupuolta lapsen identiteetin tärkeänä osana, jota nimenomaan ei saa piilotella. (Eischer 2009,16.)

Ronkainen ja Näre (2008, 28 -29) ovat havainneet, että sukupuoli pyritään hävittämään mediassa käydyistä väkivaltakeskusteluista. Suomessa vallitsee sukupuolineutraali tasa-arvokäsitys, jonka seurauksena sukupuolirakenteeseen liittyvät sosiaaliset ongelmat helposti yksilöllistetään. Ronkainen ja Näre peräänkuuluttavat tasa-arvoajattelua, joka ottaa huomioon sukupuolten erityistarpeet. Sukupuolet tulisi tunnistaa erilaisina, mutta ei kuitenkaan essentialisoida niitä siten, että naiselliset tai miehiset piirteet nähdään muuttumattomina. (Ronkainen & Näre 2008, 28- 29;36.)

Honkasalo et al. (2009, 14- 15) esittävät, että sukupuolisensitiivinen kasvatusta tulisi integroida osaksi lastentarhanopettajien ja opettajien koulutusta. Sukupuolisensitiivisyyden tulisi siten olla osa myös varhaiskasvatussuunnitelmia ja koulujen opetussuunnitelmia.

3.2 Sukupuolisensitiivinen tyttötyö

Sukupuolisensitiivisyydellä tarkoitetaan sukupuolten välisen valtavirtaistamisen perus-sanaston mukaan sukupuolinäkökulman huomioimista kaikilla yhteiskunnan tasoilla ja toiminnoissa. Sukupuolisensitiivisyys pyrkii siihen, että yhteiskunnan sukupuolistuneet rakenteet, prosessit ja niiden vaikutus naisten elämään tunnistetaan, tiedostetaan ja tehdään merkityksellisiksi. Sukupuolisensitiivisen toiminnan tavoitteena on itsensä tarpeettomaksi tekeminen. Tavoitteena on moninaisesti rakentuva yhteiskunta, jossa sukupuoli ei muodosta kahtiajakoa ihmisten välille piilevänä eikä avoimena. (Juutilainen 2003, 63- 64; 206-207.) Eischer (2009,13) määrittelee sukupuolisensitiivisyydeksi sukupuoleen liittyvien erityispiirteiden esiin nostamisen ja sukupuolelle ominaisten kasvamisen kipukohtien tunnistamisen. Sukupuolisensitiivisessä tyttötyössä tavoitteena on kyseenalaistaa kaavamaisia sukupuolirooleja ja antaa tytöille tilaa kasvaa oman itsensä näköiseksi naisiksi.

Sukupuolisensitiivisen tyttötyön tavoitteena on erityisesti syrjäytymisvaarassa olevien tyttöjen ja nuorten naisten sosiaalinen vahvistaminen. Sosiaalisen vahvistamisen kautta pyritään tukemaan nuoren kasvua ja myönteisen sukupuoli-identiteetin kehitystä. (Anttonen 2006; Punnonen 2007,525.) Työssä on olennaista huomioida sukupuolen ja sukupuolta koskevien käsitysten vaikutus nuoren kasvuun. Tärkeää on ymmärtää, että sukupuolella on merkitystä nuoren elämässä sekä syrjäytymisen ehkäisyssä. (Punnonen 2007,525.)

Näreen (2007,542) määritelmän mukaan sukupuolisensitiivinen tyttötyö tarkoittaa tyttöjen erityistarpeiden ja -ongelmien tunnistamista heidän voimaannuttamiseksi, syrjäytymisensä ehkäisemiseksi sekä elämänhallintansa ja osallisuutensa tukemiseksi. Pyrkimyksenä on vahvistaa tyttöjen emotionaalista, sosiaalista ja kulttuurista pääomaa. Sukupuolisensitiivisessä työtöteessä lähtökohtana on erilaisuuden tunnistaminen asettamatta eroja arvojärjestykseen. Sukupuolineutraalisuuteen pyrkivässä otteessa käy helpposti niin, että kun ideaaliksi otetaan tasa-arvo, normiksi tuleekin mies ja nuorisotyössä pojille suunnattu toiminta. Myös Petrelius (2005,21) huomauttaa, että käsitykset sukupuolesta korostavat monesti naisten ja miesten vastakohtaisuutta, jonka seurauksena naisten ja miesten toimintatilat esimerkiksi perheessä, koulussa, työelämässä ovat eriytyneet. Toimintatilojen väliset suhteet rakentuvat Petreliuksen mukaan usein hierarkkiseksi siten, että miehinen toiminta nähdään arvokkaampana kuin naisinen.

Honkasalo, Nikunen & Honkatukia (2009,14) tuovat esille, että sukupuolisensitiivinen kasvatus määrittynyt nuorisotyön käytännöissä hyvin pitkälle tyttötyöksi. Tyttötyö nähtiin tarpeelliseksi kun huomattiin, että nuorisotoiminta Suomessa on rakentunut poikien ympärille, vastaamaan poikien tarpeisiin. Tytöille jäävä sosiaalinen ja henkinen tila on perinteisessä nuorisotyössä kapea. Eischer (2009,15) yhtyy siihen, että perinteinen nuorisotyö tavoittaa paremmin poikia kuin tyttöjä. Väitettä tukee se, että nuorisotalojen kävijöistä enemmistö on poikia. Julkisista varoistakin tuetaan usein lähinnä poikia kiinnostavia urheilulajeja (jäähkiekko, salibandy, jalkapallo), kun taas yleensä tyttöjä kiinnostavat harrastukset, kuten tanssi ja ratsastus, vaativat omaa rahoitusta. Tytöille ei juuri ole tarjolla ilmaista vapaa-ajan toimintaa.

Sukupuolisensitiivistä nuorisotyötä voi Honkasalon et al. (2009,14) mukaan kritisoida aiheellisesti poikien sivuuttamisesta, mutta ei pidä kuitenkaan ajatella, että tyttöihin kohdistuva erityishuomio olisi pois pojilta. Sukupuolisensitiivinen kasvatus hyödyttää sekä tyttöjä että poikia. Eischer (2009,15) painottaa myös, että tyttötyö ei ole mitenkään pois pojilta. He muistuttavat, että Setlementtiliikkeen nuorisotyössä kehitetään kaiken aikaa sukupuolisensitiivistä poikatyötä, jolle myös on tarvetta. Juutilainen (2003,202) tulkitsee tutkimustuloksiaan toimijuuden kokemuksen näkökulmasta ja toteaa, että tytöillä näyttäisi nyky-yhteiskunnassa olevan poikia enemmän mahdollisuuksia rakentaa monimuotoisempaa minuutta.

3.3 Sukupuolisensitiivisyys työtteenä

Sukupuolisensitiivinen työote vaatii työntekijältä omien käsitysten tutkimista ja itsereflektiota. Peiliin katsomisen kautta on mahdollista tulla tietoiseksi siitä, minkälaiset sukupuolikäsitykset ohjaavat omaa työtä. (Petrelius 2005,21, Punnonen 2005,8; 2007,52.) Työntekijän on oltava halukas kyseenalaistamaan sukupuoleen kytkeytyviä olettamuksiaan ja uskomuksiaan. Vain sitä kautta työntekijän on mahdollista rohkaista nuorta arvioimaan kriittisesti omaa toimintaansa ja sen taustalla olevia olettamuksia. (Juutilainen 2003,64.)

Työntekijänä olisi hyvä pohtia, minkälaisia mielikuvia itsellä on tytöistä ja pojista, suhdatauuko tyttöihin ja poikiin yhdenvertaisesti omassa työssä ja arjessa sekä luoko käytännössä mahdollisuuksia tyttöjen ja poikien tasaveroiselle toiminnalle ja kuulluksi tulemiselle. Tarkkailla voi myös sitä, kuinka erilaisissa ammateissa toimivat aikuiset luovat ja ylläpitävät sukupuolittuneita käsityksiä ja toimintatapoja. Työyhteisönä työntekijöiden tulee olla nuorille esimerkkinä aikuisista, jotka kohtaavat, kuulevat, tukevat ja jakavat asioita tasaveroisesti sekä eri sukupuolten välillä että samaa sukupuolta olevien työntekijöiden kesken. (Petrelius 2005,21, Punnonen 2005,8; 2007,52) Työntekijän olisi hyvä tiedostaa, miten kieli ylläpitää sukupuolittuneita käsityksiä ja kiinnittää huomiota myös omaan moninaisuutta arvostavaan kielenkäyttöön (Juutilainen 2003,208).

Käsitykset sukupuolesta tuotetaan jatkuvassa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Sosiaalisesti rakentuva sukupuolen käsite on sidoksissa kulloinkin vallalla oleviin ajattelu- ja puhetapoihin. (Petrelius 2005,21; Punnonen 2007,522.) Sukupuolisensitiivinen työote edellyttää Juutilaisen (2003,64) mielestä sitä, että työntekijällä on teoreettista tietoa sukupuolijärjestelmästä ja tasa-arvolainsäädännöstä, jotta hän kykenee tunnistamaan nuorten elämään vaikuttavia sukupuolistavia rakenteita yhteiskunnassa. Punnonen (2007,522) kehottaa työntekijöitä tarkastelemaan, kuinka erilaisia ennakkokäsityksiä yhteiskunnassa on tytöille ja pojille luontaisesta ja soveliaasta käyttäytymisestä. Tarkastella voi myös sitä, kuinka erilaiselta jokin ilmiö näyttää pojan ja tytön näkökulmasta ja

kuinka erilaisissa (ja toisaalta samanlaisissa) asioissa he kaipaavat tukea. Aikuiset voivat pohtia, millainen käytös tytöille sallitaan. Onko tytöllä lupa ottaa tilaa, dominoida ja huutaa? Voiko tyttö olla herkkä ja silti tulla vakavasti otetuksi? Entä millaista käytöstä, luonnetta, harrastuksia ja ammatinvalintoja tytöiltä odotetaan? Ennen kaikkea, saavatko ”itsensä näköiset” tytöt tukea silloin kun sitä tarvitsevat.

Punnonen (2007, 522-523) näkee tärkeänä, että sukupuolisensitiivinen toimintatapa nähtäisiin nuorisotyössä voimavarana. Sukupuolisensitiivisyyden tulisi olla oman työn kehittämisen väline, jonka avulla nuorisotyön kentälle voidaan juurruttaa uudenlainen, entistä tasa-arvoisempi ja moniarvoisempi kulttuuri. Sukupuolieriytyneen toiminnan ei soisi johtavan takaisin perinteisiksi tyttöjen meikkileikeiksi, jolloin unohdetaan problematisoida sukupuoliin liittyviä olettamuksia. Punnonen (2005,8) peräänkuuluttaa työntekijöiltä pitkäjänteisyyttä, koska sukupuolisensitiivinen työote etenee hitaasti ja prosessinomaisesti.

4 VAPAAEHTOISTOIMINTA

4.1 Vapaaehtoistoiminta käsitteenä

Tutkimuskirjallisuudessa käytetään vapaaehtoisista toimijoista puhuttaessa sekä termiä vapaaehtoistyö että vapaaehtoistoiminta. Koskiaho (2001,16) näkee, että vapaaehtoistyö korostaa yksilön toimintaa omasta vapaasta tahdosta ja on siten yksilön tai ryhmien konkreettista toimintaa. Yksilöiden vapaaehtoistyö on kuitenkin organisoitua järjestöjen toimesta ja tätä toiminnan tasoa kuvaa käsite vapaaehtoistoiminta. Koskenvesa (2001,126) taas pitää yksilöiden vapaaehtoisuudesta puhuttaessa parempana termiä vapaaehtoistoiminta. Koskenvesan mielestä käsitteen vapaaehtoistoiminta käyttäminen tekisi vapaaehtoisuudesta omaleimaisempaa eikä toimintaa määriteltäisi työn ja työntekijöiden näkökulmasta. Tämän näkemyksen mukaan vapaaehtoiset eivät ole työssä, vaan toimijoita.

Tyttöjen Talolla vapaaehtoiset ovat mukana vapaaehtoistoiminnassa, mistä syystä myös tässä tutkimuksessa käytetään käsitettä vapaaehtoistoiminta vapaaehtoistyön sijaan. Myös vapaaehtoisten ohjauksesta käytetään käsitettä toiminnanohjaus työnohjauksen sijaan. Tyttöjen Talon vapaaehtoistoiminnasta vastaavan työntekijän mukaan ei voida puhua työstä tai työnohjauksesta. Tyttöjen Talo ei ole vapaaehtoisten työyhteisö, vaan he ovat talon toiminnassa mukana vapaa-ajallaan.

Myös Ojansen (2001,95) mielestä sana vapaaehtoinen kuvastaa sitä, että auttaminen on omalla ajalla tapahtuvaa, omaehtoista toimintaa. Ojanen kuitenkin määrittelee vapaaehtoistoiminnan työksi, ei harrastukseksi. Vapaaehtoista ohjaa oma sisäinen ääni, eivät ulkoiset paineet tai velvollisuus. Vapaaehtoistoiminnan on mahdollistanut työn ja vapaa-ajan erottaminen toisistaan. Kun vapaa-aika mielletään erillisenä työajasta, ihminen voi tehdä vapaaehtoistyötä omalla ajallaan jokin ihmisen, ryhmän tai asian puolesta. (Ojanen 2001,96.)

Vapaaehtoistoiminta on Eskolan ja Kurjen (2001, 10) määritelmän mukaan ”*osallistumista vuorovaikutukseen perustuvaan organisoituun auttamis- ja tukitoimintaan*”, jonka tarkoituksena on lievittää vapaaehtoistoiminnan kohteena olevien yksilöiden henkistä ahdinkoa tai korjata puutteita elinoloissa. Vapaaehtoisen kuuluu saada valmennusta tehtävänsä, johon häntä motivoi avuksi oleminen ja jonkin tärkeän oppiminen. Vapaaehtoistoiminta ei ole yritystoimintaa eikä sitä tehdä palkkatyönä tai ammatillisena harjoitteluna. (Eskola & Kurki 2001,10.)

4.2 Vapaaehtoistoiminta kolmannella sektorilla vai osana kansalaisyhteiskuntaa

Suomalainen hallintotapa on valtiojohtoinen ja perustuu edustukselliseen demokratiaan. Kansalaisjärjestöjen asema on työmarkkinajärjestöjä lukuun ottamatta Suomessa selkeästi heikompi kuin monissa muissa maissa, esimerkiksi Hollannissa ja Irlannissa. Kansalaisten suora vaikuttaminen on myös harvinaista, kansalaisia kuullaan usein vain järjestöjen kannanottojen kokoamisen yhteydessä. (Harju et al. 2001, 32-33.)

Yhteiskuntajärjestelmässä ensimmäiseksi sektoriksi määritellään talous ja markkinat, toiseksi sektoriksi valtio ts. julkinen valta, kolmanneksi sektoriksi yhdistykset ja järjestöt sekä neljänneksi sektoriksi perhe ja lähiyhteisö (ks. esim. Koskiahon 2001,17). Koskiahon (2001, 16- 17) näkee vapaaehtoistoiminnan käsitteen liittyvän olennaisesti käsitteeseen kolmas sektori, joka kuvaa yhdistysten ja järjestöjen toimintaa. Järjestöissä ja yhdistyksissä yksittäiset jäsenet tekevät usein palkatonta vapaaehtoistyötä, jota voi organisoida palkattu työntekijä. Kolmas sektori- käsitteen ohella käytetään myös käsitteitä kansalaissektori ja kansalaistoiminta (Harju 2003,16).

Kansalaisyhteiskunta on kokoava käsite, joka viittaa kansalaisten ruohonjuuritason aktiivisuuteen, omaehtoisuuteen, vapaaehtoisuuteen ja yhteisöllisyyteen. Kansalaisyhteiskunta muodostuu kansalaisten omaehtoisesta toiminnasta eli kansalais- ja järjestötoiminnasta, säätiöiden, rahastojen ja pienimuotoisten osuuskuntien toiminnasta, ammatti-

yhdistysten ja puolueiden toiminnasta sekä vapaasta sivistystyöstä. (Harju 2005,33; Koskiaho 2001,17; Yeung 2002,12.)

Yeungin (2002,12) näkemyksen mukaan se, että vapaaehtoistoiminta linkitetään kolmannen sektorin sijaan kansalaisyhteiskunta-keskusteluun, korostaa vapaaehtoistyön osallistumis- ja kansalaisaktiivisuusluonnetta. Yeungin (2002,72) mielestä vapaaehtois-toiminta on pohja, jolle sosiaalinen pääoma ja sitä kautta aktiivinen kansalaisyhteiskun-ta voi rakentua.

Kansalaisyhteiskunnassa kansalaiset saavat äänensä, mielipiteensä ja huolenaiheensa kuuluviin. Kansalaisten osallisuutta ja aloitteellisuutta tuetaan. Kansalaisyhteiskunnassa esillä on moniäänisiä, keskenään ristiriitaisia näkemyksiä, mistä syystä tasavertainen vuoropuhelu on tärkeää. Vain siten voi syntyä monipuolinen kuva yhteiskunnallisesta tilanteesta. (Harju et al. 2001, 32-33.)

Koskiaho (2001) pohtii vapaaehtoisuuteen liittyvän kansalaisyhteiskunnan mahdolli-suuksia onnistua ja tuo esille, että yksilöiden pyrkimykset toteuttaa itseään ja sitoutumi-nen yhdessä toimimiseen voivat aikaansaada sosiaalista käyttäytymistä, joka perustuu henkilökohtaisen tyydytyksen saamiseen, omien taitojen käyttämiseen sekä ajatukseen, että saattaa itse tulevaisuudessa tarvita apua. (Koskiaho 2001,35.)

Suomessa vapaaehtoistoiminnalla on kaksoisrooli. Vapaaehtoistoiminta täydentää julki-sen ja yksityisen sektorin palveluja sekä myös korvaa nyky-yhteiskunnassa löyhiksi käyneitä lähiyhteisöjä ja sosiaalisia verkostoja. Julkisuudessa on käyty keskustelua va-paaehtoisten ja ammattityöntekijöiden työnjaosta, vastuista ja velvollisuuksista. (Nylund & Yeung 2005,13.)

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto onkin luonut vapaaehtoistoiminnan periaatteet, joita noudatetaan sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoiminnassa. Vapaaehtois-toiminta nähdään tasa-arvoisena, palkattomana ja vastavuoroisena toimintana, josta mo-lemmat osapuolet saavat iloa. Vapaaehtoinen toimii tavallisen ihmisen tiedoin ja taidoin eikä korvaa ammattityötä. Vapaaehtoisen tulee olla luotettava, puolueeton ja vaitiolo-velvollinen. (Harju et al. 2001, 34 -35.)

Kurki (2001,73) näkee sosiaalipedagogiikan liittyvän läheisesti vapaaehtoistyöhön ja hänen mukaansa sosiaalipedagogisen toiminnan periaatteet ovat myös vapaaehtoistyön periaatteita. Kurjen (2001,73) mukaan vapaaehtoistyön lähtökohtana tulee olla ihmiset itsessään ja heidän arkipäivän ympäristönsä. Sosiaalipedagogisessa toiminnassa huomioidaan ihmisten omat kokemukset heidän omassa todellisuudessaan. Sosiaalipedagogisen vapaaehtoistyön tavoitteena on tukea ihmisiä passiivista avun kohteena olijoista aktiiviseen tiedostamiseen ja toimintaan oman ympäristönsä olosuhteiden parantamiseksi. Ihmisiä autetaan löytämään ja ottamaan käyttöön omat tukahdetut voimavaransa. (Kurki 2001, 72- 73.)

4.3 Motiiveja vapaaehtoistoimintaan

Vapaaehtoisia toimijoita innostaa auttamisen halu ja toisista välittäminen. Vapaaehtoisena toimiminen vaatii empatiaa ja ihmisten kunnioitusta sekä opettaa taitoja, joita työelämässäkin yleisesti arvostetaan. Näitä ovat sosiaaliset taidot ja erilaisuuden hyväksyminen. (Ropo & Eriksson 2001,51; Kurki 2001,83.) Ojanen (2001, 106) näkee vapaaehtoistoiminnan ihmiselle luontaisena toimintana, joka edistää ihmisen hyvinvointia. Tämän näkemyksen mukaan ihmisellä on uskonnollinen tai eettinen pyrkimys tehdä hyvää, koska hänellä on vahva usko uskonnollisiin tai eettisiin periaatteisiin. Uskonnollisen vakaumuksen ja hyvään pyrkimisen on tutkimuksissa havaittu olevan yhteydessä ihmisen hyvinvointiin. (Ojanen 2001,106.) Toisaalta vapaaehtoinen voi odottaa saavansa persoonallista hyötyä vastineeksi omasta panostuksestaan. Tällöin vapaaehtoisuutta selittää hyödyntavoittelu. (Sorri 1998, 95-100.)

Lahtinen (2003) havaitsi tutkimuksessaan neljä tärkeintä motiivia lähteä mukaan vapaaehtoistyöhön. Nämä ovat elämään tulleen tyhjän tilan täyttäminen, aiemmat kokemukset auttamistyöstä, halu oppia ja kasvaa ihmisenä sekä kutsumuksellisuus. Lahtisen tutkimukseen osallistujat ovat tukihenkilöitä Suomen mielenterveysseuran tukihenkilötoiminnassa. Lahtinen arvelee, että vapaaehtoistyöhön lähtemiseen on vaikuttanut monen

tukihenkilön kohdalla omassa elämässä koetut kriisit, esimerkiksi avioero ja puolison kuolema. (Lahtinen 2003,23.)

Yeungin (1999) tutkimuskohteena olivat vapaaehtoiset, jotka lähtivät mukaan Pelastusarmeijan vapaaehtoistyöhön mainoskampanjan innoittamina. Myös tässä tutkimuksessa vapaaehtoisista erottuu neljä ryhmää, jotka eroavat motiiveiltaan. Vapaaehtoistyöhön innostuneita motivoivat tekemisen etsiminen, auttamisen halu, kokeilunhalu sekä ryhmän kaipuu. Yeungin tutkimuksesta käy ilmi, että ulkoisimmin orientoituneet, tekemistä kaivanneet vapaaehtoiset ovat löytäneet paikkansa vapaaehtoistyössä paremmin kuin muut vapaaehtoistyöhön lähteneet. Yeung arvelee tämän johtuvan siitä, että tekemistä kaivanneiden ihmisten odotukset vapaaehtoistyöstä ovat olleet matalammat ja avarammat kuin muilla. (Yeung 1999,78.)

4.4 Suomalaiset naiset vapaaehtoisina toimijoina

Yeungin (2002) tutkimuksen mukaan suomalaisista lähes kaksi viidestä (37%) osallistuu vapaaehtoistoimintaan. Suomessa ollaan vapaaehtoistoiminnassa aktiivisempia kuin monissa muissa maissa, kuten Saksassa (33%), Irlannissa (33%), Japanissa (26%) tai Ranskassa (19%), mutta jäädään kauas Yhdysvaltojen (56%) ja Iso-Britannian (48%) aktiivisuudesta. Suomalaiset käyttävät puolestaan runsaasti aikaa vapaaehtoistoimintaan osallistumalla siihen keskimäärin 18 tuntia kuukaudessa eli yli neljä tuntia viikossa. Vapaaehtoistoiminnan motiiveja tarkastelleessa pohjoismaisessa tutkimuksessa suomalaisilla korostui muihin pohjoismaalaisiin verrattuna halu oppia uutta ja oma identiteetti (esim. ”Olen aktiivinen ihminen”). (Yeung 2002, 61- 63.)

Yeungin (2002) tutkimuksessa naiset ja miehet osallistuvat vapaaehtoistoimintaan lähes yhtä aktiivisesti. Naiset tosin käyttävät vapaaehtoistoimintaan kuukaudessa aikaa lähes 20 tuntia, miesten osallistumismäärän ollessa noin 16 tuntia kuukaudessa. Naisten mielikuvissa vapaaehtoisuudesta korostuvat palkattomuus ja tietty kohde, kun taas miehet mieltävät vapaaehtoistyön talkootyöksi ja varainkeruuksi. (Yeung 2002,50.) Naiset ovat

vapaaehtoistyössä kiinnostuneita työstä terveys-, sosiaali- ja kasvatusalalla. (Yeung 2002,50.)

Yeungin (2002, 50) tutkimuksen mukaan naiset ovat vapaaehtoistoiminnassa kiinnostuneita työstä terveys-, sosiaali- ja kasvatusalalla. Naisten motiiveista korostuivat auttamisen halu, halu oppia uusia asioita ja toive tutustua uusiin ihmisiin (Yeung 2002,28). Ropo & Eriksson (2001) tuovat esille tunnetyön käsitteen, joka liitetään erityisesti palvelualoihin ja naisiin. Naisilla ajatellaan olevan luontainen kyky tunnetyöhön. Myös vapaaehtoistoiminnassa tunnetyö yhdistetään usein naisiin ja naiseuteen. (Ropo & Eriksson 2001,53.)

Kailo (2001) muistuttaa, että yhteiskunnan tulee huolehtia hyvinvointipalveluista palkkaamalla työvoimaa. Vapaaehtoisten työpanoksella ei voida korvata leikattuja resursseja. Naisia on kautta aikojen manipuloitu näkymättömään, vapaaehtoiseen työhön vedoten siihen, että auttaminen itsessään on rikastuttavaa ja siten palkitsee. Vapaaehtoistointaankin liittyy sukupuolisidonnaisia odotuksia, joihin tulisi puuttua. Hyvinvointipalvelujen resursseja leikataan niiltä, jotka niitä eniten tarvitsisivat, kuten lapsilta, vanhukilta ja mielenterveysongelmaisilta. Olennaista olisi huomata, että vastuuta ja huolta näistä palveluista joutuvat kantamaan naiset. (Kailo 2001, 157- 158, 173.)

4.5 Vapaaehtoisena Tyttöjen Talolla

Tyttöjen Talon toiminnassa vapaaehtoinen nainen voi toimia isosiskona avoimissa illoissa ja/tai tapahtumissa sekä leireillä. Vapaaehtoistoiminta voi olla esimerkiksi kuulostelua ja kuuntelua, keskusteluun osallistumista, leipomista tai ruoanlaittoa tyttöjen kanssa, kahvion hoitamista, askartelua, talon siivousta tai kaupassa asiointia yhdessä tyttöjen kanssa. Vapaaehtoisuuden perustana ovat naisen oma elämäkokemus, elämäntaidot ja persoonallisuus. Vapaaehtoinen ei toimi tyttöjen kanssa ammattilaisena eikä ole koskaan yksin vastuussa tytöistä. Tyttöjen Talon yhteisössä vapaaehtoinen on omanlaisensa naisen malli, turvallinen aikuinen jakamassa arkea yhdessä tyttöjen kanssa. (Tyttöjen Talon vapaaehtoistoiminnan koulutus 7 & 10.10.2009)

Tyttöjen Talon vapaaehtoistoimintaa leimaavat vahvasti naistietoisuus ja tyttölähtöisyys. Vapaaehtoisena toimiessa naistietoisuus näyttäytyy oman itsensä tiedostamisena, moninaisen tyttöyden ja naiseuden arvostamisena sekä naisten välisenä yhteisöllisyytenä. Tyttöjen Talolla itsensä hyväksynyt ja tasapainoinen nainen on isosiskona toimiessaan arvokas esimerkki nuorelle kasvuaan pohtivalle tytölle. Tyttölähtöisyydessä olennaista on, että Tyttöjen Talolla käyvät tytöt tulevat kuulluksi ja nähdyksi juuri sellaisina kuin he ovat. Tyttöjen Talon tavoitteena on olla avoin, vapaa, kohtaava, turvallinen ja oman näköinen paikka tytöille. Tytöiltä ei edellytetä omasta elämästä kertomista tai puhumista, läsnäolo riittää. Vapaaehtoinen voi omalta osaltaan auttaa tyttöjä löytämään oman tavan olla ja osallistua talon toimintaan. (Tyttöjen Talon vapaaehtoistoiminnan koulutus 7 & 10.10.2009.)

Tyttöjen Talon vapaaehtoistoiminnassa painotetaan myös aitoa vuorovaikutusta ja kohtaamista, sosiaalista vahvistamista sekä voimavarakeskeisyyttä. Sosiaalista vahvistamista ovat kehuminen, kannustavat huomiot sekä palautteen antaminen, jotka auttavat nuorta muodostamaan positiivista käsitystä itsestään. Tyttöjen Talolla uskotaan vahvasti jokaisesta ihmisestä löytyviin positiivisiin voimavaroihin. Vapaaehtoinen voi omalta osaltaan auttaa tyttöjä löytämään näitä voimavaroja ja vahvistaa niitä. (Tyttöjen Talon vapaaehtoistoiminnan koulutus 7 & 10.10.2009.)

Vastarannan (2008) pro gradu-tutkimuksessa Tyttöjen Talon vapaaehtoiset kokivat vapaaehtoisena toimimisen tuoneen uutta sisältöä ja merkitystä elämään. Vapaaehtoiseksi lähtemisen kimmokkeena oli ollut elämäntilanne, jossa vapaaehtoiset kaipasivat elämäänsä Tyttöjen Talon kaltaista toimintaa. (2008,55.) Vapaaehtoiset ovat olleet myös merkittävä tuki Tyttöjen Talon avoimessa toiminnassa. Vapaaehtoistoiminnan järjestäminen vaatii kuitenkin resurssointia, joka ei ole itsestään selvää. Opetusministeriön rahoittaman hankkeen rahoitus oli vaakalaudalla keväällä 2010, mutta sai kuitenkin jatkoa. Vapaaehtoisten isosiskojen myötä Tyttöjen Talolla on moninaisia naisen malleja ja moninaisia kohtaamisia, jotka rikastuttavat tyttöjen elämää ja antavat uusia näkökulmia. (Tyttöjen Talon toimintasuunnitelma 2010.)

5 VAPAAEHTOISTEN TOIMINNANOHJAUS

5.1 Mitä toiminnanohjaus on?

Ihmiset hakeutuvat vapaaehtoistoimintaan usein auttamisenhalun tai lähimmäisenrakkauden innoittamina ja toimivat monesti henkisesti kuormittavissa tehtävissä itsenäisesti ja yksin. Vapaaehtoinen ei välttämättä ole edes tietoinen siitä, että hänellä olisi oikeus saada tukea tai ohjausta. Vapaaehtoiset toimijat eivät kuitenkaan jaksaa eikä heidän tarvitsekaan jaksaa ilman tukea ja tunnustusta työn merkityksellisyydestä. He tarvitsevat tuen lisäksi palautetta omasta toiminnastaan, mahdollisuuden purkaa kokemuksiaan sekä tavata muita samassa tehtävässä toimivia. Tärkeää on tulla kuulluksi sekä tuntea itsensä tarpeelliseksi ja tuntea voivansa vaikuttaa asioihin. (Harju et al. 2001, 35; Porkka 2010; Syrjänen 2010.)

Vapaaehtoisista puhuttaessa käytetään monesti käsitettä vapaaehtoistyö, mistä johtuen heidän ohjauksestaan puhutaan työnohjauksena (esim. Lahtinen 2003, Porkka 2010, Syrjänen 2010). Syrjänen (2010) pohtii, olisiko osuvampaa puhua vapaaehtoistoiminnasta ja toiminnanohjauksesta. Syrjänen näkee kuitenkin työnohjauksen vakiintuneena käsitteenä ja pitää toisarvoisena sitä onko työ palkallista vai palkatonta. Syrjäsen mielestä ei kuitenkaan ole olennaisinta se, millä nimityksellä kukin yhteisö kutsuu omaa työnohjaustaan. Joissain yhteisöissä osuvampia nimityksiä voivat olla esimerkiksi päivistäjätkäpäivät tai kokemustenvaihtoillat. Tyttöjen Talolla vapaaehtoiset nähdään toimijoina, ei työntekijöinä. Vapaaehtoisille järjestettävä ohjauskin on nimetty toiminnanohjaukseksi, mistä syystä käytän toiminnanohjauksen käsitettä tässä tutkimuksessa.

Vapaaehtoisten toiminnanohjaus perustuu useimmiten keskusteluun, ajan jakamiseen osallistujien kesken. Ohjauksessa vapaaehtoisilla on mahdollisuus jakaa kokemuksia sekä tunnistaa omia vahvuuksia ja toisaalta myös kehittämiskohteita. Ohjauksen avulla vapaaehtoisten on mahdollista tarkastella toimintaa ja siihen vaikuttavia rakenteita, odotuksia, rooleja ja tunteita. Keskeistä vapaaehtoisten ohjauksessa on tavoitteellisuus ja se, että käsiteltävät asiat nousevat ohjattavilta itseltään ja heidän kokemistaan tilanteista.

Toiminnanohjauksen erottaa muista ryhmän yhteisistä tilanteista se, että läsnä on ohjaaja, jonka tehtävänä on johtaa keskustelua ja mahdollistaa oman toiminnan tarkastelu ja omassa toiminnassa kasvaminen. (Syrjänen 2011.)

Toiminnanohjauksessa tärkeää on se, että tapaamisten kesto ja tapaamistiheys on selkeästi määriteltä. Toiminnanohjauksen tulee olla jatkuvaa, säännöllistä ja ennalta sovittua. Pelisääntöjen ollessa selvät, vapaaehtoiset saavat ohjauksesta tarvitsemansa tuen ja tuntevat yhteenkuuluvuutta toisten vapaaehtoisten kanssa. (Porkka 2010, Syrjänen 2010.) Tärkeää on, että säännöllisesti kokoontuva ryhmä on tuttu ja turvallinen. Tällöin ryhmän on mahdollista olla voimaannuttava elementti vapaaehtoisille. Toisten tukeminen on mahdollista vain, jos ryhmässä voi olla avoin ja aito. (Lahtinen 2003,25.)

Toiminnanohjauksesta vastaavan työntekijän tulee Syrjäsen (2010) mukaan olla riittävän tietoinen siitä, millaisissa tehtävissä vapaaehtoiset toimivat. Tästä syystä ohjaajan on tärkeää liittyä taustayhteisöön jollain tavalla. Toiminnanohjaajan voi ajatella olevan taustayhteisön sanansaattaja, joka välittää tietoa vapaaehtoisille ja joka pystyy ottamaan kantaa yhteisön toimintatapoihin. (Syrjänen 2010.) Ohjaajan tulisi myös olla ohjattaville tukihenkilö, joka saa jokaisen vapaaehtoisen tuntemaan itsensä onnistuneeksi auttajaksi ja uskomaan oman persoonallisen tavan työskennellä olevan itselle paras tapa työskennellä (Lahtinen 2003,59).

5.2 Mihin toiminnanohjausta tarvitaan?

Vapaaehtoisten koulutukset ovat monesti kestoiltaan lyhyitä, mistä syystä toiminnanohjauksessa korostuu koulutuksellisuus. Toiminnanohjaus auttaa vapaaehtoista jäsentämään omaa rooliaan sekä näkemään tehtävää eri näkökulmista. Tärkeää on, että vapaaehtoinen ymmärtää oman roolinsa ja tehtävänsä osana laajempaa kokonaisuutta: taustayhteisöä, muita vapaaehtoisia ja yhteiskuntaa. Tavoitteena on myös, että vapaaehtoinen oppii tuntemaan omat voimavaransa, mahdollisuutensa ja rajoituksensa. Vapaaehtoista autetaan löytämään oma ainutlaatuinen tapansa toimia toisen ihmisen tukena. (Porkka 2010, Syrjänen 2010.)

Toiminnanohjauksen järjestäminen on vapaaehtoisille osoitus siitä, että heidän toimintaansa arvostetaan. Vapaaehtoiset kaipaavat tilaisuutta käydä läpi tapahtuneita asioita ja niiden herättämiä tunteita yhdessä keskustellen toisten vapaaehtoisten kanssa. Arvostusta osoittaa myös se, että vapaaehtoisia varten on toiminnanohjaaja, joka on läsnä kuuntelemassa ja on kiinnostunut vapaaehtoisten kokemuksista. Toiminnanohjauksen ollessa säännöllistä ja organisoitua, vapaaehtoinen ei koe jäävänsä yksin tehtäviensä kanssa. Vapaaehtoiselle on tärkeää tietää, mistä apua on saatavilla ja milloin kokemuksia on mahdollisuus purkaa. (Lahtinen 2003, 53; Syrjänen 2010.)

Toiminnanohjauksen avulla voidaan lisätä ihmisten sitoutumista vapaaehtoistoimintaan. Vapaaehtoisen jaksamisen kannalta on tärkeää olla tietoinen vapaaehtoiseen kohdistuvista odotuksista, vapaaehtoisen oikeuksista ja oman toiminnan vaikutuksista. Toiminnanohjaus lisää vapaaehtoisten sitoutumista jo pelkästään sillä, että tilanteissa keskustellaan avoimesti ja jaetaan kokemuksia. Vapaaehtoisen sitoutuessa tehtäväänsä sitoutuu hän samalla kohtaamaan omia tunteitaan ja käsittelemään niitä sekä kohtaamaan oman haavoittuvuutensa. Toiminnanohjauksen avulla vapaaehtoisia voidaan rohkaista hyväksymään oma rajallisuutensa ja silti löytää keinoja toimia parhaalla mahdollisella tavalla. Toiminnanohjauksessa on tärkeää kunnioittaa sitä, että vapaaehtoiset ovat valitessaan tietyn vapaaehtoistehtävän valinneet sen tietoisesti ja sitoutuneet siihen. (Syrjänen 2010.)

5.3 Toiminnanohjauksen merkitys vapaaehtoiselle

Toiminnanohjauksessa vapaaehtoisten kannalta merkityksellistä on päällimmäisten kokemusten purkaminen, tuen ja kannustuksen saaminen, näkökulmien avartaminen yhteisen keskustelun kautta, yhteenkuuluvuuden tunteen kasvaminen ja vapaaehtoistoiminnan mukaisen identiteetin kehittyminen. Syrjänen näkee vapaaehtoisten jaksamisen kannalta tärkeänä sen, että he saavat mahdollisuuden purkaa omia tuntemuksiaan. Vapaaehtoiset kokevat hyödyllisimpänä yhteisiin toimintatapoihin liittyvät keskustelut, kokeneiden vapaaehtoisten kertomukset sekä selkeän taustayhteisön näkökannan eri

tilanteisiin liittyen. Vapaaehtoiset tarvitsevat apua linjanvetoon sen suhteen, millaiset valtuudet vapaaehtoisella toimijalla yhteisössä on. (Harju et al. 2001,92; Syrjänen 2010.)

Toiminnanohjaus voidaan nähdä vapaaehtoisen kannalta myös edunvalvontana. Toiminnanohjaajan tulee olla tietoinen vapaaehtoisten pääasiallisesta tehtävästä ja siitä, millaisia oikeuksia ja velvollisuuksia vapaaehtoisella on. Toiminnanohjauksessa voidaan tarkistaa vapaaehtoistoiminnan peruseriaatteita, joiksi luetaan selkeä tehtävänrajaus, oikeus kieltäytyä tehtävistä, velvollisuus hoitaa sovitut asiat sekä lojaalius taustayhteisöä kohtaan. Tärkeää on tunnistaa ne tilanteet, joihin vapaaehtoisten kyvyt tai oikeudet eivät riitä. (Syrjänen 2010.)

Toiminnanohjaus on vapaaehtoisen keskustelufoorumi, jossa hänen on mahdollista käsitellä kokemiaan hankalia tunteita. Vapaaehtoiset toimivat yleensä ihmisten parissa ja kohtaavat inhimillistä hätää ja avuttomuutta, mistä voi seurata riittämättömyyden tunteita. Toiminnanohjauksessa hankalia tunteita on mahdollista käsitellä arvostavassa ilmapiiressä ja vapaaehtoinen voi sitä kautta muodostaa uusia käsityksiä asioista ja selkeyttää ajatuksiaan. Toisinaan vapaaehtoisen omat tunteet voivat estää suhtautumasta asioihin tai ihmisiin objektiivisesti. (Syrjänen 2010.)

Lahtinen (2003) tuo esiin näkökulman, että puhdasta lähimmäisenrakkautta ei ehkä olekaan olemassa. Näin ajatellen vapaaehtoisen tulisi toiminnanohjauksesta saada jotain sellaista, jonka voi kokea palkkioksi omasta toiminnasta. Vapaaehtoistoiminnan haasteena voidaankin nähdä juuri vapaaehtoisten odotukset ihmisenä kasvamisesta. On syytä pohtia, kuinka vapaaehtoistoiminta järjestetään niin, että sen avulla oppiminen edistää myös ihmisen omaa elämää ja kasvua ihmisenä. Vapaaehtoisia motivoi usein ihmisenä kasvu. Toiminnanohjauksessa voidaan käytännön tilanteiden ohella pohtia ihmisyyttä ylipäätään sekä tutkia omaa persoonaa ihmisenä ja auttajana. Kun vapaaehtoinen toiminnanohjauksessa kokee, että siellä käsitellään hänelle merkityksellistä elämänaluetta, omaa itseä, voi hän kokea saavansa jotain olennaista, kasvavansa ihmisenä. (Lahtinen 2003, 24 -26.)

5.4 Toiminnanohjaus Tyttöjen Talolla

Tyttöjen Talon vapaaehtoistoiminnasta aiemmin vastanneen työntekijän mukaan toiminnanohjaus Tyttöjen Talolla pohjautuu sosiaalis-kognitiiviseen viitekehykseen sekä osittain myös psykodynaamisuuteen. Luonnollisesti toiminnanohjauksessa on läsnä myös tyttöjen kehityksellinen viitekehys ja toisinaan turvaudutaan myös psykoedukaatioon. Psykoedukaatiolla tarkoitetaan tiedon jakamista psyykkisesti sairastuneen tytön sairaudesta sekä ohjausta, miten toimia tytön kanssa tilanteissa Tyttöjen Talolla. Selvennän seuraavassa lyhyesti sosiaalis-kognitiivisen teorian ja psykodynaamisuuden käsitteitä.

Sosiaalis-kognitiivisen teorian on kehittänyt Albert Bandura. Banduran teoriaa kutsutaan myös sosiaalisen oppimisen malliksi. Sosiaalis-kognitiivisessa teoriassa ihmisen vuorovaikutukseen ajatellaan vaikuttavan kolme tekijää: persoonallisuus, käyttäytyminen ja ympäristö. Bandura ajattelee kaikkien näiden kolmen tekijän olevan kaksisuuntaisessa vuorovaikutuksessa keskenään. Vuorovaikutuksessa yksilön persoonallisuuden kanssa ympäristöstä saatu tieto muovautuu yksilön käyttäytymiseksi. Vastavuoroisesti yksilön käyttäytyminen vaikuttaa sekä ympäristöön että persoonallisuuteen. Sosiaalis-kognitiivisen teorian mukaan ihminen samanaikaisesti konstruoi sosiaalista todellisuutta ja on sen kohteena. (Bandura 1997, 7-9.)

Psykodynaamiset ohjausteoriat pohjautuvat Sigmund Freudin ajatuksiin. Freud tarkastelee teorioissaan persoonallisuuden tiedostamattomia ja tiedostettuja tasoja. Psykodynaamisessa ohjauksessa ohjattavia ohjataan tunnistamaan tiedostamattomia tunteitaan ja käymään niitä läpi. Psykodynaamiselle lähestymistavalle ominaisia termejä ovat transferenssi ja vastatransferenssi. Transferenssi merkitsee varhaisissa ja merkityksellisissä ihmissuhteissa koettujen tunteiden elämistä uudelleen ohjaussuhteessa. Vastatransferenssi viittaa ohjaajan aiempien ihmissuhdekokemusten heijastumiseen ohjaussuhteeseen. (Lairio & Puukari 48 -52.)

Tyttöjen Talolla vapaaehtoisten toimintaa ja käyttäytymistä ohjaavat tietyt talon periaatteet ja toimintatavat. Vaikka jokainen vapaaehtoinen toimiikin tehtävässään omana per-

soonanaan, kohdistuu häneen tiettyjä odotuksia, joiden mukaan hänen odotetaan Tyttöjen Talolla toimivan. Toiminnanohjauksessa ohjaaja tuo hyvin selkeästi esiin Tyttöjen Talon toimintaperiaatteita, joiden mukaan vapaaehtoisten tulee toimia. Toiminnanohjauksessa keskustelun pohjana ovat vapaaehtoisten kokemat tilanteet Tyttöjen Talolla. Vapaaehtoisten on mahdollista jakaa niin onnistumiset kuin epäonnistumiset ja mieltä askarruttamaan jääneet kysymykset. Toiminnanohjauksessa vapaaehtoinen saa ohjaajalta ja toisilta vapaaehtoisilta palautetta omasta toiminnastaan sekä tietoa siitä, miten seuraavalla kerralla voisi toimia paremmin. Tätä kautta ympäristön antama palaute yhdessä vapaaehtoisen persoonallisuuden kanssa vaikuttaa siihen, miten vapaaehtoinen jatkossa toimii vapaaehtoisen roolissaan.

Tyttöjen Talolla vapaaehtoisten käyttäytymiselle on määritelty melko tarkat raamit, jotta Talo olisi valmis vastaanottamaan monenlaisia tyttöjä ja naisia asiakkaiksi. Vapaaehtoinen saa olla oma persoonansa, mutta omia henkilökohtaisia mielipiteitä vapaaehtoinen ei voi aina tuoda esiin. Toiminnanohjauksessa ohjaaja kertoo vapaaehtoisille, mikäli on aiheita, joihin vapaaehtoisen ei ole suotavaa ottaa kantaa. Esimerkiksi uskontoon ja aborttiin liittyvät mielipiteet ovat olleet tällaisia.

Vapaaehtoisten toiminnanohjauksessa keskustellaan paljon vapaaehtoisen roolista ja asemasta Tyttöjen Talolla. Saatua tietoa ja jokaisen oma persoona vaikuttavat siihen, miten kukin vapaaehtoinen toimii tyttöjen kanssa omalla persoonallisella tavallaan. Toiminnanohjauksessa vapaaehtoisen on mahdollista kertoa omista toiveistaan siitä, mitä haluaa tyttöjen kanssa tehdä. Erilaisia tilaisuuksia suunniteltaessa jokaisella on mahdollisuus vaikuttaa siihen, miten osallistuu tapahtuman toteutukseen. Vapaaehtoisia velvoittavat tietyt odotukset, mutta omaa persoonaansa voi tuoda esille toimimalla tyttöjen kanssa eri tavalla. Toiset mieluummin istuvat sohvalla keskustelemassa tyttöjen kesken, kun taas toiset haluavat olla toiminnallisempia ja esimerkiksi leipoa yhdessä tyttöjen kanssa.

Toiminnanohjauksessa ohjaaja pitää tärkeänä sitä, että jokainen vapaaehtoinen tulee kuulluksi ja huomioduksi omana itsenään. Sosiaalinen oppiminen perustuu siihen, että avoimessa ilmapiirissä jokaisen on mahdollista sanoa oma mielipiteensä asiaan ja erilaisista näkökulmista voidaan keskustella ilman, että kenenkään näkemystä väheksytään. Vaikkakin ohjaaja viime kädessä on se, joka kertoo kuinka Tyttöjen Talolla toimitaan.

Tärkeänä pidetään sitä, että vapaaehtoisilla saa olla erilaisia mielipiteitä, vaikka niitä ei tyttöjen kuullen aina voikaan tuoda esille.

Vapaaehtoisten ollessa merkittävässä roolissa Tyttöjen Talolla, myös he vaikuttavat omalla käyttäytymisellään ja persoonallaan toiminnanohjausten lisäksi koko talon toimintaan ja ilmapiiriin. Toiminnanohjaukset perustuvat vapaaehtoisten läsnäololle ja osallistumiselle, joten heidän käyttäytymisensä vaikuttaa ratkaisevasti siihen, millaisia toiminnanohjaukset tilanteina ovat. Toiminnanohjauksessa vapaaehtoiset yhdessä luovat oman sosiaalisen todellisuutensa.

Tyttöjen Talolla transferenssi ja vastatransferenssi ovat arkipäivän todellisuutta. Tytöt heijastelevat omia varhaisia ihmissuhteitaan, erityisesti äitisuhteitaan, talon aikuisiin vapaaehtoisiiin naisiin. Toiminnanohjauksessa ohjaaja on kertonut tästä vapaaehtoisille, jotta he kykenisivät paremmin ymmärtämään joidenkin tyttöjen hankalalta tai ikävältä tuntuvaa käytöstä. Toiminnanohjauksessa vapaaehtoiset voivat kertoa omalle kohdalleen sattuneista ikävistä tilanteista, jolloin heitä helpottaa se, että tytön käytökselle löytyy jokin vapaaehtoisesta itsestään riippumaton syy.

Toisaalta myös vapaaehtoisilla saattaa olla omia tiedostettuja tai tiedostamattomia kokemuksia, jotka vaikuttavat heidän suhtautumiseensa talon tyttöihin. Toiminnanohjauksessa on mahdollista keskustella näistä tyttöjen kohtaamisen herättämistä tunteista ja sitä kautta päästä käsiksi omiin tiedostamattomiin kokemuksiin, jotka mahdollisesti vaikeuttavat tyttöjen aitoa kohtaamista. Toiminnanohjauksessa ohjaaja on se henkilö, joka parhaiten voi auttaa vapaaehtoista huomaamaan niitä tunteita ja kokemuksia, jotka vaikeuttavat vapaaehtoisen toimintaa tiettyjen tyttöjen kanssa. Ryhmätoiminnanohjauksen lisäksi vapaaehtoisen on mahdollista varata aika yksilöohjaukselle, jossa omista kokemuksista voi keskustella rauhassa kahden kesken ohjaajan kanssa. Tyttöjen kanssa heränneet voimakkaat tunteet on hyvä purkaa mahdollisimman pian ja siksi jokaisen illan päätteeksi työntekijät ja vapaaehtoiset kokoontuvat hetkeksi keskustelemaan kunkin illan kulusta. Näissä illan päättävissä tuokioissa vapaaehtoinen voi kertoa tyttöjen tai tapahtumien herättäneistä tunteista ja niistä on mahdollista keskustella talon työntekijän kanssa.

Haastattelemani naiset ovat toimineet Tyttöjen Talolla isosiskoina toimintakausina 2008- 2009 ja 2009- 2010. Toimintakautena 2009- 2010 toiminnanohjausta oli vapaaehtoisille tarjolla noin kolmen viikon välein, kaksi tuntia kerrallaan. Toiminnanohjaukset olivat yleensä iltaisin klo 17- 19 tai 18- 20. Toiminnanohjauksesta vastasi yksi työntekijä, jonka vastuulle kuului vapaaehtoistoiminnan lisäksi myös muita Tyttöjen Talon tehtäviä, kuten ryhmien ohjausta. Toimintavuonna 2010- 2011 toiminnanohjauksen vetovastuu on rahoituksellisista syistä johtuen vuorotellen kaikilla talon työntekijöillä. Vapaaehtoistoiminnan ja toiminnanohjauksen jatkuminen oli keväällä 2010 pitkään epävarmaa, mutta toukokuun lopulla rahoituspäätös viimein varmistui.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Tutkimustehtävät ja kohdejoukko

Tutkimuksessani tutkimustehtäviä ovat:

1. Miten Tyttöjen Talolla järjestetty vapaaehtoisten toiminnanohjaus tukee vapaaehtoisena toimimista?
2. Miten Tyttöjen Talolla järjestetty vapaaehtoisten toiminnanohjaus tukee vapaaehtoisen omaa naistietoisuutta?

Tutkimukseni kohdejoukko ovat Tyttöjen Talolla vapaaehtoisina toimivat aikuiset naiset, joita on viitisentoista. Heistä haastateltavikseni suostui kuusi henkilöä. Naiset toimivat erilaisissa vapaaehtoistehtävissä kukin oman aikataulunsa mukaan. Kolmella haastateltavalla on niin sanottu vakiovuoro Tyttöjen Talon avoimissa illoissa, jonka lisäksi he osallistuivat talon tapahtumiin vaihtelevasti. Toiset kolme osallistuivat avoimiin iltoihin ja tapahtumiin silloin, kun ne sopivat muihin oman elämän aikatauluihin.

Tyttöjen Talon vapaaehtoisia naisia yhdistää kenties muita naisia suurempi tietoisuus naiseuden erityispiirteistä sekä vaatimuksista, joita tyttöihin ja naisiin kohdistuu nyky-yhteiskunnassa. Kaikki haastateltavat olivat myös pohtineet paljon tyttöyttä ja naiseutta joko oman kasvuprosessinsa kautta tai oltuaan mukana Tyttöjen Talon toiminnassa. Mielenkiintoista on, että kukaan haastatteleistani naisista ei mielestäni edusta perinteistä naisihannetta, joksi usein mielletään pehmeä, naisellinen nainen, jolle tärkeintä on kodista ja perheestä huolehtiminen. Kolme haastateltavaa kuudesta kuvaili itseään haastattelun kuluessa ei-naiselliseksi naiseksi.

Reinharz & Chase (2001,229) kritisoivat feministisen metodologisen kirjallisuuden ajatusta siitä, että tutkijan ja haastateltavan välille tulisi rakentua sisarellinen side. Ei ole itsestään selvää, että tutkija ja haastateltava edes aidosti pitäisivät toisistaan, saati haluaisivat luoda syvemmän ihmissuhteen keskenään. Itse olin tavannut viisi haastateltavaa

jo ennen haastatteluja ja osan heistä useamman kerran, joten tutkijana koin haastattelutilanteet helpoina ja tunnelmaltaan mukavina.

6.2 Tutkimusote

Tutkimukseni on luonteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen. Kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypilliseen tapaan olen pyrkinyt tutkimuksessani hankkimaan kokonaisvaltaista tietoa haastattelemalla ihmisiä, joiden näkökulman ja äänen haluan saada kuuluviin (esim. Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007). Tutkimukseni kohdejoukoksi olen tarkoituksenmukaisesti valinnut Tyttöjen Talolla vapaaehtoisina isosiskoina toimivat naiset.

Tutkimusotteeni on fenomenologinen tarkastellessani isosiskojen kokemuksia Tyttöjen Talon järjestämästä toiminnanohjauksesta. Fenomenologiassa pyrkimyksenä on kuunnella ja kunnioittaa ihmisten omia kokemuksia ja ajattelutapoja (Hänninen 2003,14). Fenomenologisessa tutkimusotteessa keskiössä on ihmisen kokemuksellinen suhde omaan todellisuuteensa eli maailmaan, jossa hän elää. Fenomenologiassa ajatellaan, että kaikella toiminnalla on ihmiselle jokin merkitys. Ihmisen ajatellaan myös olevan lähtökohtaisesti yhteisöllinen. Merkitykset eivät siten ole synnynnäisiä, vaan niiden lähde on yhteisö ja kokemukset, joita ihminen saa eläessään tuossa yhteisössä. Fenomenologialle ominaista on ihmisen sen hetkisen merkitysmaailman ymmärtäminen. (Laine 2001, 26 - 29)

6.3 Tutkimusmenetelmänä teemahaastattelu

Tutkimuksessani etsin vastauksia siihen, miten Tyttöjen Talolla järjestetty vapaaehtoisten toiminnanohjaus tukee vapaaehtoisena toimimista sekä miten toiminnanohjaus tukee vapaaehtoisen omaa naistietoisuutta. Tutkimuskysymykseni ovat luonteeltaan sen kal-

taisia, että vastatakseni niihin minun on Hirsjärven ja Hurmeen (2001) sanoin tuotava kuuluviin tutkittavien ääni. Keskeistä tutkimuksessani on selvittää vapaaehtoisten omia kokemuksia ja ajatuksia sekä niitä merkityksiä, joita he antavat toiminnanohjaukselle. Koska vapaaehtoiset ovat lähtökohdiltaan erilaisia ihmisiä, ovat myös heidän kokemuksensa yksilöllisiä. Tästä syystä teemahaastattelu sopii parhaiten heidän haastattelemiseensa, koska se antaa haastateltaville vapauden kertoa juuri niistä asioista, jotka heille ovat merkityksellisiä. Kaikkien haastateltavien kanssa käydään läpi tietyt teemat, mutta haastateltava itse voi valita mistä teemoista haluaa keskustella enemmän ja mistä vähemmän.

Haastattelu tutkimusmenetelmänä on yksinkertaisimmillaan keskustelua, jossa tutkija esittää kysymyksiä ja kuuntelee haastateltavan vastatessa kysymyksiin. Tarkoituksena on johtaa tulkintoja haastateltavien puheesta. Haastateltavat nähdään merkitysten antajina ja pyrkimyksenä on ymmärtää haastateltavien kokemuksia ja elämismaailmaa. (Warren 2001,83.) Kvale (1996, 6) määrittelee haastattelun keskusteluksi, jolla on rakenne ja tarkoitus. Hirsjärvi ja Hurme (2001) näkevät tutkijan tehtäväksi kuvata haastateltavan ajatuksia, käsityksiä, kokemuksia ja tunteita. Erityisesti teemahaastattelu tuo tutkittavien äänen kuuluviin. Tiettyjen teemojen varassa etenevä keskustelu vapauttaa haastattelun tutkijan näkökulmasta ja huomioi vuorovaikutuksessa keskeisenä ihmisten asioille luomat merkitykset. (Hirsjärvi & Hurme 2001; 41,48.)

Haastattelu valitaan tutkimusmenetelmäksi usein silloin, kun halutaan tutkia vähän kartoitettua, tuntematonta aluetta (Hirsjärvi & Hurme 2001,35; Hirsjärvi et al. 2007, 200). Helsingin Tyttöjen Talolla ei ole työntekijöiden mukaan aiemmin tutkittu vapaaehtoisten kokemuksia toiminnanohjauksesta, joten tutkimusaihe on sinänsä tuntematon. Muutoinkin aiempien tutkimusten löytäminen vapaaehtoisten toiminnanohjauksesta (tai työnohjauksesta, mitä termiä myös käytetään) on ollut haastavaa. Näistä syistä olenkin tutkijana kokenut tekeväni merkityksellistä tutkimusta. Vähän kartoitetusta tutkimusaiheesta tutkijan on vaikeaa tietää etukäteen millaisia tutkimustuloksia mahdollisesti saadaan (Hirsjärvi & Hurme 2001,35 ; Hirsjärvi et al. 2007, 200). Itselläni tutkijana on ollut ennako-olettamus, että toiminnanohjaus koettaisiin merkityksellisenä ja yllättävää onkin ollut se, että jotkut haastateltavat eivät ole kokeneet toiminnanohjausta niin merkityksellisenä kuin olin itse ajatellut.

Teemahaastattelu on luonteeltaan puolisrukturoitu ja siten välimuoto srukturoidusta eli lomakehaastattelusta ja avoimesta haastattelusta. Haastattelun aihepiirit ovat tiedossa, mutta kysymyksillä ei ole tarkkaa muotoa tai järjestystä. (Hirsjärvi et al. 2007,203.) Teemojen laajuus ja järjestys määräytyvät haastateltavien mukaan. Haastattelijalla ei ole valmiita kysymyksiä, vaan tukilista käsiteltävistä asioista. (Eskola ja Suoranta 1999, 87.)

Tutkimuksessani käsiteltäviä teemoja ovat yksilötoiminnanohjaus, ryhmätoiminnanohjaus, naistietoisuus toiminnanohjauksessa sekä toiminnanohjauksen tuki vapaaehtoisuudelle. Kunkin teeman alle laadin tarkentavia lisäkysymyksiä, joten teemahaastattelurunkoni sisälsi valmiita kysymyksiä. En käsitellyt teemoja samassa järjestyksessä kaikkien haastateltavien kanssa, vaan haastattelu eteni kunkin haastateltavan vastausten mukaan mahdollisimman luontevasti teemasta toiseen. Tarkastin kuitenkin haastatteluiden loppuksi omasta listastani, olinko saanut vastauksen kaikkiin laatimiini kysymyksiin. Koen, että aloittelevana tutkijana tarvitsin avukseni selkeän kysymyslistan, ettei mitään tärkeää jää kysymättä. Oman teemahaastattelurunkoni pohjana käytin tutkimuskysymyksiäni: miten Tyttöjen Talolla järjestetty vapaaehtoisten toiminnanohjaus tukee vapaaehtoisena toimimista sekä miten toiminnanohjaus tukee vapaaehtoisen omaa naistietoisuutta. Ennen haastattelurungon laatimista olin perehtynyt Tyttöjen Taloon ja sen toiminta-ajatuksiin sekä taustateorioina vaikuttaviin sukupuolisensitiivisyyteen ja naistietoisuuteen. Perehdyin kirjallisuuden avulla myös vapaaehtoistyöhön ja vapaaehtoisten toiminnanohjaukseen.

Omassa haastattelurungossani nostin erillisiksi teemoiksi yksilö- ja ryhmätoiminnanohjauksen, joita molempia on tarjolla Tyttöjen Talon vapaaehtoisille. Naistietoisuuden nostin teemaksi siitä syystä, että se vaikuttaa kaikessa Tyttöjen Talon toiminnassa taustalla ja on vahvasti läsnä jokapäiväisessä toiminnassa. Jokaisella vapaaehtoisella on oma tyttöinä ja naisena elämisen historiansa, joka vaikuttaa heidän toimintaansa Tyttöjen Talolla ja toisaalta oletukseni oli, että Tyttöjen Talolla toimiminen vaikuttaa myös vapaaehtoisten näkemyksiin naiseudesta ja tyttöydestä. Neljänneksi teemaksi nostin toiminnanohjauksen antaman tuen vapaaehtoisuudelle. Tutkimukseni tarkoituksena oli nimenomaan selvittää, minkälaisena vapaaehtoiset kokevat toiminnanohjauksen roolin omassa vapaaehtoistoiminnassaan.

6.4 Aineiston hankinta ja kuvailu

Haastateltavien saaminen tutkimukseeni oli suhteellisen helppoa. Olen käynyt vapaaehtoistoiminnan koulutuksen samaan aikaan suurimman osan Tyttöjen Talon isosiskojen kanssa, joten olen henkilönä heille monelle tuttu. Lisäksi toiminnanohjauksesta vastaava työntekijä kertoi tulevasta tutkimuksestani isosiskoille etukäteen ja toivoi heiltä osallistumisinnokkuutta. Lähetin kaikille 15 isosiskolle samansisältöisen sähköpostiviestin (liite 2) tutkimuksestani kahdesti ja sain tutkimukseeni kuusi haastateltavaa. Haastattelun etu tutkimusmenetelmänä onkin, että haastateltaviksi suunnitellut henkilöt saadaan yleensä mukaan tutkimukseen. (Hirsjärvi & Hurme 2001,35; Hirsjärvi et al. 2007,201.)

Haastattelun kenties suurin haittapuoli tutkimusmenetelmänä on sen vaatima aika. Aikaa vievät niin haastateltavien etsiminen, haastattelujen sopiminen kuin haastattelujen toteutus ja nauhoitus sekä nauhoitusten purkaminen. Aikaa tulee varata myös haastattelujen suunnitteluun sekä haastattelijan tehtäviin valmistautumiseen. (Hirsjärvi & Hurme 2001,35; Hirsjärvi et al 2007, 201.)

Itse olin yhteydessä haastateltaviini sähköpostin välityksellä. Laitoin ensimmäiseen viestiini myös puhelinnumeroni ja puhelimitse haastateltavaksi ilmoitautui yksi vapaaehtoinen. Haastattelujen toteutukseen kului matkoineen arvioilta noin 10 tuntia, haastattelujen keston ollessa 30 minuutista 45 minuuttiin. Nauhoitusten purkamiseen kului arviolta noin 25 tuntia. En kokenut tätä kaikkea ajankäyttöä työläänä, koska koin tutkimusaiheeni mielekkääksi ja tiesin saavani haastattelujen avulla vastauksia juuri niihin kysymyksiin joihin halusinkin. Itse haastattelujen tekeminen oli minulle tutkijana kenties tutkimuksen teon antoisin työvaihe.

Kerroin kaikille vapaaehtoisille lähettämässäni sähköpostiviestissä olevani kiinnostunut vapaaehtoisten omista kokemuksista ja lähettäessäni haastattelurunkoja haastateltaville korostin, ettei heidän tarvinnut pohtia vastauksia valmiiksi etukäteen. Haastatteluiden

nauhoituksesta kerroin myös sähköpostitse etukäteen enkä enää kysynyt siihen lupaa erikseen haastattelutilanteessa. Myös Tuppurainen (2009,60) korosti omassa tutkimuksessaan haastateltavilleen haastattelujen olevan keskustelunomaisia ja ettei kysymyksiin ole yhtä oikeaa vastausta. Myös haastattelun nauhoittamisesta ja anonymiteetin säilymisestä kerrottiin haastateltaville etukäteen.

Hirsjärvi & Hurme (2001, 93) neuvovat, että tutkijan tulisi suhtautua nauhurin käyttämiseen itsestään selvänä asiana, jolloin nauhoitukseen suostumisesta ei tehdä haastateltavalle merkittävää valintatilannetta. Huomasin kahden haastateltavani pohtivan puhettaan tarkemmin nauhurin ollessa päällä. Jossain vaiheessa haastattelua he kertoivatkin nauraen miettivänsä miltä heidän puheensa näyttää puhtaaksi kirjoitettuna. Suhtauduin näihin kommentteihin huumorilla ja pyysin heitä jättämään puhtaaksikirjoituksen minun huolekseni. Nauroimme asialle yhdessä ja jatkoimme keskustelua. Uskon, että haastateltaviani helpotti se, että he sanoivat ääneen pohtivansa haastattelun nauhoitusta. Myöhemmin mietin, olisiko nauhuri pitänyt sijoittaa huomaamattomammalle paikalle, mutta toisaalta silloin äänemme eivät olisi tallentuneet kunnolla, mikä olisi vaikeuttanut haastatteluiden purkua.

Valmistauduin haastattelutilanteisiin varaamalla tilat etukäteen, varmistamalla nauhurin toiminnan sekä järjestämällä tilan siten, että istuimme haastateltavan kanssa lähekkäin, mutta emme kuitenkaan suoraan kasvotusten vastapäätä toisiamme. Tämä siksi ettei haastattelutilanteista tulisi liian kuulustelunomaisia. Koen, ettei minun näitä haastatteluja varten tarvinnut erityisesti valmentautua. Tunsin viisi haastateltavaa kuudesta etukäteen, joten keskustelun aloittaminen oli helppoa. Pidin myös mielessäni roolini haastattelijana ja pyrin antamaan haastateltaville tilaa kertoa ajatuksistaan.

Toteutin haastattelut Tyttöjen Talon tiloissa, koska koin että se on tilana tietyllä tapaa neutraali. Tyttöjen Talo oli paikkana tuttu niin minulle haastattelijana kuin haastateltaville, joten siellä kohtaaminen oli helppoa ja vaivatonta. Sovin kaikki haastattelut sellaisiin ajankohtiin, jolloin vapaaehtoiset muutenkin olivat talolla isosiskon roolissa. Vapaaehtoiset olivat iltaisin läsnä Tyttöjen Talon avoimissa illoissa, joiden lomassa he kävivät haastateltavina. Uskon, että tämä järjestely helpotti osaltaan haastateltavien saamista mukaan tutkimukseen.

Tuomi ja Sarajärvi suosittelivat haastattelukysymysten antamista haastateltaville etukäteen. Koska haastattelussa on tärkeintä saada mahdollisimman paljon tietoa halutusta temasta, on kysymyksiin tutustuminen etukäteen perusteltua (Tuomi ja Sarajärvi 2003,75). Lähetin laatimani teemahaastattelurunon (liite 1) haastateltavilleni sähköpostitse muutamia päiviä ennen haastattelua. Halusin haastateltavieni tutustuvan kysymyksiin, jotta he tietäisivät mistä tutkimuksessani on kyse ja mistä on tarkoitus keskustella. Osa haastateltavista oli lukenut rungon läpi huolella, osa selannut ylimalkaisesti ja osa ei ollut vilkaissutkaan runkoa. Yksi haastateltavista oli kirjoittanut omia ajatuksiaan ylös paperille ennen haastattelua.

Hirsjärven ja Hurmeen (2001) mielestä on tärkeää, että haastattelija tietää omat tehtävänsä haastattelijan roolissaan ja osaa motivoida ja pitää yllä haastateltavan motivaatiota. Haastateltavan on tärkeää voida luottaa siihen, että hänen antamia tietoja käsitellään luottamuksellisesti. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 43.)

Haastattelutilanteissa annoin haastateltaville aikaa kertoa ajatuksistaan, mutta ohjailin hienovaraisesti haastattelun kulkua huomatessani keskustelun ajautuvan liiaksi sivupuolulle. Omat haastateltavani olivat varmastikin helpoimmasta päästä enkä kokenut haastattelutilanteita ongelmallisina. Haastateltavat olivat pohdiskelevia ja avoimia ja kertoivat mielellään ajatuksistaan minulle. Ainoastaan yhden haastateltavan kanssa koin, etten saanut häntä kertomaan ajatuksistaan niin avoimesti kuin toiset haastateltavat. Haastatteluiden aikana huomasin muutamaan kertaan havahtuvani siihen, etten ollut kunnolla kuunnellut mitä haastateltava oli sanonut. Oli yllättävän vaativaa keskittyä joka hetki todella kuulemaan mitä haastateltava kertoi.

Hirsjärvi ja Hurme (2001, 90) painottavat haastattelutilanteessa vapaamuotoisen alkukeskustelun tärkeyttä. Tällöin haastattelija antaa haastateltavalle mahdollisuuden tarkkailla itseään ja saada ensivaikutelman vieraasta tutkijasta. Vapaamuotoinen keskustelu on tärkeä luottamuksen syntymiseksi, mutta ei saa olla kestoiltaan liian pitkä. Muutoin haastateltava voi pohtia, minkälaiset tarkoituksiperät haastattelijalla oikein on. Tunsin viisi haastateltavaani entuudestaan, joten heillä oli jo jonkinlainen vaikutelma minusta. Vaihdoin haastateltavieni kanssa lähinnä muutamia lauseita siirtyessämme yhtä matkaa haastattelutilaan, jossa melkein saman tien laitoin nauhoituksen päälle. Koin hyväksi ratkaisuksi sen, että aloitin nauhoituksen heti ja rupattelimme kuulumisia nauhurin ol-

lessa jo päällä. Ajattelin, että siten saisin haastateltavat unohtamaan nauhurin olemassaolon ja voisimme aloittaa varsinaisen haastattelun ikään kuin vaivihkaa.

Kvale (1996, 149) korostaa, että tutkijan on pidettävä mielessään haastatteluiden tarkoitus ja se, mitä hän tutkijana haluaa saada selville. Kun tutkimuksen tarkoitus on selvä tutkijalle itselleen, ei hän epäröi keskeyttää haastateltavan puhetta tämän puhuessa haastatteluteeman ulkopuolisista asioista. Tehdessäni haastatteluja huomasin toisinaan keskustelemani haastateltavan kanssa sellaisista asioista, jotka eivät suoranaisesti liittyneet tutkimusaiheeseeni. Pyrin kuitenkin hienovaraisesti ohjaamaan keskustelun takaisin haastattelurungon teemoihin.

Hirsjärven ja Hurmeen (2001, 72) mukaan haastattelijan tulee pyrkiä empaattiseen neutraaliuteen, olla välitön ja tunnollinen. Kvalen (1996, 149) mielestä tutkijan on oltava haastattelutilanteissa sensitiivinen ja kuulla sen lisäksi mitä haastateltava sanoo se, *miten* hän ajatuksistaan kertoo. Avoin haastattelija havaitsee mitkä aiheet ovat tärkeitä haastateltavalle ja osaa tarttua haastateltavan tekemiin aloitteisiin keskustelussa. Tärkeää on haastattelijan tarkkaavaisuus, jotta hän muistaa mitä haastateltavan kanssa on keskusteltu ja pystyy palaamaan aiemmin sanottuun myöhemmin haastattelun kuluessa. (Kvale 1996, 149.) Haastatteluja tehdessäni pyrin kuuntelemaan tarkasti ja tein tärkeitä lisäkysymyksiä haastateltavien kertomasta. Tarkkaavainen kuuntelu oli haasteellista ja toisinaan huomasin itsekkin kysyväni haastateltavalta sellaista asiaa, johon hän oli jo aiemmin vastannut.

Hirsjärvi ja Hurme (2001) muistuttavat, että teemahaastattelussa on tärkeää on käsitellä kaikki teemat ja tarkistaa, että kaikki on varmasti tallennettu. Haastattelurunko tulisi opetella ulkoa ennen haastatteluja. Esihaastattelut ovat teemahaastattelun välttämätön osa ja niitä tulisi tehdä mieluiten useita. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 72-73.) Itse tein yhden esihaastattelun, jossa totesin haastattelurungon toimivaksi. Päätin siten ottaa myös esihaastattelun osaksi varsinaista tutkimusaineistoa ja tein loput haastattelut saman rungon mukaan. En opetellut haastattelurunkoa ulkoa enkä koe, että se olisi mitenkään poistanut uskottavuuttani haastattelijana. Pidin runkoa esillä ja haastattelun kuluessa tarkistin välillä mistä kysymyksistä olimme keskustelleet ja mihin halusin vielä saada vastauksia. Koen, että oma roolini haastattelijana oli sikäli haasteellinen, että suurin osa haastateltavista oli minulle tuttuja ennestään. Olin tottunut keskustelemaan heidän kans-

saan vastavuoroisesti ja nyt haastattelijana olinkin vain myötäilevän kuuntelijan roolissa. Ajoittain jäin pohtimaan, vaikeuttiko erilainen roolini haastattelun kulkua, mutta haastattelut tuntuivat kuitenkin sujuvan jouhevasti kaikkien haastateltavien kanssa.

6.5 Aineiston analyysin kuvailu

Nauhoitin kaikki tekemäni kuusi haastattelua. Puhetta kertyi litteroitavaksi viitisen tuntia, joka litteroituna oli 68 sivua tekstiä fonttikoolla 12. Litteroinnin eli puhtaaksi kirjoittamisen tarkkuus riippuu tutkimustehtävän luonteesta ja tutkimusotteesta. Suositeltavinta on, että haastattelija itse litteroisi haastattelut haluamaansa muotoon. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 139 -140.) Tutkimuksessani tutkimuksen kohteena ovat haastateltavien kokemukset ja ajatukset, joten litteroinnin ei ole tarpeen olla pikkutarkkaa. Litteroidessani kirjasin sanatarkasti kuulemani puheen, mutta en kirjannut äänenpainoja, rykäisyjä tai taukoja. Lyhyet tauot puheessa merkitsin kolmella pisteellä (...). Tein litteroinnit itse, koska pääsin siten sisälle aineistooni, minkä koin helpottavan tulevaa analyysiani.

Jos tutkimuksen tavoitteena on saada selville jotain uutta, tulee analyysiprosessin olla aineistolähtöinen eli induktiivinen. Tällöin tärkeää on se, mitä aineistosta ilmenee ja analyysin tulee olla monitahoista ja yksityiskohtaista tarkastelua. Aineistolähtöisessä analyysiprosessissa aineistoa aluksi pelkistetään, jonka jälkeen yhdistetään ilmaisuja, jotka näyttävät kuuluvan yhteen. Lopuksi yleiskäsitteiden avulla muodostetaan kuvaus tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 155.) Tutkimuksessani tavoitteena on saada kuuluviin haastateltavien ääni, joten analyysini on aineistolähtöistä. Toki haastattelun kulkua ja analyysiani on ohjannut laatimani teemahaastattelurunko. Tutkimustani ei ole kuitenkaan ohjannut minkäänlainen teoreettinen hypoteesi, joten analyysiani ei voida pitää teorialähtöisenä.

Alasuutari (1994) painottaa, että aineiston analyysissa tulee kiinnittää huomiota vain siihen, mikä on tekeillä olevan tutkimuksen kysymyksenasettelun kannalta olennaista. Tällöin tutkimusaineisto pelkistyy helpommin hallittavaksi määräksi havaintoja. Pelkistämisen jälkeen havaintojen määrää edelleen karsitaan yhdistelemällä havaintoja etsi-

mällä niille yhteinen nimittäjä. (Alasuutari 1994, 30 -31.) Hirsjärvi ja Hurme (2001,173) käyttävät tästä analyysin vaiheesta termiä teemoittelu. Teemat pohjautuvat usein ainakin osittain tutkimuksen lähtökohtaisiin teemoihin, joiden ympärille teemahaastattelurunko rakentuu. Analyysistä esiin nostetut teemat pohjautuvat aina tutkijan tulkintoihin siitä, mitä haastateltava on sanonut.

Analyysini pohjautuu kahteen tutkimustehtävääni, joita ovat:

- 1) Miten Tyttöjen Talolla järjestetty vapaaehtoisten toiminnanohjaus tukee vapaaehtoisena toimimista?
- 2) Miten Tyttöjen Talolla järjestetty vapaaehtoisten toiminnanohjaus tukee vapaaehtoisen omaa naistietoisuutta?

Aluksi luin litterointeja useita kertoja läpi, jotta pääsin hyvin sisälle aineistooni. Tämän jälkeen otin tarkastelun kohteeksi ensimmäisen tutkimustehtäväni ja poimin haastateltavien puheesta lausumia, jotka vastasivat mielestäni kysymykseen, miten toiminnanohjaus tukee vapaaehtoisena toimimista Tyttöjen Talolla. Teemahaastattelurungossani (liite 1) kolmen teeman kysymykset oli rakennettu vastaamaan tähän tutkimustehtävään. Teemoja olivat yksilötoiminnanohjaus, ryhmätoiminnanohjaus sekä toiminnanohjauksen tuki vapaaehtoisuudelle. Yksilötoiminnanohjauksesta en käytännössä keskustellut yhdenkään haastateltavan kanssa, koska kukaan haastateltavista ei ollut sitä pyytänyt tai saanut.

Ensimmäiseen tutkimustehtävääni liittyviä kysymyksiä teemahaastattelurungossa olivat vapaaehtoisten odotukset ja kokemukset toiminnanohjauksesta, toiminnanohjauksessa käsitellyt teemat, toiminnanohjaajan rooli ja yleinen ilmapiiri, syyt vapaaehtoisen osallistumisaktiivisuuteen tai osallistumattomuuteen, toiminnanohjausten tuki vapaaehtoisuudelle sekä kehittämissuhteet.

Analyysin ensimmäisessä vaiheessa kokosin erilliseen tiedostoon kaikki vastaukset, joiden katsoin vastaavan tutkimustehtävääni. Tämän jälkeen luin näitä vastauksia läpi useita kertoja, jonka jälkeen ryhmittelin samankaltaiset vastaukset omiin ryhmiinsä. Ryhmille muodostin otsakkeet:

- kokemukset ryhmätapaamisista
- neuvojen saaminen muilta
- toiminnanohjauksen merkitys, kielikuvia
- kokemusten jakaminen toisten kanssa
- Tyttöjen Talon linjojen vetäminen
- toiminnanohjaajan työskentelytapa
- ohjaaja neuvojana ja opastajana
- tyttöjen taustoista kuuleminen
- vapaaehtoisen rooli Tyttöjen Talolla
- toiminnanohjauksessa käsitellyt teemat
- itselle vaikeiden asioiden kohtaaminen
- kiitos tehdystä työstä
- kokemukset koulutusilloista
- kokemukset illan päätteeksi käydyistä keskusteluista
- kehittämissuhteet

Edellä mainituista teemoista yhdistelin isompia teemakokonaisuuksia. Valitsemani viisi teemakokonaisuutta olivat ryhmätoiminnanohjaus, toiminnanohjaajan rooli, isosiskon rooli, muu toiminnanohjaus sekä kehittämissuhteet. Ryhmittelin vastaukset näiden viiden teeman alle, jonka jälkeen muokkasin jokaisen teeman sisällön erikseen. Lopullisessa työssäni tutkimustehtävään miten Tyttöjen Talolla järjestetty vapaaehtoisten toiminnanohjaus tukee vapaaehtoisena toimimista vastaa seuraavat viisi otsaketta:

Ryhmätoiminnanohjaus keskustelufoorumina

Toiminnanohjaaja Tyttöjen Talon linjojen vetäjänä

Rooli vastuullisena isosiskona Tyttöjen Talolla

Tiedon janoa ja henkilökohtaista keskustelua

Kehittämisehdotuksia Tyttöjen Talon toiminnanohjaukseen

Taulukko 1 Esimerkki tutkimustehtävän 1) Miten Tyttöjen Talolla järjestetty vapaaehtoisten toiminnanohjaus tukee vapaaehtoisena toimimista? teemoittelusta

Aineisto-ote	Alateemat	Yläteema
”et voi taas vähä samal kysyy neuvo et miten vois sellases tilanteessa vois toimii tai muuta”	Neuvojen saaminen muilta	Ryhmätoiminnanohjaus keskustelufoorumina
”ni se on sillee se ainoo foorumi missä vapaaehtoiset voi tavata toisiaan niinku isommalla porukalla”	Kokemukset ryhmätapaamisista	
”ihan siis sen takii vaa et on tosi hyvä tavata muita vapaaehtosii ja sitte...vaihtaa kokemuksi”	Kokemusten jakaminen toisten kanssa	

Toinen tutkimukseni tutkimustehtävistä oli, miten Tyttöjen Talolla järjestetty vapaaehtoisten toiminnanohjaus tukee vapaaehtoisen omaa naistietoisuutta. Tähän teeman liittyen olin muodostanut teemahaastattelurunkooni kysymyksiä otsakkeen naistietoisuus toiminnanohjauksessa alle. Kysymyksiä olivat miten toiminnanohjauksessa ilmenee naistietoisuus, miten naiseudesta puhutaan sekä millainen käsitys vapaaehtoisella on naiseudesta ja onko se muuttunut toiminnanohjauksiin osallistumisen myötä. Tässäkin yhteydessä aloitin analyysin kokoamalla erilliseen tiedostoon kaikki haastateltavien lausumat, jotka mielestäni vastasivat tutkimuskysymykseen. Ryhmittelin samankaltaiset vastaukset omiin ryhmiinsä, joille annoin seuraavat otsakkeet:

- naistietoisuuden määritelmä
- mitä on naiseus
- oma kokemus naiseudesta

- ei-naisellinen nainen
- naisen elämään liittyvät teemat toiminnanohjauksessa
- kokemusten jakaminen toisten naisten kanssa

Koin, että en saanut toiseen tutkimustehtävääni vastauksia siinä laajuudessa kuin olin toivonut. Niinpä lopullisessa työssäni tutkimuskysymystä siitä, miten Tyttöjen Talolla järjestetty vapaaehtoisten toiminnanohjaus tukee vapaaehtoisen omaa naistietoisuutta käsittelevät seuraavat kaksi otsaketta:

Naistietoisuuden määritelmiä

Toiminnanohjaus mahdollisuutena pohtia omaa naiseutta

Taulukko 2 Esimerkki tutkimustehtävän 2) Miten Tyttöjen Talolla järjestetty vapaaehtoisten toiminnanohjaus tukee vapaaehtoisen omaa naistietoisuutta? teemoittelusta

Aineisto-ote	Alateemat	Yläteema
”hauskaa niinku mukavaa yhdessäoloa... mielenkiintosta niinku naisten kanssa”	Kokemusten jakaminen	Toiminnanohjaus mahdollisuutena pohtia omaa naiseutta
”no just se niinku että miten kun esimerkiks just kaikki koulu ja sitten niinku töihin meneminen ja tällanen niinku et just niinku että miten löytää se oma polku sieltä”	Naisen elämään liittyvät teemat toiminnanohjauksessa	

6.6 Tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden arviointia

Ihmisiin kohdistuvissa tutkimuksissa tärkeimpinä eettisinä periaatteina pidetään yleensä informointiin perustuvaa suostumusta tutkittavaksi, luottamuksellisuutta, seurauksia ja yksityisyyttä (Hirsjärvi & Hurme 2001,20). Tutkimuksessani koen merkitykselliseksi eettiseksi seikaksi luottamuksellisuuden. Haastateltavani ovat aikuisia, joten heidän suostumukseensa haastateltavaksi riitti mielestäni heidän minulle lähettämänsä sähköpostiviesti tai puhelu, jossa he ilmoittivat olevansa halukkaita haastateltaviksi. Haastatteluiden luottamuksellisuutta pidän tärkeänä ja olin haastattelutilanteissakin tarkka siitä, etten vahingossakaan paljastanut muille haasteltaville mitään, mitä toiset haastateltavat olivat jo kertoneet. Luottamuksellisuuteen liittyy se, etten ole näyttänyt haastattelujen litterointeja tai nauhoja kenellekään muulle. Olen ensimmäisessä sähköpostiviestissäni luvannut haastateltaville edellä mainitun seikan lisäksi myös tuhota nauhat tutkimukseni valmistuttua.

Anonymiteetin säilyttäminen on toinen merkityksellinen asia tässä tutkimuksessa. Tyttöjen Talon isosiskoja on ainoastaan 15, joten on tärkeää, ettei kukaan isosiskoista saa minkäänlaista leimaa toisten silmissä tutkimukseni takia. Tyttöjen Talon työntekijät ja toiset isosiskot saattavat tunnistaa haastateltavat puhetyylistä tai omaa persoonaa kuvaavista ilmaisuista. Tästä syystä olen tutkimukseeni liittämistäni lainauksista poistanut seikkoja, joista haastateltavat saattaisi tunnistaa. Tosin Tyttöjen Talon työntekijät ja osa isosiskoistakin tietää, ketkä ovat olleet haastateltavinani. Pyrkimyksenäni on kuitenkin, ettei yksittäisestä lainauksesta voi tunnistaa, kuka haastateltavista sen on sanonut.

Kvale (1996,119) kehottaa pohtimaan tutkimuksen alkuvaiheessa seuraavanlaisia eettisiä kysymyksiä:

- mitkä ovat tutkimuksen hyödyt/merkitys osallistujille
- miten tutkimus voi edistää ihmisten olosuhteita, kohdistuuko tuki osallistujiin, heidän ryhmäänsä vai yleiseen tietämykseen aiheesta
- hankitaanko osallistujien suostumus kirjallisesti vai suullisesti
- miten paljon tutkittaville täytyy kertoa tutkimuksesta

- miten taataan luottamuksellisuus
- miten tärkeää on anonymiteetin säilyttäminen
- miten tutkijan rooli vaikuttaa tutkimukseen, miten taata tieteellinen laadukkuus

Tutkimuksen raportoinnissa on otettava huomioon luottamuksellisuus sekä ne seuraukset, joita julkaistulla raportilla on niin haastateltaville kuin heitä koskeville instituutioille (Kvale 1996,111).

Tutkimuksessani hyötynä haastateltaville toivon mukaan on se, että vapaaehtoistoiminta ja toiminnanohjaus Tyttöjen Talolla jatkuu. Vapaaehtoistoiminta on toimintaa, jonka rahoitus on tänä vuonnakin Tyttöjen Talolla ollut vaaakalautalla. Tutkimuksen tavoitteena on ollut myös saada tietoa toiminnanohjauksen merkityksellisyydestä vapaaehtoisena toimimiselle. Tästä aiheesta on ollut haasteellista löytää tutkimuksia ja Tyttöjen Talolla sitä ei ole aiemmin tutkittu lainkaan. Raportoinnissani olen kiinnittänyt huomiota luottamuksellisuuteen ja anonymiteettiin juuri sen vuoksi, ettei tutkimuksellani olisi negatiivisia seurauksia haastatelluille isosiskoille tai Tyttöjen Talolle. En ole kuitenkaan muuttanut tutkimustuloksia tai jättänyt jotain olennaista tutkimustehtäviin liittyvää pois saadakseni todellisuutta positiivisempia tutkimustuloksia.

Tutkimustulosten luotettavuuteen vaikuttaa se, onko tutkija huomionnut kaiken käytettävissä olevan aineistonsa ja onko tiedot litteroitu oikein. Tutkijan täytyy myös pystyä dokumentoimaan ja perustelemaan, miksi ja miten hän on päätenyt saamiinsa tuloksiin. Haastatteluaineiston luotettavuus riippuu siitä, miten laadukasta aineisto on. Haastattelun laatua parantaa se, että haastattelu litteroidaan mahdollisimman pian haastattelun jälkeen. (Hirsjärvi & Hurme 2001;185,189) Litteroin haastatteluni noin muutaman viikon päästä niiden nauhoittamisesta. Litteroin nauhat sanatarkasti ja huolellisesti. Toisinaan jouduin kelaamaan nauhuria useampaan kertaan taaksepäin kuullakseni haastateltavan puheen täysin oikein. Analyysini kuvailussa olen kuvannut, kuinka olen haastatteluaineistoni analysoinut, joten tästä osiosta löytyvät perustelut siihen, miten ja miksi olen päätenyt saamiini tutkimustuloksiin.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

7.1 Miten toiminnanohjaus tukee vapaaehtoisena toimimista

Haastateltavistani kaksi naista oli toiminut Tyttöjen Talon isosiskona kahden toimintakauden ajan, loput neljä olivat isosiskoina ensimmäistä toimintakauttaan. Kaikki olivat osallistuneet Tyttöjen Talon vapaaehtoistoiminnasta vastaavan työntekijän järjestämään vapaaehtoistoiminnan koulutukseen. Viisi haastateltavaa kuudesta kertoi osallistuneensa ryhmätoiminnanohjauksiin säännöllisesti. Yksilötoiminnanohjausta ei ollut pyytänyt tai saanut kukaan haastateltavista. Syrjäsen (2011) mukaan vapaaehtoistoiminnassa mukana oleva ei välttämättä ole edes tietoinen siitä, että hänellä olisi oikeus saada tukea tai ohjausta. Haastattelemanani vapaaehtoiset olivat tietoisia oikeudestaan ryhmätoiminnanohjaukseen, mutta yksilötoiminnanohjauksen mahdollisuudesta kaikki eivät tieneet. Neljä haastateltavaa ei ollut edes tullut ajatelleeksi, että yksilötoiminnanohjausta olisi mahdollista saada. Näin siitäkin huolimatta, että Tyttöjen Talon vapaaehtoistoiminnan koulutuksessa tästä mahdollisuudesta on kerrottu.

7.1.1 Ryhmätoiminnanohjaus keskustelufoorumina

Kaikki haastateltavat kokivat ryhmätoiminnanohjauksen ilmapiiriltään positiiviseksi. Toiminnanohjaustilanteita kuvailtiin seuraavin sanoin: mukava, miellyttävä, leppoisa, spontaani, vapaa, lämmin, rento, kiva tulla, avoin ja yhteisöllinen. Toiminnanohjaukset koettiin myös luottamuksellisiksi tilanteiksi. Jokaisen tapaamiskerran alussa kaikki osallistujat kertovat omista kuulumisistaan. Neljä haastateltavaa mainitsi, että kuulumiset saattavat olla hyvinkin henkilökohtaisia.

“et voi tuntuu et se ois just vähän niinku joku ystäväporukka rupattelee keskenään” (2)

*“ siinä varmasti meidän ryhmä toimii...siel on semmonen luottamuksellinen ilma-
piiri mikä on hirveen tärkeä ” (1)*

“ne on semmosii aika lepposii keskusteluiltoja” (1)

*“siel voi puhua aika rennosti ja aika vapaasti et ei oo semmost mitää pingotusta
eikä varovaisuutta” (4)*

*“hauskaa niinku mukavaa yhdessäoloa.. mielenkiintosta niinku naisten kanssa
“(3)*

*“ niinku itelleen semmonen rentouttava tapahtuma...koska siel voi jutella sillee
avoimella tai sillee kevyemmällä” (5)*

Myös Syrjäsen mukaan toiminnanohjauksessa vapaaehtoisten kannalta merkityksellistä on päällimmäisten kokemusten purkaminen, näkökulmien avartaminen yhteisen keskustelun kautta sekä yhteenkuuluvuuden tunteen kasvaminen. Toiminnanohjaus on vapaaehtoisen keskustelufoorumi, jossa hänen on mahdollista käsitellä kokemiaan hankalia tunteita arvostavassa ilmapiirissä. Vapaaehtoinen voi sitä kautta muodostaa uusia käsitelmiä asioista ja selkeyttää ajatuksiaan. (Syrjänen 2011.)

Kolme haastateltavaa toi esille toiminnanohjauksen merkityksen eräänlaisena kiintopisteenä vapaaehtoistyössä Tyttöjen Talolla.

“ semmosena niinku vähä turvasatamana ” (5)

“ jos ei ois mitää ohjausta ni se ois vaa vähä niinku vähä tuuliajolla ” (2)

“jos ei ois toiminnanohjausta tulis tänne aina niihin tilanteisiin menis pois ni aika irrallinen olo” (4)

Vapaaehtoiset tarvitsevat toiminnanohjausta, koska tarvitsevat mahdollisuuden purkaa kokemuksiaan sekä tavata muita samassa tehtävässä toimivia (Harju et al. 2001, 35; Porkka 2010; Syrjänen 2011). Vapaaehtoisten toiminnanohjaus perustuu useimmiten keskusteluun, ajan jakamiseen osallistujien kesken (Syrjänen 2011). Omassa tutkimuksessa kaikki haastateltavat kokivat toiminnanohjauksissa keskeisenä seikkana toisten vapaaehtoisten tapaamisen ja kokemusten jakamisen.

“semmonen et naisten kesken jaetaan asioita...se on ihan ehdottomasti parasta siinä” (3)

“sitte se et kuuluu siihen porukkaan että niinku tavallaan jakaa kokemuksia myös niiden toisten isosiskojen kanssa “ (4)

Omassa tutkimuksessani sain samantyyppisiä tuloksia kuin Syrjänen (2011). Syrjäsen (2011) mukaan vapaaehtoiset kokevat toiminnanohjauksessa hyödyllisimpänä yhteisiin toimintatapoihin liittyvät keskustelut sekä kokeneiden vapaaehtoisten kertomukset. Omassa tutkimuksessani toiminnanohjauksessa koettiin tärkeänä nimenomaan mahdollisuus kuulla toisten isosiskojen kokemuksia vapaaehtoisena toimimisesta. Toisilta vapaaehtoisilta halutaan kuulla miten he ovat toimineet tai suhtautuneet ongelmallisiksi koetuissa tilanteissa. Tätä kautta odotetaan neuvoja ja opastusta myös omaan toimintaan isosiskona.

“muilt voi sit ehkä kysellä miten nyt tulis tehdä tietys tilantees“ (1)

“ ne (keskustelut) on liittyny johonki just mitä on niinku tapahtunu täällä jollekki tai miten on suhtautunu johonkin “ (4)

“semmonen mikä on aika keskeinen mun mielest että on joitaki tyttö... ehkä josain vaikeassa elämäntilanteessa...niii on hyvä kuulla et miten muut on kokenu siitä...ja miten siihen on suhtauduttu” (4)

“jos joku on vaik vetäytyny ... johonkin yksin eikä oo sanonu mitään kellekään...et jostain tällasesta ollaan puhuttu...no sit jos on jotain sellasii tyttöi jotka hirveesti halua huomioo tai vie vähä tilaa muilta ni sit on niinku keskusteltu siitä et mitä sellases tilantees pitäis tehdä” (2)

Yksi haastateltavista toi esille ongelmallisten tilanteiden läpikäymisen lisäksi sen, että toiminnanohjauksissa on mahdollista keskustella myös positiivisista kokemuksista ja onnistumisista.

“ että ku oli joku tyttö tullu uutena tänne ni oli ollu vähä sillee pelokas ja ei ollu oikee aluks uskaltanu olla mitenkää tos avoimessa ni sit ku hän tuli tänne sinne remonttipäivään...niin sitte se oli yhtäkkiä avautunu ja ollu sosiaalisempi yhtäkkiä et kaikki tällaset niinku positiivisetki asiat voi tuoda esiin” (2)

Yksi haastateltava toi esiin myös sen, että isosiskojen olisi hyvä tuntea toisensa mahdollisen tulevan yhteistyön varalta.

“mun mielest kuuluu siihen et... täytyy niinku olla... kanssakäymistä niinku muutenki ku sen illan isosiskojen kanssa... koska sit on kuitenkin noit yhteistapahtumii...

ni sit se ois jotenki ihan pönttöö et sä et oiskaa sit tavannu vaik jotain jonka kans sä sit oot siinä” (5)

Yksi säännöllisesti Tyttöjen Talolla käyvä haastateltava toi esille, että toiminnanohjauksissa voi mahdollisesti olla avuksi toisille kokemattommille isosiskoille. Vapaaehtoiselle tärkeää on tuntea itsensä tarpeelliseksi (Harju et al. 2001, 35).

“ite on jo siin asemassa et voi ehkä kertoo jollekki minkälaist se nyt on ainaki siin omas illassa ...ja se on ollu mukavaa sillee et pystyy kertoo ja ehkä auttaaki mahdollisesti” (5)

7.1.2 Toiminnanohjaaja Tyttöjen Talon linjojen vetäjänä

Tyttöjen Talon toiminnanohjauksesta aiemmin vastannut työntekijä piti tärkeänä sitä, että jokainen vapaaehtoinen tulee kuulluksi ja huomioduksi omana itsenään. Sosiaalinen oppiminen toiminnanohjauksessa perustuu siihen, että avoimessa ilmapiirissä jokaisen on mahdollista sanoa oma mielipiteensä asiaan ja erilaisista näkökulmista voidaan keskustella ilman, että kenenkään näkemystä väheksytään. Lahtisen (2003,53) ja Syrjäsen (2011) mielestä arvostusta vapaaehtoisten työpanosta kohtaan osoittaa se, että vapaaehtoisia varten on toiminnanohjaaja, joka on läsnä kuuntelemassa ja on kiinnostunut vapaaehtoisten kokemuksista. Kaikki haastateltavani ovat olleet tyytyväisiä toiminnanohjaajaan tapaan ohjata toiminnanohjaustilanteita. Toiminnanohjaajan työskentelytavassa pidetään siitä, että hän on kiinnostunut isosiskojen kuulumisista ja osoittaa aidosti kuuntelevansa.

“se kysyy sillee aika tarkkaa et mitä kuuluu ja muuta...sit hän on niinku kiinnostunu kuulemaan kaikilta niinku henkilökohtasesti et mitkä on fiilikset siinä” (5)

“joskus et on menny huonosti asioissa ni on saattanu sanoo jotain kaunista tai lohduttavaa siihen kohtaan ni se on niinku ollu kauheen mukavaa” (1)

“osaa luoda hirveen hyvin sen tunnelman... se on hirveen mielenkiintost miten joillaki on semmonen tietty rauhallinen karisma“ (3)

“(ohjaajan tapa) on mun mielest ihan mainio siinä ei o mitään sen kummempaa ku hän on siinä käytettävissä ja kuuntelee mutta puuttuu tilanteisiin jotka vaatii sitä” (4)

“Ja mun mielest se niinku kuuntelee tosi tarkasti” (3)

Toiminnanohjauksen erottaa muista ryhmän yhteisistä tilanteista se, että läsnä on ohjaaja, jonka tehtävänä on johtaa keskustelua (Syrjänen 2011). Haastateltavani pitivät toiminnanohjaajaa hyvänä kuuntelijana ja tunnelman luoja, mutta toisaalta myös napakana ohjaajana, jolla on oma selkeä kanta vapaaehtoisten toiminnan rajoista Tyttöjen Talolla. Toiminnanohjauksen avoimesta vuorovaikutuksesta huolimatta ohjaaja on kuitenkin se, joka ohjaa keskustelua.

“ihan napakasti tarttuu heti ku tulee joku semmonen...talon periaatteisiin liittyvä asia..se heti niinku sanoo miten se on talon kannalta” (4)

“(ohjaaja) osaa sillee myös korjata vähä sitä meidän niinku toimintatapoja sillee lempeesti tietyl tapaa mut myös sillee et se menee perille” (3)

Vapaaehtoiset kokevat toiminnanohjauksessa hyödyllisimpänä selkeän taustayhteisön näkökannan eri tilanteisiin liittyen. Vapaaehtoiset tarvitsevat apua linjanvetoon sen suhteen, millaiset valtuudet vapaaehtoisella toimijalla yhteisössä on. (Harju et al. 2001,92; Syrjänen 2011.) Vapaaehtoiset myös kokevat hyödyllisimpänä yhteisiin toimintatapoihin liittyvät keskustelut (Harju et al. 2001,92; Syrjänen 2011.) Omassa tutkimuksessani viisi haastateltavaa kuudesta pitää toiminnanohjaajan tärkeänä tehtävänä tietynlaista linjojen vetämistä. Haastateltavat haluavat tietää, mitä heiltä vapaaehtoisina isosiskoina odotetaan, millaisia velvollisuuksia ja oikeuksia heillä on Tyttöjen Talolla.

“se linjojen vetäminen ja se et tietää mitä tääl yleensä tapahtuu...että mikä on tyttöjen talon niinkun tilanne tällä hetkellä onks tääl jotain erityistä onks tääl joku tavote joku periaate jota pyritään korostamaan tai noudattamaan” (3)

“ meillä isosiskoilla on kohtalaisen niinku tärkeä rooli täällä niin... on hyvä et sitä meidän osuutta niinku rajotetaan... raamit asetettu minkä puitteissa me toimitaan ja sit niit raameja pidetään yllä tällä toiminnanohjauksella” (6)

“et esimerkiks yhteystietoja ei saa antaa...et meidän ei anneta vastoin parempaa tietoa kasvattaa sitä omaa roolia jonku tietyn tytön silmissä” (6)

Toiminnanohjauksesta vastaavan työntekijän tulee myös Syrjäsen (2011) mukaan olla riittävän tietoinen siitä, millaisissa tehtävissä vapaaehtoiset toimivat. Tästä syystä ohjaajan on tärkeää liittyä taustayhteisöön jollain tavalla. Toiminnanohjaajan voi ajatella olevan taustayhteisön sanansaattaja, joka välittää tietoa vapaaehtoisille ja joka pystyy ottamaan kantaa yhteisön toimintatapoihin. (Syrjänen 2011.) Tyttöjen Talolla toiminnanohjaaja on yksi talon työntekijöistä, mistä johtuen hänen on helppo ottaa kantaa talon toimintatapoihin.

Lahtisen (2003,59) mielestä toiminnanohjaajan tulisi olla ohjattavilleen tukihenkilö, joka saa jokaisen vapaaehtoisen tuntemaan itsensä onnistuneeksi auttajaksi ja uskomaan oman persoonallisen tavan työskennellä olevan itselle paras tapa työskennellä. Haastateltavani kokivat toiminnanohjaajan tiedon antajana sekä opastajana vapaaehtoistyössä. Haastateltavani odottivat toiminnanohjaajalta selkeitä toimintaohjeita vaikeiksi kokeiksi tilanteisiin.

“vetäjä on siin sitte niinku vastailee tai auttaa sillee tavallaa...ohjaa” (2)

“no just tukee sellaseen et miten toimia jossain ongelmatilanteissa tai miten ois pitäny tehdä joku asia aina ku tulee just vapaaehtosilla mielee joku ni kuulee sit sen et jos joku ohjaaja neuvoe et joo pitäs tehdä sitten näin” (5)

“ja sit jos on jotain tulevii mitä kaikkee pitäs tietää mitä tapahtumii on et saa sit niistä tietoo samalla ja muutenki semmost ohjausta et miten jotaki täytyy tehdä...et toimintaohjeita tiettyi tilanteita varten” (2)

“et ku on näit tämmösii kiusaamistilanteita ni kuinka niissä niinku voi itse et miten toimii sit semmoses tilanteessa” (5)

Vapaaehtoiset kohtaavat Tyttöjen Talolla monenlaisia tyttöjä, joiden käytös toisinaan herättää kysymyksiä. Neljä haastateltavaa toi esille, miten tärkeää on kuulla toiminnanohjaajalta tyttöjen taustoista, jotta heihin osaa suhtautua oikealla tavalla. Yksi haastateltava kertoi pohtineensa myös miten toimia, jos kohtaa Tyttöjen Talolla käyvän työntö vapaa-ajalla.

“ No sit on vaa ehkä (ohjaaja) kertonu jos on tuntenu tyttöö et mikä on tausta ja miten kannattaa toimia ja sitte neuvonu ehkä että missä menee sen vapaaehtosen rajat ja siirtyy niinku ohjaajan..... vastuulle” (1)

“niinku mitä (ohjaaja) sanoo siitä että mikä niitten tilanne yleensä on et ku eihän isosiskot tiedä muuta ku mitä me täs ollaa ja kuulla ja jutellaa...et niil on jotain yksilöohjausta tai...joku prosessi käynnissä...ne on must ollu tärkeitä.” (4)

“se oli tosi hyvä.... jotenki tuli puheeks sitte että oli niinku joku moikannu jotain tyttöä jossaki kadulla ja sit se oli jotenki hirveen vaikee siitä ja siitä sit niinku puhuttiin koska mäkin mä muistan et mä oon ollu semmosen tilantees et mä oon nähny jonku tytön ja mä oon miettiny et mitä mun pitäis niinku tehdä” (3)

Syrjäsen (2011) mukaan toiminnanohjaus voidaan nähdä vapaaehtoisen kannalta myös edunvalvontana. Toiminnanohjaajan tulee olla tietoinen vapaaehtoisten pääasiallisesta tehtävästä ja siitä, millaisia oikeuksia ja velvollisuuksia vapaaehtoisella on. Toiminnanohjauksessa voidaan tarkistaa vapaaehtoistoiminnan peruserätyksiä, joiksi luetaan selkeä tehtävänrajaus, oikeus kieltäytyä tehtävistä, velvollisuus hoitaa sovitut asiat sekä lojaalius taustayhteisöä kohtaan. Tärkeää on tunnistaa ne tilanteet, joihin vapaaehtoisten kyvyt tai oikeudet eivät riitä. (Syrjänen 2011.)

Haastateltavieni vastauksissa tuli erityisesti esille vapaaehtoisen lojaalius taustayhteisöä kohtaan, mikä näkyy siinä, että toiminnanohjaajalta odotettiin selkeitä toimintaohjeita ja linjanvetoa siitä, mikä vapaaehtoisen rooli Tyttöjen Talolla on. Haastateltavani toivat enemmän esiin omia velvollisuuksiaan Tyttöjen Taloa kohtaan, kuin omia oikeuksiaan vapaaehtoisena. Haastateltavat pitivät tärkeänä vapaaehtoisen selkeää tehtävänrajausta lähinnä siitä syystä, etteivät toimisi vastoin Tyttöjen Talon toimintaperiaatteita. Vain yksi haastateltava toi esille sen, että joissain tilanteissa vapaaehtoisen kyvyt eivät välttämättä riitä, jolloin vastuu siirtyy talon työntekijälle.

7.1.3 Rooli vastuullisena isosiskona Tyttöjen Talolla

Toiminnanohjaus auttaa vapaaehtoista jäsentämään omaa rooliaan sekä näkemään tehtävää eri näkökulmista. Tärkeää on, että vapaaehtoinen ymmärtää oman roolinsa ja tehtävänsä osana laajempaa kokonaisuutta: taustayhteisöä, muita vapaaehtoisia ja yhteiskuntaa. (Porkka 2010, Syrjänen 2011.) Myös omassa tutkimuksessani kaikki haastateltavat pitivät toiminnanohjauksessa tärkeänä sitä, että sen avulla heidän näkemyksensä vapaaehtoisen roolista Tyttöjen Talolla on selkeytynyt.

“se (toiminnanohjaus) on antanu kyl sillee niinku mahdollisuuden kehittyä tässä omassa roolissa et se on melkein parasta täs ollu että... et niinku sillee sit ymmärtää sen oman roolin niinku” (1)

“tavallaan tää isosiskon rooli et vaikka voi aika vapaasti olla oma itsensä...mut et jossain määrin pitää säilyttää se semmonen aikuinen raja et mistä asioista puhutaan ja mitä mielipiteitä nyt voi sanoa siinä” (4)

“et kuitenkin isosiskon rooli on et sä oot se henkilö joka sä oot et sun tarkotus myös niinku on tuoda erilaisii näkökulmia mut sillee vaan fiksusti tuo niitä ettei rupee niinku kenenkään kanssa väittelemään” (3)

“et mitä niinku mitä isosisko voi tehdä...et mikä se oma rooli on et... ettei tallaa niiden ohjaajien varpaille” (5)

“esimerkiks meil oli yks semmonen väärinkäsitys...mikä meni sit sääntöjen ulkopuolelle et semmost mitä tahattomasti tekee... mä kuitenkin ymmärrän sen et niihin on ihan syyt et minkä takii nää säännöt on luotu” (6)

Tyttöjen Talon toiminnanohjauksessa vapaaehtoinen saa ohjaajalta ja toisilta vapaaehtoisilta palautetta omasta toiminnastaan sekä tietoa siitä, miten seuraavalla kerralla voisi toimia paremmin. Tätä kautta ympäristön antama palaute yhdessä vapaaehtoisen persoonallisuuden kanssa vaikuttaa siihen, miten vapaaehtoinen jatkossa toimii vapaaehtoisen roolissaan.

Toiminnanohjauksessa vapaaehtoisten kannalta merkityksellistä on vapaaehtoistoiminnan mukaisen identiteetin kehittyminen. (Harju ym. 2001,92; Syrjänen 2010.) Kaksi isosiskoa toi haastatteluissa esille halunsa toimia isosiskona oikein ja vastuullisesti.

“...mietityttää et toimiiks oikeella tavalla jossain tietys tilanteessa ni sen voi siellä tuoda ilmoille... sit siel on joku joka sanoo et sä oot oikeil teillä” (5)

“sit sitä niinku vähä pelkää tai on niinku varovainen et toimiiks sitä oikein kun haluu toimii oikein” (6)

Toiminnanohjauksessa keskustellaan Tyttöjen Talon suhtautumisesta erilaisiin teemoihin, mikä velvoittaa myös isosiskoja suhtautumaan niihin talon linjan mukaisesti. Vapaaehtoinen saa olla oma persoonansa, mutta omia henkilökohtaisia mielipiteitä vapaaehtoinen ei voi aina tuoda esiin. Toiminnanohjauksessa ohjaaja kertoo vapaaehtoisille, mikäli on aiheita, joihin vapaaehtoisen ei ole suotavaa ottaa kantaa. Haastateltavat kertoivat keskusteluista liittyen tarot-kortteihin, aborttiin sekä usein kevätkaudella ilmenevään tyttöjen laihdutukseen.

” tietyst mäki halusin tietää et kuinka paljo mä voin tuoda sit omia (mielipiteitä)... että mä oon ollu hirveen varovainen et mä en vaa niinku tuputa kenellekään mitään” (3)

“(ohjaaja) heti sano et talon kanta on se et talo hyväksyy abortin... me tavallaan keskusteltiin et miten avoimessa voi tyttöjen kanssa keskustella et miten paljo voi sanoo oman mielipiteen tai omaa kantaansa... (ohjaaja) otti ihan selvän kannan siihen...et ei voi siin ruveta kukaan jotain muunlaista näkemystä voimakkaasti tuomaan esiin” (4)

“miten me niinkun sit isosiskoina voidaan...tukee sitä niiden toimintaa koska ei-hän siin niinku voi vaan läväyttää et onpas toi hulluu vetää tota nutrilettiä nyt kaks viikkoo et ootsä ihan sekasin... sillee keskustelemalla ehkä niinku löytäis jonku niinku terveellisemmän tavan” (5)

Syrjänen (2011) korostaa, että vapaaehtoisen jaksamisen kannalta tämän on tärkeää olla tietoinen omista oikeuksistaan. Toisinaan vapaaehtoisen omat tunteet voivat estää suhtautumasta asioihin tai ihmisiin objektiivisesti, mikä saattaa vaikeuttaa autettavan aitoa kohtaamista. (Syrjänen 2011.) Kaksi haastateltavaa mainitsi, että Tyttöjen Talolla saattaa vapaaehtoisena kohdata asioita, jotka ovat itselle omassa elämässä vaikeita. Yksi haastateltava toi esille omien rajojen tiedostamisen tärkeyden vapaaehtoistyössä.

“et helposti pääsee joku tyttö sillee niinku ihon alle ikään ku että meneeki sä yrität olla semmonen hirveen turvallinen aikuinen ja yhtäkkii joku asia onki semmonen että sä oot kanssa siinä niinku vähä niinku angstissa sitte yhtä lailla” (3)

“et ku tääl voi kohdata asioita mitkä on itelle jollain taval henkilökohtasia” (6)

“mua ärsytti yks tyttö hirveesti...et sit mä koin sen vähän niinku raskaaks...niinku me ollaa puhuttu et jos sit niinku käy tollee ni sit voi lähtee pois et sit siin ei oo mitään sen kummallisempaa” (1)

Kaksi haastateltavaa kertoi kiinnittäneensä erityistä huomiota saamaansa kiitokseen isosiskona toimimisestaan.

“mä joskus ihmettelen sitä kuinka paljon meille sanotaan... et kuinka tärkeitä me niinku ollaan niinku isosiskot...ku mäki kuitenkin sit koen et tos avoimessaki mä saan niin paljo enemmän ite... kylhän se tuntuu kivalle tietenkin mut se on niinku hämmentävää” (3)

“mun mielest oon saanu niinku kehuja tai kiitosta ... mihin mä oon aina kiinnittäny huomioo koska...harvemmin hyvää palautetta saa sit niinku muutenkaan” (6)

7.1.4 Tiedon janoa ja henkilökohtaista keskustelua

Vapaaehtoisten koulutukset ovat monesti kestoaltaan lyhyitä, mistä syystä toiminnanohjauksessa korostuu koulutuksellisuus (Porkka 2010, Syrjänen 2010.) Tyttöjen Talolla on tavanomaisten ryhmätoiminnanohjauksetojen lisäksi ollut muutama ilta, jossa talon työntekijä on ollut kertomassa omasta työstään vapaaehtoisille isosiskoille. Kolme haastateltavaa mainitsi pitäneensä vapaaehtoisten tapaamiskerroista juuri näitä koulutusiltoja merkityksellisimpinä itselleen. Kolme haastateltavaa ei ollut osallistunut näihin iltoihin.

“ne mun mielest avartaa niinkun muiden ohjaajien työtä et mikä niinku parasta mun mielest tässä vapaaehtoisuudessa on ollu se osaltaan et on niinku päässy niinkun kuulemaan ja oppimaan myös niiden ohjaajien työstä” (1)

“ne on ollu niinku erityisen kiinnostavia mun mielest kyllä itse asias ilman muuta niinku kiinnostavampii ja tärkeempii kuin nää meidän ilman teemaa...ehkä se sit et ku mennään ihan niinkun konkreettisiin niinku asioihin ni ne jotenki koskettaa” (6)

“nääh pari koulutustilaisuutta... monikulttuurisista tytöistä ja sitte se (työntekijä) piti tästä popparista eli tästä seksipisteestä...ne on ollu hirveen hyviä ja niitten kautta on tullu aika paljo tietoo niinkun sekä talosta et tytöistä et miten niinkun voi ohjata johonkin ja mikä on mahdollista ja mikä ei” (4)

“erityisesti se maahanmuuttoteemailta on ollu kyllä ihan hyvin avartava...siinä ku jotenki mentii niinku kulttuureihin ja kauemmas ja kauemmas ja tuli melkee semmonen ahdistus et eihän tälle voi tehdä ikinä mitään...jotenki se semmonen niinku suhteellisuus siitä...se oli merkittävää” (6)

Keskeistä vapaaehtoisten ohjauksessa on tavoitteellisuus ja se, että käsiteltävät asiat nousevat ohjattavilta itseltään ja heidän kokemistaan tilanteista (Syrjänen 2011). Kolme haastateltavaa, jotka kaikki käyvät säännöllisesti Tyttöjen Talon avoimissa illoissa isosiskoina, pitävät ryhmäkokoontumisia hyödyllisempänä toiminnanohjauksen muotona keskustelua ohjaajan kanssa jokaisen illan päätteeksi. Näissä tilanteissa on mahdollista ottaa heti puheeksi itseä mietityttämään jääneet tilanteet. Toisaalta yksi haastateltava kokee, että illan loppuksi käytävistä lyhyistä keskusteluista ei ole tukea vapaaehtoisena toimimiseen.

“se on tärkeätä koska sit esimerkiks ku on joskus toiminnanohjaus vaikka muutamanki viikon kuluttua kyseisestä illasta niin (toiminnanohjaaja) ei oo ite ollu pai-

kalla eikä välttämät tiedä ees oo koko tyttöö ...et ne (toiminnanohjaukset) ei ehkä oo toiminu mun mielest siinä et puhutaan jostain ongelmatapauksista” (1)

“pieni tämmönen läpikäynti et on katottu et onks jotain erityistä ja mitä on ollu jotain kysyttävää tai huomioitavaa tai jotakin...se on ollu tosi hyvä ku on ollu jotain tilanteita joit on vähä niinku ihmetelly ja miettiny et mites tää nyt meni näin ja...se ratkeaa se kysymys....ei niitä sit enää muista et jos on toiminnanohjaustilaisuus jonain kertana joskus viiden viikon päästä” (4)

“ kyl mä luulen että se sillee tukee että...ehkä sä kuitenkin vähä enemmän miettisit niit asioita sitte jos et saa semmosta niinku päätöstä siihen iltaan... Ja siis semmosii vaik sul ois semmosii ihan pieniikii kysymyksii ni neki saa sil tavalla ulos...tekee...tosi kevyempää siis itelle et mun mielest viel enemmän just ne illan päätteeks olevat lyhyet keskustelut ku sit ne niinku isommat yhteiset“ (3)

“ ne on lyhyitä et ei o sillee ei tuo siis sitä kautta semmost tukee et se on vaan niinku nopee palaute siit illast ja jos nyt on jotain tosi niinku kovaa jääny mielelle ni semmosii et sit sanoo” (5)

7.1.5 Kehittämisehdotuksia Tyttöjen Talon toiminnanohjaukseen

Toiminnanohjaukset perustuvat vapaaehtoisten läsnäololle ja osallistumiselle, joten heidän käyttäytymisensä vaikuttaa ratkaisevasti siihen, millaisia toiminnanohjaukset tilanteina ovat. Toiminnanohjauksessa vapaaehtoiset yhdessä luovat oman sosiaalisen todellisuutensa. Toiminnanohjauksissa Tyttöjen Talolla on mukana yleensä vähän osallistujia vapaaehtoisten kokonaismäärään suhteutettuna. Yksi haastateltavista toi esille, että olisi mukavampaa jos tapaamiskerroilla olisi enemmän ihmisiä.

“Toiminnanohjaukses on ollu ku mä oon ollu viis kertaa ni läsnäolijoita ekalla kertaa kolme sit viis sit neljä sit neljä sit viis...siel on aika vähän ihmisiä mikä taas on ikävä...koska se ryhmäkokemuksen jakaminen on aina parempi mitä enemmän on” (4)

Toiminnanohjauksessa tärkeää on se, että tapaamisten kesto ja tapaamistiheys on selkeästi määritelty. Toiminnanohjauksen tulee olla jatkuvaa, säännöllistä ja ennalta sovittua. Pelisääntöjen ollessa selvät, vapaaehtoiset saavat ohjauksesta tarvitsemansa tuen ja tuntevat yhteenkuuluvuutta toisten vapaaehtoisten kanssa. (Porkka 2010, Syrjänen 2010.)

Kaksi haastateltavaa ei pidä toiminnanohjauksia itselleen erityisen hyödyllisinä ja kaksi haastateltavaa kertoikin punnitsevansa tarkoin osallistumisensa toiminnanohjauksiin.

“suurin osa näist toiminnanohjauksilloista ne on sitä semmost rupatteluu...en mä niinku saa niist sellast niinku konkreettista hyötyä tai tietoa...semmost vähä niinku höttöö” (1)

“yksittäisinä tapaamiskertoina ne on ehkä vähä hepposia niinku et sitä joutuu niinku todella punnitsemaa et onks tärkeetä joku...” (6)

“jos on sillee sen verran tekemistä et ottaa vaa yhen kerran viikossa ni tullu sit siihen avoimee...mä oon mieluummin pitäny sen sillee ku et mä korvaisin sen avoimen sillä (toiminnanohjauksella)” (3)

Syrjäsen (2011) mielestä toiminnanohjauksessa olennaista on mahdollistaa vapaaehtoiselle oman toiminnan tarkastelu ja omassa toiminnassa kasvaminen. Kaksi haastateltavaa oli jäänyt kaipaamaan yksilötoiminnanohjausta, henkilökohtaista keskustelua toiminnanohjaajan kanssa.

“must ois hirveen hyvä et se ois niinku et niinku sillon tällön...niinku kerran per lukukausi...semmost miten he kokee et mist pitää et on se sitte hyvää tai huonoo mut että niinku se alote on niinku heillä ...mähän oon tääl heidän niinku tarpeisiinsa kuitenkin... tullu käytettäväks” (1)

“koska usein se palaute on et kiitos illasta ja sit jos on menny jotain selkeen hyvin tai selkeesti mönkään ni niistä saa palautteen... ois mukava niinku saada semmonen ei nyt mikää syväluotaava palaute itsestään mut jonkunlainen et se niinku kans vähä tukis sitä et onks oikeil jäljillä” (5)

Kukaan haastateltavista ei ollut saanut eikä myöskään pyytänyt itse yksilötoiminnanohjausta eikä neljä haastateltavaa kokenut sitä kaipaavansa.

“Et en oo sit jotenki kokenu tarpeelliseks ku ei mul oo tullu ees mieleen et seki vois olla mahollist pyytää” (2)

“Ni mä en oo edes tullu ajatelleeks et semmonen on mahdollista” (4)

“Mä oon oikeestaa kaiken mitä mul on ollu mielessä pystyny sanoo joko niissä pikkubriiffauksissa aina sen illan jälkee tai sit näissä kokoontumisissa” (6)

Vapaaehtoisten koulutukset ovat monesti kestoltaan lyhyitä, mistä syystä toiminnanohjauksessa usein korostuu koulutuksellisuus (Porkka 2010, Syrjäsen 2010.) Haastattelemani vapaaehtoiset toivoivat saavansa toiminnanohjauksista enemmän tietoa vapaaehtoistoimintansa tueksi.

“semmost konkreettista niinkun vapaaehtoistyöhön liittyvää, talon toimintaan liittyvää...mä luulen et siit ois meille eniten hyötyy niinku sillee jos ajattelee meidän kehittymistä ... vapaaehtoisina” (1)

“ehkä niist (talon harrastusryhmistä) ois ollu sillon alussa varsinki hyödyllistä tietää enemmän koska moni kuitenkin kysyy sit ku sä esittelet tuolla noin... on sillee mukava tietää jotain sisältöä siin jo koska usein ne kysyy jotain et mitä tanssitaa tääl caribbean mixissä” (5)

“ja sit joskus ois kiva kuulla vaik jonku nuorenki näkökulmast miten ne kokee vapaaehtoset “ (1)

“ voisko sitä kans jotenki tuoda sinne sinne niinku verkkoon vaikka niinku keskustelun muodos jotenki et tavallaa... ohjaaja kävis siellä kommentoimas jotain tai ehdottamas keskustelua tai muuta” (2)

“et jos ois joku vaik aihe tai asia mistä tietäs vähä etukäteen et mistä sit siel puhutaan ni et mist on niinku seuraaval kerral tarkotus puhua ” (2)

“mielenterveysasioista esimerkiks taikka päihteiden käytöstä mitä näkee nuorilla paljo” (6)

7.2 Miten toiminnanohjaus tukee vapaaehtoisen naistietoisuutta

7.2.1 Naistietoisuuden määritelmiä

Haastateltavani kokivat vaikeaksi naistietoisuuden pohtimisen ja sen esille tuomisen, miten naistietoisuus ilmenee toiminnanohjauksessa. Naistietoisuutta määritellesään kolme haastateltavaa käytti ilmaisuja tiedostaminen, tutkiminen ja käsitteleminen. Naistietoisuuden ajateltiin olevan naisen elämän erityispiirteiden tiedostamista ja tutkimista. Kaksi haastateltavaa toi esille ilon naisena elämisestä. Kaikki haastateltavat toivat esille, että kokivat vaikeaksi määritellä mitä naistietoisuus on.

“niinku naisen elämän tutkimisena ja sillee” (1)

“se niinku et tiedostaa niinku naiseuden tälläset erityispiirteet ja ongelmat.... jotenki niitten käsitteleminen” (2)

“et sä oot tietoinen siitä sun naiseudesta ikään kuin että se on jotain omanlaisiaan” (3)

“mun mielest se on oikein ratkaisevasti sitä että voi olla iloinen ja tyytyväinen ja ylpeä siitä että on nainen” (4)

Naistietoisuudella tarkoitetaan ennen kaikkea naisen tietoisuutta ja ymmärrystä omasta itsestään kokonaisena naisena ja omista kasvun lähtökohdista. Naistietoisuus on myös tietoisuutta ja ymmärrystä naisen historiasta, naiskuvasta ennen ja nyt, naisten voimavaroista ja kipupisteistä sekä yhteiskunnan odotuksista ja mahdollisuuksista toteuttaa moninaista naiseutta. (Tyttöjen Talon vapaaehtoistoiminnan koulutus 7 & 10.10.2009.)

7.2.2 Toiminnanohjaus mahdollisuutena pohtia omaa naiseuttaan

Toiminnanohjauksen avulla vapaaehtoisten on mahdollista tarkastella omaa toimintaansa ja siihen vaikuttavia rakenteita, odotuksia, rooleja ja tunteita (Syrjänen 2011). Tyttöjen Talon vapaaehtoiset naiset pohtivat toiminnanohjauksessa toimintaansa naistietoisien tarkastelutavan kautta. Naiseudesta ja naisellisuudesta puhuttaessa haastateltavat toivat esille seuraavia piirteitä, joita he naiseuteen liittävät: empaattisuus, tunteikkaus, asioiden kauniiksi tekeminen, lämpö, suojeleminen, huolenpito, pehmeys ja intuitiivisuus. Toiminnanohjauksessa käytyjen keskustelujen kautta kaksi haastateltavaa koki saaneensa varmuutta oman näköisenä naisena olemiseen. Yksi haastateltava kertoi oman näkemysensä naisellisuudesta laajentuneen.

“varmuutta ja itsevarmuutta... omaa naiseutea ja naisena olemiseen” (1)

“must on tullu niinku itteäniki kohtaa vähä sallivampi ja et ei täydy olla tai ei täydy olla miten niinku mieltää et mitä vaik on lukenu viime viikon annasta et minkäläinen joku nainen...mun ei tarvi olla se nainen mitä toi nainen on” (5)

“jotenki sen mun mielest sen naisellisuuden kirjo on ehkä jotenki niinku kasvanu et jos ajattelee noit tyttöjä esimerkiks niin ne on kaikki hirveen naisellisia.... jos naisellisuus on vaikka pehmyyttä tai herttaisuutta taikka kauneutta tai suloisuutta

ni ne on sitä kaikki mutta niinku eri tavalla...sen naiseuden tai naisellisuuden sisälle on tullu kaikkee” (6)

Vapaaehtoisen sitoutuessa tehtävänsä sitoutuu hän samalla kohtaamaan omia tunteitaan ja käsittelemään niitä sekä kohtaamaan oman haavoittuvuutensa. (Syrjänen 2011.) Kolme haastateltavaa kertoi kokevansa itsensä ei-naiselliseksi naiseksi perinteisellä, stereotyyppisellä tavalla ajateltuna. Kaksi haastateltavaa viittasi omaa naisuuttaan kuvatessaan miehiseen sukupuoleen kuvaamalla itseään poikatytöksi ja miehekkääksi naiseksi. Yksi haastateltavista korosti, ettei pitänyt itseään millään lailla miehekkäänä, vaikkei kokenutkaan olevansa naisellinen nainen.

“ (naisellisella naisella) aika paljon tarkotetaa just semmosta pehmeää pyöreää vähän pyöreää ja röyhelöistä ja korkokenkäistä... mä en oo...siinä katsannossa.... koskaan tuntenukkaa itseäni kovin naiselliseksi naiseks mut naiseks mä oon kyllä aina tuntenu voimakkaasti itseni enkä mitenkää mieheks (4)

“mä nyt oon jonku verran vähä sit semmonen miehekkäämpi nainen ehkä et tollee luonteenpiirteiltää....mä oon usein niinku miettiny et kuinka paljon mun naisellisuus niinku kärsii siinä et on ehkä vähä matalampi ääni ja on ehkä ei niin perinteisiä tulevaisuuden suunnitelmia” (5)

“mä oon ehkä aina ollu enemmän semmonen niinku poikatyttö omast mielestäni” (3)

Lahtinen kokee, että vapaaehtoisen tulisi toiminnanohjauksesta saada jotain sellaista, jonka voi kokea palkkioksi omasta toiminnasta. Toiminnanohjauksessa voitaisiin Lahtisen mielestä pohtia ihmisyyttä ylipäättään. Kun vapaaehtoinen toiminnanohjauksessa kokee, että siellä käsitellään hänelle merkityksellistä elämänaluetta, omaa itseä, voi hän kokea saavansa jotain olennaista, kasvavansa ihmisenä. (Lahtinen 2003, 24 -26.)

Tyttöjen Talon toiminnanohjauksissa korostuvat pohdinnat elämästä naisena. Neljä haastateltavaa kertoi naisen elämään liittyvistä teemoista, joista toiminnanohjauksessa on keskusteltu. Näitä teemoja olivat: ulkonäkö ja siihen liittyvät paineet, naisuus eri kulttuureissa, opiskelu, työelämä ja ura, oman polun löytäminen, perheen perustaminen ja lasten hankkiminen, rooli äitinä, naiskuvan seksualisoituminen, elämäntavat ja arvot, laihduttaminen ja dieetit, naisen rooli parisuhteessa ja kotitöiden jakaminen. Yksi haastateltava kaipasi toiminnanohjauksiin lisää keskustelua naiseuteen ja ihmissuhteisiin liittyvistä teemoista.

“varmaan siin niinku se ryhmän tarve korostuu missä voi niinku peilata itseään toisiin” (1)

Tärkeää on, että säännöllisesti kokoontuva ryhmä on tuttu ja turvallinen. Tällöin ryhmän on mahdollista olla voimaannuttava elementti vapaaehtoisille. Toisten tukeminen on mahdollista vain, jos ryhmässä voi olla avoin ja aito. (Lahtinen 2003,25.) Kaikki haastateltavat kokivat toiminnanohjaukset tilanteiksi, joissa on helppoa ja luontevaa keskustella. Tyttöjen Talo ja myös toiminnanohjaukset koettiin naisten ja tyttöjen omana paikkana, jonne miehiä on vaikea edes kuvitella mukaan.

“mun mielest voidaan puhuu tai me otetaan kaikki niinkun sillee toisemme naisina ja tasavertaisina ja sillee siskoina” (1)

“toiminnanohjauksessa niin se on todella...et te ootte niinku niit siskoja ja teil on niinku se yhteys tietyllä tasolla...et se on ollu niinku tosi mun mielest tosi vaikuttavaa...se yhteisöllisyyden tunne” (3)

Kaikki haastateltavat kokevat toiminnanohjauksessa tärkeäksi toisten isosiskojen tapaamisen ja kokemusten jakamisen. Kaksi haastateltavaa toi esille, että isosiskona toimimisen lisäksi on tärkeää kuulla toisten isosiskojen ajatuksia myös naisena elämisestä.

“se on mun mielest hirveen semmosta omaa katsetta...avartavaa... oppii kattoo erilaisist näkökulmist et ku miettii noit jotai asioita” (5)

“vertaistukee sitte saattanu saada niinku et jos päässy keskustelee jostain sellasest asiasta mikä on vaikka mietityttäny itseäänki” (2)

8 POHDINTA

Vuosi 2011 oli Euroopan Neuvoston nimeämä Aktiivista kansalaisuutta edistävän vapaaehtoistyön teemavuosi Euroopassa. Teemavuoden tarkoituksena oli osoittaa vapaaehtoistoiminnan olevan yksi aktiivisen kansalaisuuden ja demokratian keskeisistä ulottuvuuksista. (Kansalaisareena ry 2011.) Kansalaisareena ry:n verkkosivuille on luotu vapaaehtoistoiminnan työkalupakki, jossa vapaaehtoistoimintaa järjestävät tai sitä tutkineet tahot voivat julkaista omia materiaalejaan avuksi muille toimijoille. Suurin osa materiaaleista on erilaisia esitteitä ja toimintakertomuksia vapaaehtoistoiminnan järjestämisestä kaupunkien, järjestöjen tai seurakuntien toimesta. Vapaaehtoistoiminnan toiminnanohjaus mainitaan toimintakertomuksissa usein vapaaehtoisten kokoontumisina, virkistystapaamisina tai vapaaehtoisen ja vapaaehtoistoiminnasta vastaavan ohjaajan välisinä keskusteluina.

Vapaaehtoistyön teemavuoden tarkoituksena oli rekrytoida kansalaisia niin Suomessa kuin muualla Euroopassa mukaan vapaaehtoistoimintaan markkinoimalla vapaaehtoistoimintaa houkuttelevana tapana toteuttaa itseään yhteiskunnassa. Mutta riittääkö se, että ihmisiä saadaan rekrytoitua mukaan toimintaan? Kokevatko he vapaaehtoisina toimiessaan olevansa tarpeellisia ja arvokkaita toimijoita, missä yhteisössä tahansa toimivatkin? Sitoutuvatko he toimintaan vai onko vapaaehtoistoiminta vain hetken huvia? Vapaaehtoisiksi hakeutuvat ihmiset ovat Tyttöjen Talon työntekijöiden mukaan monesti aktiivisia monella elämän osa-alueella, minkä myötä yhteen vapaaehtoistoimeen käytetty aika saattaa olla vähäistä ja epäsäännöllistä. Voisiko laadukas toiminnanohjaus vastata vapaaehtoisen tarpeeseen kokea oma panoksensa arvokkaaksi ja saada hänet sitoutumaan tehtäväänsä jopa vuosiksi? Porkka ja Salmenjaakko (2005,28) sanovat, että vapaaehtoistoiminnan toiminnanohjauksen tarkoituksena tulisi nimenomaan olla laadun varmistaminen vapaaehtoistoiminnassa. Nähdäkseni juuri arvokkaaksi itsensä kokeva ja tehtäväänsä sitoutunut vapaaehtoinen toimija on vapaaehtoistoiminnan laatua parhaimmillaan.

8.1 Toiminnanohjaus vapaaehtoisena toimimisen tukena

Porkka ja Salmenjaakko (2005,28) pitävät toiminnanohjausta vapaaehtoisten osaamisesta ja jaksamisesta huolehtimisena ja yhteisön jäsenyydessä tukemisena. He pitävät toiminnanohjausta tavoitteellisena prosessina, jossa vapaaehtoisella on mahdollisuus käsitellä ajatuksiaan ja pohtia erilaisia vaihtoehtoja toimintavoilleen yhdessä toisten vapaaehtoisten kanssa, koulutetun ohjaajan opastuksella.

Tutkimustulosteni perusteella Tyttöjen Talolla toiminnanohjaus toteutuu juuri edellä mainitulla tavalla. Tyttöjen Talon työntekijän ohjaama toiminnanohjaus ryhmässä nähdään ennen kaikkea keskustelufoorumina, jossa pääsee jakamaan omia kokemuksiaan vapaaehtoisena toimimisesta. Haastateltavat pitävät tärkeänä niin positiivisten kuin negatiivisten kokemusten jakamista. Motiivina toiminnanohjaukseen osallistumiselle on halu kertoa omista kokemuksistaan, saada apua muilta samanlaisia tilanteita kokeneilta ja myös olla itse avuksi toisille. Toiminnanohjaustilanteita haastateltavat kuvasivat mukaviksi, leppoisiksi ja rennoiksi keskusteluhetkiksi.

Myös Harju et al. (2001,35), Porkka (2010) ja Syrjänen (2011) tuovat esille, että vapaaehtoiset pitävät toiminnanohjauksen merkittävimpana antina toisten vapaaehtoisten tapamista ja kokemusten jakamista heidän kanssaan. Tärkeää vapaaehtoisille on tunne kuulluksi tulemisesta ja oman toiminnan kokemisesta tarpeellisena. Kokemus vapaaehtoistoiminnan arvostamisesta syntyy vapaaehtoiselle käsittääkseni juuri toiminnanohjauksen avulla. Toiminnanohjaus on osoitus siitä, että vapaaehtoisen työ on tärkeää ja hänen kokemustensa purkamiseen ja niistä keskustelemiseen on järjestetty ohjaaja, tila ja aikaa.

Syrjäsen (2011) mukaan toiminnanohjaus edistää vapaaehtoistoiminnan arvostusta ja vapaaehtoisen sitoutumista omaan tehtäväänsä. Uskoakseni Tyttöjen Talon toiminnanohjauksella on merkitystä sille, miten vapaaehtoiset arvostavat omaa työpanostaan. Toiminnanohjauksessa vapaaehtoiset kertovat tulevansa kuulluksi ja kokevat ilmapiirin mukavaksi ja arvostavaksi. Tätä kautta heille välittyy tunne siitä, että heidän tekemään-

sä työtä sekä heitä itseään persoonina pidetään tärkeänä ja heidän kokemuksiaan arvokaina ja jakamisen arvoisina.

Tulikallio & Malinen (2009,30) kuvaavat raportissaan Helsingin kaupungin palvelukeskusten käytäntöjä vapaaehtoistoiminnasta. Toiminnanohjauksen osalta raportissa mainitaan, että vapaaehtoiset voivat tarvittaessa saada työnohjauksellista tukea vapaaehtoistoiminnan ohjaajalta. Raportin mukaan ”kehityskeskustelun” käyminen vapaaehtoisen ja toiminnanohjaajan välillä kerran vuodessa on hyvä käytäntö. Erityisen tarpeellisenä keskustelun käymistä pidetään niiden vapaaehtoisten osalta, jotka toimivat henkisesti kuormittavissa tehtävissä esimerkiksi ystävinä tai ryhmien ohjaajina. Säännöllistä toiminnanohjausta keskeisempänä ohjauksen muotona Helsingin kaupungin palvelukeskuksissa pidetään vapaaehtoisten huomioimista ja tukemista arjen työn lomassa, arkisissa kohtaamisissa keskustellen ja kiittäen. Vapaaehtoisen huomioimisen ajatellaan osoittavan, että vapaaehtoisen toiminta on tärkeää ja että hänestä ollaan kiinnostuneita.

Raporttia lukiessa itselleni herää kysymys, onko todella näin että arkiset kohtaamiset riittävät sitouttamaan vapaaehtoisen tehtäväänsä? Kiitos tehdystä työstä lämmittää toki aina mieltä, mutta onko tällöin vapaaehtoisella aidosti mahdollisuutta tuoda esille mahdollisia epävarmuuden tunteitaan ja ongelmallisiksi kokemiaan tilanteita ja saada niihin vertaistukea? Kuinka moni vapaaehtoinen pyytää ohjausta tarpeen tullen? Haastattelemistani vapaaehtoisista kukaan ei ollut oma-aloitteisesti pyytänyt yksilöohjausta, useampi haastateltavista tosin totesi, että haluaisi aloitteen siihen tulevan toiminnanohjaajalta itseltään. Vaikuttaa siltä, että vapaaehtoisen on helpompi osallistua valmiiksi järjestettyyn toiminnanohjaukseen, kuin olla itse aloitteellinen ohjauksen pyytäjä.

Vapaaehtoistoimintaan ihmisiä motivoi usein puhdas auttamisen halu, mutta vapaaehtoistoiminnan toiminnanohjausta voi pitää myös oppimistapahtumana, jossa on mahdollista käsitellä myös oppimisen esteitä (Porkka 2009,35). Syrjänen (2011) näkee, että vapaaehtoisten toiminnanohjauksessa keskeistä on nimenomaan tavoitteellisuus ja se, että käsiteltävät asiat ovat vapaaehtoisten kokemia tilanteita. Toiminnanohjauksessa keskustelua johtaa ohjaaja, jonka tavoitteena on mahdollistaa vapaaehtoisten oman toiminnan tarkastelu ja omassa toiminnassa kasvaminen. Tällöin vapaaehtoisten on mahdollista tunnistaa omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan. Jätetäänkö vapaaehtoisten henkilökohtaisen kasvun ja oppimisen mahdollisuudet hyödyntämättä, jos toiminnanoh-

jausta ei juuri ole tarjolla? Onko vapaaehtoisena toimiminen tällöin vain ohikiitäviä hetkiä vapaaehtoisen elämässä, vailla sen syvempää merkitystä?

Tyttöjen Talolla toiminnanohjaus näyttää jo pelkästään Helsingin mittakaavassa olevan tarkoin harkittua ja laadukasta. Säännöllisten toiminnanohjausten lisäksi jokaisen talon avoimen illan päättää työntekijän ja vapaaehtoisten välinen keskustelu, jossa voi purkaa sen iltaiset kokemukset heti tuoreeltaan. Yksi haastateltavista kertoi kokevansa hämentävänä sen, miten paljon heitä vapaaehtoisia kiitetään heidän talolla olemisestaan, joten vapaaehtoisia pidetään arvossa myös arkisissa kohtaamisissa.

Tutkimukseeni osallistuneet vapaaehtoiset kokevat toiminnanohjauksen tarpeellisena, mutta sen merkityksen itselleen erilaisena. Osa pitää tärkeämpänä jokaisen illan päätteeksi käytävää keskustelua, jossa saa sanottua juuri sillä hetkellä mieltä vaivaavat asiat. Osa taas kokee toiminnanohjausten olevan mielekkäämpiä, koska siellä asioista pystyy keskustelemaan syvällisemmin. Neljä kuudesta haastateltavasta kertoi tosin harkitsevansa tarkoin osallistumisensa toiminnanohjaukseen. Haastateltavat halusivat paikalle nykyistä enemmän muita vapaaehtoisia osallistumaan keskusteluihin ja lisäksi selkeitä teemoja kokoontumisille. Vaikka toiminnanohjaus sinänsä koetaan mukavana keskusteluhetkenä, on sen anti toisinaan vähäinen. Haastatellut vapaaehtoiset kaipaavat nimenomaan konkreettista tukea ja tietoa vapaaehtoistyöhön. Toiminnanohjaukset, joissa on ollut jokin teema (esimerkiksi monikulttuurisuus), on koettu oman oppimisen kannalta merkittävimpinä.

Tyttöjen Talolla toiminnanohjaukseen sitoutumista edistäisi uskoakseni se, että sillä olisi nykyistä selkeämmät raamit. Toiminnanohjauksessa tarvitaan aikaa myös vapaalle keskustelulle ja omien kokemusten purkamiselle, mutta kenties kokemuksista olisi helpompaa keskustella jonkin laajemman teeman pohjalta. Näitä teemoja saisi varmasti vapaaehtoisilta itseltään kysymällä. Tutkimusaineistoni perusteella uskon, että vapaaehtoisiksi hakeutuneet naiset eivät sinänsä kaipaa vain keskusteluryhmää, vaan heillä nimenomaan on tarve pohtia sekä vapaaehtoisuuteen että omaan naisena kasvamisen prosessiin liittyviä asioita yhdessä toisten naisten kanssa. Toisaalta vapaaehtoiset naiset ovat myös hyvin vastuuntuntoisia ja kiinnostuneita Tyttöjen Talon toiminnasta ylipäätään. Talon työntekijät ovat eräällä tavalla roolimalleja vapaaehtoisille ja tätä voi hyödyntää

myös toiminnanohjauksissa. Kullakin talon työntekijällä on omat vahvuutensa ja osaa-misalueensa, joista he voivat ammentaa vapaaehtoisille yhteisissä keskusteluissa.

Toiminnanohjauksen tärkeimpänä antina haastatellut tuntevat pitävän sitä, että he saavat palautetta omasta toiminnastaan. Tyttöjen Talon vapaaehtoiset ovat vastuuntuntoisia naisia, jotka haluavat toimia vastuullisesti ja oikein, Tyttöjen Talon toimintalinjojen rajoissa. Haastateltavat kokevat, että on tärkeää kuulla toiminnanohjaajan sanovan, että on itse toiminut oikein jossakin itseä askarruttaneessa tilanteessa. Myös Harjun ym. (2001,92) ja Syrjäsen (2011) mukaan vapaaehtoiset kokevat hyödyllisimpänä yhteisiin toimintatapoihin liittyvät keskustelut, kokeneiden vapaaehtoisten kertomukset sekä sel-keän taustayhteisön näkökannan eri tilanteisiin liittyen. Vapaaehtoiset tarvitsevat apua linjanvetoon sen suhteen, millaiset valtuudet vapaaehtoisella toimijalla yhteisössä on.

Haastateltavat kokevat toiminnanohjaajan roolin hyvin merkityksellisenä. Haastattelut tehtiin keväällä 2010, jonka jälkeen Tyttöjen Talon toimintakulttuuri on muuttunut sit-ten, että toiminnanohjauksista vastaavat talon työntekijät vuorotellen. Tässä toimintata-vassa on oletettavasti hyvät ja huonot puolensa. Ohjaajan vaihtuessa talon työntekijät tulevat tutummiksi vapaaehtoisille ja kunkin ohjaajan kanssa voi asioista keskustella hieman eri näkökulmista, työntekijöiden taustoista riippuen. Osaavatko kaikki työnteki-jät kuitenkin korostaa Tyttöjen Talon yhteisiä toimintatapoja samalla tavalla? Toimin-nanohjauksen ollessa yhden työntekijän vastuulla, tietää hän itse sanovansa asiat aina samalla tavalla. Toiminnanohjaajan vaihtuessa talon työntekijöiltä vaaditaan saumatonta yhteistyötä sen suhteen, että kaikki tietävät mitä toiminnanohjauksissa on keskusteltu ja minkälaisia kannanottoja kulloisestakin kokoontumisesta vastannut ohjaaja on tehnyt. Vaarana on toiminnanohjauksen sirpaloituminen yksittäisiksi tapaamisiksi, joilla ei ole yhteyttä toisiinsa.

Tutkimukseni tulosten perusteella Tyttöjen Talon vapaaehtoiset naiset kokevat toimin-nanohjauksessa tärkeäksi kuuntelevan ja aidosti läsnä olevan toiminnanohjaajan, avoi-men keskustelun toisten vapaaehtoisten kanssa sekä oman kehittymisen vapaaehtoisena. Haasteena Tyttöjen Talolla on haastattelujeni perusteella sitouttaa vapaaehtoiset itse vapaaehtoistoiminnan lisäksi osallistumaan toiminnanohjauksiin. Haastatteluiden teko-hetkellä talolla oli periaatteena, että vapaaehtoiset osallistuvat toiminnanohjauksiin ker-ran sekä syys- että kevätkaudella. Haastatteluiden perusteella toiminnanohjauksista teki-

si mielekkäämpiä se, että niillä olisi jokin käsiteltävä teema. Mielestäni toiminnanohjaukset voisi syyskauden alussa suunnitella yhdessä vapaaehtoisten kanssa niin, että he saisivat itse kertoa, mistä teemoista haluaisivat keskustella yhdessä tai oppia lisää. Kullekin toiminnanohjaukskerralle on uskoakseni edelleen tärkeää jättää aikaa myös vapaalle keskustelulle ja kokemuksille vapaaehtoisena toimimisesta. Yksi haastateltavista ehdotti myös verkossa tapahtuvaa toiminnanohjausta, jonkinlaista keskusteluforumia, jossa myös talon työntekijät voisivat kommentoida käytävää keskustelua.

8.2 Toiminnanohjaus vapaaehtoisen naistietoisuuden tukena

Tyttöjen Talon perustehtävänä on tukea tyttöjen ja nuorten naisten kasvua itsensä näköiseksi naisiksi yhteisöllisyyttä ja naistietoisuutta arvostavassa ilmapiirissä. Naistietoisuudella tarkoitetaan ennen kaikkea naisen tietoisuutta ja ymmärrystä omasta itsestään kokonaisena naisena ja omista kasvun lähtökohdista. Naistietoisuus on myös tietoisuutta ja ymmärrystä naisen historiasta, naiskuvasta ennen ja nyt, naisten voimavaroista ja kipupisteistä sekä yhteiskunnan odotuksista ja mahdollisuuksista toteuttaa moninaista naisuutta. (Tyttöjen Talon vapaaehtoistoiminnan koulutus 7 & 10.10.2009.)

Tyttöjen Talolle vapaaehtoisiksi hakeutuneet ovat ulospäin suuntautuneita ja avoimia ja uskaltaisin myös väittää, että he ovat pohtineet omaa naiseksi kasvamisen prosessiaan keskivertonaista enemmän. Lahtinen (2003,23) arvelee, että monen vapaaehtoisen motiivi liittyä mukaan vapaaehtoistoimintaan on jokin omassa elämässä koettu kriisi. Tyttöjen Talon vapaaehtoisilla on nähdäkseni kahdenlaisia motiiveja vapaaehtoistyöhön: oma tasapainoinen nuoruus tai kasvukipu sisältänyt nuoruus. Turvallisen ja tasapainoisen nuoruuden eläneet haluavat jakaa omasta hyvinvoinnistaan ja auttaa niitä, joilla on elämässään vaikeuksia. Ne, joiden oma nuoruus on ollut tavalla tai toisella vaikeaa aikaa, haluavat puolestaan toimia esimerkkeinä selviytyjistä ja auttaa nuoria omien vaikeiden kokemustensa muovaamina naisina.

Haastateltavieni mukaan Tyttöjen Talon toiminnanohjauksessa keskustellaan varsinainen vapaaehtoisena toimimisen lisäksi myös kunkin vapaaehtoisen omista kuulumisista, jotka haastateltavien mukaan saattavat toisinaan olla hyvinkin henkilökohtaisia. Mies-

täni se, että toiminnanohjauksissa keskustellaan avoimesti ja luottamuksellisesti myös vapaaehtoisten henkilökohtaisista asioista, kuvastaa Tyttöjen Talon luonnetta toimintaympäristönä. Tyttöjen Talo huokuu ilmapiirillään erilaisuuden hyväksyntää ja jokaisen arvostamista omana itsenään. Myös toiminnanohjaajan rooli tunnelman luomisessa on äärimmäisen tärkeä. Haastateltavat kokevat toiminnanohjaajan olevan aidosti läsnä tarkkaavaisesti kuunnellen. Toiminnanohjaajan koetaan antavan tilaa vapaamuotoiselle keskustelulle, mutta myös puuttuvan napakasti silloin, kun kyseessä ovat Tyttöjen Talon yhteisesti sovitut toimintalinjat.

Porkan (2009,35) mielestä vapaaehtoisten toiminnanohjaajalta edellytetään erityistä herkkyyttä. Tämä siksi, että vapaaehtoisen kokemuksiin maallikkoauttajana toimimisesta vaikuttaa vahvasti hänen oma elämäkokemuksensa. Toiminnanohjaustilanteessa vapaaehtoisen oma elämä on siten vahvasti läsnä. Tyttöjen Talolla keskustelun aiheena ovat haastateltavien mukaan olleet usein naisen elämään liittyvät aiheet, kuten ulkonäkö ja siihen liittyvät paineet, naiseus eri kulttuureissa, opiskelu, työelämä ja ura, oman polun löytäminen, perheen perustaminen ja lasten hankkiminen, rooli äitinä, naiskuvan seksualisoituminen, elämäntavat ja arvot, laihduttaminen ja dieetit, naisen rooli parisuhhteissa ja kotitöiden jakaminen. Nämä teemat koskettavat henkilökohtaisella tasolla jo kaista Tyttöjen Talon vapaaehtoista naista ja toiminnanohjaajalta vaaditaan todellakin herkkyyttä siinä, miten asioista keskustellaan ketään loukkaamatta tai syrjimättä.

Toiminnanohjauksen tavoitteena on Porkan ja Salmenjaakon (2005,28) mukaan kannustaa vapaaehtoistoimintaan liittyvien kysymysten, kokemusten, tunteiden ja mielikuvien tutkimiseen ja jäsentämiseen. Myös Syrjänen (2011) pitää tärkeänä oman toiminnan ja siihen vaikuttavien rakenteiden, odotusten, roolien ja tunteiden käsittelyä toiminnanohjauksessa. Tavoitteena on myös, että vapaaehtoinen oppii tuntemaan omat voimavaransa, mahdollisuutensa ja rajoituksensa. (Porkka 2010, Syrjänen 2011.) Tyttöjen Talon toiminnanohjauksessa naistietoisuus on vahvasti läsnä, jo pelkästään siksi, että talo on ns. miesvapaata aluetta. Tyttöjen Talon toiminta on vuorovaikutusta erilaisten ja erilaisissa kehitysvaiheissa olevien naisten kesken. Haastatellut vapaaehtoiset pitävätkin toiminnanohjausta paitsi keskustelufoorumina vapaaehtoisena toimimiseen liittyvistä asioista, myös foorumina pohtia naisen elämään liittyviä asioita yhdessä toisten naisten kanssa.

Lahtinen ehdottaa, että toiminnanohjauksessa voidaan käytännön tilanteiden ohella pohdita ihmisyyttä ylipäättään sekä tutkia omaa persoonaa ihmisenä. Kun vapaaehtoinen toiminnanohjauksessa kokee, että siellä käsitellään hänelle merkityksellistä elämänaluetta, omaa itseä, voi hän kokea saavansa jotain olennaista, kasvavansa ihmisenä. (Lahtinen 2003, 24-26.) Tyttöjen Talon toiminnanohjauksissa keskustellaan haastateltavien mukaan usein erilaisista naisen elämään liittyvistä asioista, mutta tätä ulottuvuutta voisi uskoakseni vahvistaa entisestään. Vapaaehtoisilla itsellään on varmasti mielessään teemoja, joista he haluaisivat kuulla myös toisten naisten kokemuksia. Yksi haastateltavista kertoi talon jokapäiväisestä laihdutusvillityksestä, joka saa Tyttöjen Talolla käyvät tytöt suunnittelemaan mitä erilaisimpia laihdutuskuureja kesäkuuntoon päästäkseen. Naisten ulkonäköpaineet ovat nykyisin asia, jolta tuskin kukaan nainen voi välttyä ja siinä olisi mielestäni yksi oivallinen teema yhteiseen keskusteluun. Vapaaehtoiset voisivat saada tukea omaan kasvuunsa pohtimalla aihetta yhdessä toisten naisten kanssa. Toisaalta se myös tukisi heidän toimimistaan vapaaehtoisena nuorten tyttöjen kanssa, joita heidän tulisi osata tukea näiden kasvaessaan naisiksi moninaisten ulkonäköpaineiden kuormituksessa.

Mielenkiintoisena tutkimustuloksena pidän sitä, että kolme kuudesta haastateltavasta kertoi pitävänsä itseään ei-naisellisena naisena. Nämä haastateltavat kokevat, etteivät vastaa perinteistä naiskuvaa pyöreästä, pehmeästä, mekkoihin ja korkokenkiin pukeutuvaasta naisesta, jonka tärkein tehtävä on huolehtia perheestä ja kodista. Tältä pohjalta toiminnanohjauksissa voisi herätellä keskustelua siitä, mitä tarkoitetaan käsitteellä ”naisellinen nainen” ja millaisia moninaisia tapoja on toteuttaa naiseutta. Tyttöjen Talolla käyvien tyttöjen kannaltahan on erinomainen asia, että vapaaehtoiset ovat erilaisia naisia eivätkä kaikki edusta yhteiskunnan stereotyyppistä käsitystä naiseudesta.

Lahtinen (2003, 25) korostaa, että toiminnanohjauksissa tärkeää on, että säännöllisesti kokoontuva ryhmä on tuttu ja turvallinen. Tällöin ryhmän on mahdollista olla voimaannuttava elementti vapaaehtoisille. Toisten tukeminen on mahdollista vain, jos ryhmässä voi olla avoin ja aito. Haastateltavieni mukaan toiminnanohjauksissa voi olla oma itsensä ja yhteisten keskustelujen suola on nimenomaan erilaisten naisten erilaisissa kokemuksissa ja näkökulmissa. Yksi haastateltavista kertoi saaneensa vapaaehtoisena toimimisen myötä varmuutta omannäköiseen naiseuteen. Toinen haastateltava taas totesi oman käsityksensä naiseudesta laajentuneen. Tyttöjen Talon toiminnanohjaus tukee

vapaaehtoisten naistietoisuutta juuri naisten yhteisten keskustelujen ja pohdiskelujen kautta. Vapaaehtoiset naiset toimivat tyttöjen ja naisten tukena näiden naiseksi kasvamisen prosessissa ja kohtaavat väistämättä samanlaisia teemoja, joita ovat itsekin käsitelleet omassa kasvussaan. Toiminnanohjaus toimii haastateltavien mukaan keskustelufoorumina, jossa keskeistä on naisten kesken oleminen. Toisten kanssa voi peilata omia ajatuksiaan naiseudesta ja naisena elämisestä nyky-yhteiskunnassa ja heiltä saa vahvistusta siihen, että on moninaisia tapoja olla nainen.

8.3 Muutamia jatkotutkimusaiheita

Tutkimuksessani halusin pohtia Tyttöjen Talon vapaaehtoisten toiminnanohjausta kahdesta eri näkökulmasta: miten toiminnanohjaus tukee vapaaehtoisena toimimista ja toisaalta vapaaehtoisen omaa naistietoisuutta. Jälkeenpäin ajatellen olisin voinut keskittyä tutkimuksessani pelkästään siihen, millaisia vapaaehtoisten kokemukset toiminnanohjauksesta ovat, miten se auttaa heitä vapaaehtoisen tehtävässä ja miten toiminnanohjausta voisi heidän mielestään kehittää. Naistietoisuuden halusin ottaa mukaan tarkasteluun, koska se on teema, joka Tyttöjen Talolla vaikuttaa kaikkeen toimintaan. Tutkimuksessani naistietoisuuden käsittely jää kuitenkin vähemmälle. Kenties naistietoisuuttakin olisi voinut tutkia laajemmin, jolloin olisin tutkimuksessani tarkastellut tarkemmin toiminnanohjauksen merkitystä vapaaehtoisten naistietoisuuden kehittymiselle. Toisaalta haastattelemani vapaaehtoiset kokivat naistietoisuuden määrittelyn ja siitä keskustelemisen hankalaksi, joten minun tutkijana olisi pitänyt perehtyä teemaan paljon syvällisemmin. Tällöin olisin voinut haastattelurungossa ja keskustelussa avata naistietoisuuden käsitettä konkreettisemmin haastateltavilleni, jolloin naistietoisuuden sisältöjä (muun muassa naiskuva, naisen asema yhteiskunnassa, naisiin kohdistuvat odotukset) olisi ollut helpompi hahmottaa.

Tässä tutkimuksessa selvitin vapaaehtoisten kokemuksia jo olemassa olevasta toiminnanohjauksesta. Jonkin toisen tahon alaisuudessa toimivilta vapaaehtoisilta voisi selvittää, millaista tukea he vapaaehtoisena toimimiseen kaipaavat. Tyttöjen Talon vapaaehtoisilta voisi tarkemmin selvittää, miten he toiminnanohjauksen käytännössä järjestäisivät niin, että se motivoisi useampia vapaaehtoisia osallistumaan tilaisuuksiin nykyistä

useammin. Toiminnanohjausta voisi tutkia myös toiminnanohjaajan näkökulmasta. Tyttöjen Talon nykyisessä mallissa kaikki työntekijät ohjaavat vuorotellen ja olisikin mielenkiintoista tietää, millaisena he kokevat oman roolinsa toiminnanohjaajina. Toiminnanohjauksen merkitystä vapaaehtoisten naistietoisuudelle olisi mielenkiintoista tutkia vielä tarkemmin perehtymällä naistietoisuuden teemaan syvällisemmin. Vapaaehtoisia voisi haastatella heti Tyttöjen Talon vapaaehtoisuskoulutuksen alkuvaiheessa ja uudestaan heidän osallistuttuaan toiminnanohjauksiin esimerkiksi vuoden verran. Olisi mielenkiintoista tarkastella, ovatko heidän käsityksensä muuttuneet tällä aika välillä.

LÄHTEET

- Alasuutari, P. 1994. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino
- Bandura, A. 1997 Self-efficacy: The exercise of control. New York. Freeman.
- Eischer, H. 2009. Tyttöjen talon yhteiskunnallinen merkitys. Julkaisussa Eischer, H. & Tuppurainen, J. Tyttöjen Talo on kuin avoin koti. Helsinki: Setlementtinuorten liitto ry. Setlementtijulkaisuja 22, 7-43.
- Eskola, A. & Kurki, L. (toim.) 2001. Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Vastapaino.
- Hakkarainen, P. & Syrjänen, K. 2003. Tukea ja mahdollisuuksia vapaaehtoistoiminnalle. Teoksessa P. Hakkarainen & K. Syrjänen (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Helsinki: Kansalaisareena, 13-16.
- Halttunen-Sommardahl, R. & Linna, E. 2007. Vapaaehtoistyö sosiaaliviraston näkökulmasta. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Helsinki.
- Harju, A. 2003. Yhteisellä asialla. Kansalaistoiminta ja sen haasteet. Vantaa: Kansanvaalistuseura.
- Harju, A. 2005. Kansalaisyhteiskunta vapaaehtoistoiminnan innoittajana. Teoksessa M. Nylund, & A. B. Yeung, (toim.). Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 58-80.
- Harju, U-M., Niemelä, P., Ripatti, J., Siivonen, T. & Särkelä, R. 2001. Vapaaehtoistoiminta seurakunnassa ja järjestöissä. Helsinki: Edita.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otava.
- Hänninen V. 2003. Toimiva ihminen. Tampereen yliopiston sosiologian ja sosiaalipsykologian laitoksen julkaisuja A:17. Tampereen Yliopistopaino Oy Juvenes Print, Tampere.
- Juutilainen, P-K. 2003. Elämään vai sukupuoleen ohjausta? Tutkimus opinto-ohjauskeskustelun rakentumisesta prosessina. Väitöskirja. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja, no 92.
- Kailo, K. 2001. Naistutkimus ja naisten vapaaehtoistyö. Hoivatyöstä sukupuoliroolien murtamiseen. Teoksessa A. Eskola & L. Kurki (toim.) 2001. Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Tampere: Vastapaino, 157-175.
- Kvale, S. 1996. InterViews. An Introduction to Qualitative Research Interviewing. London: Sage Publications, Inc.
- Koskenvesa, E. 2001. Pelaajakokemuksia valmentajille. Teologian opiskelijat ja vapaaehtoistoiminta. Teoksessa A. Eskola & L. Kurki (toim.) 2001. Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Tampere: Vastapaino, 121-136.
- Koskiaho, B. 2001. Sosiaalipolitiikka ja vapaaehtoistyö. Teoksessa A. Eskola & L. Kurki (toim.) 2001. Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Tampere: Vastapaino, 15-40
- Kurki, L. 2001. Kasvaminen palvelutehtävään. Sosiaalipedagoginen katse vapaaehtoistyöhön. Teoksessa A. Eskola & L. Kurki (toim.) 2001. Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Tampere: Vastapaino, 67-92.
- Lahtinen, P. 2003. Ihminen on tärkein instrumentti. Työnohjaus vapaaehtoisessa tukihenkilötyössä. Suomen mielenterveysseura: SMS-Tuotanto Oy.
- Laine, T. 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia

aloittelevalla tutkijalla tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 28-45.

Lairio, M. & Puukari, S. 2001. Muutoksista mahdollisuuksiin. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Nylund, M. & Yeung, A. 2005. Johdanto. Teoksessa M. Nylund & A. B. Yeung (toim.). Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 13-38.

Näre, S. 2007. Sukupuoli- ja kulttuurisensitiivinen tyttötyö. Teoksessa T. Hoikkala & A. Sell (toim.). Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 76, 541-548.

Näre, S. 2004. Kokonainen nainen. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Ojanen, M. 2001. Auttajaksi oppiminen. Psykologia minuuden tulkkina. Teoksessa A. Eskola & L. Kurki (toim.) 2001. Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Tampere: Vastapaino, 95-109.

Perheentupa, B-M. 2001. Kuuntele sukupuolesi viisautta. Jyväskylä: Atena.

Petrelius, P. 2005. Sukupuolisensitiivinen työote nuorten kohtaamisessa. Sinuksi-seminaari. Sukupuolen moninaisuus nuorten kanssa työskenneltäessä. Seminaari-kooste 3.10.2005 Espoo. Helsinki: Setlementtinuorten liitto ry, 21.

Porkka, S-T. 2009. Työnohjaamisen taito. Oppikirja vapaaehtoistyön työnohjaajalle. SP-Paino Oy.

Porkka, S-T. & Salmenjaakko, J. 2005. Vapaaehtoistyön työnohjauksen järjestäminen. Opas yhdistyksille. Suomen mielenterveysseura. Laadukasta kulttuuria vapaaehtoistyöhön-hanke. Vantaa: Dark Oy.

Punnonen, V. & Martinsen, H. 2005. SINUKSI- Sukupuolisensitiivisen sosiaalisen nuorisotyön projekti. Sinuksi-seminaari. Sukupuolen moninaisuus nuorten kanssa

työskenneltäessä. Seminaarikooste 3.10.2005 Espoo. Helsinki: Setlementtinuorten liitto ry, 7-9.

Punnonen, V. 2007. Sukupuolisensitiivinen sosiaalinen nuorisotyö. Teoksessa T. Hoikkala & A. Sell (toim.). Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 76, 521-540.

Reinharz, S. & Chase, S.E. 2001. Interviewing Women. Teoksessa J.F. Gubrium & J.A. Holstein (toim.): Handbook of Interview Research: Context & Method. Thousand Oaks, California: Sage Publications, Inc., 221-238.

Ronkainen, S. & Näre, S. 2008. Intiimi haavoittava valta. Teoksessa S. Näre & S. Ronkainen (toim.) Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 28–29, 36.

Ropo, A. & Eriksson, P. 2001. Hyvinvointipalvelut, liiketoiminta ja vapaaehtoistyö. Teoksessa A. Eskola & L. Kurki (toim.) 2001. Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Tampere: Vastapaino, 41-53.

Sorri, H. 1998. Vapaaehtoistyö ja elämän kulku. Kirkon tutkimuskeskus. sarja B N:o 78.

Tuppurainen, J. 2009. Ainutlaatuisina yhdessä. Mitä tapahtuu Tyttöjen Taloissa? - Vastaaajina tytöt, työntekijät ja työmuodon tutkijat. Julkaisussa Eischer, H. & Tuppurainen, J. Tyttöjen Talo on kuin avoin koti. Helsinki: Setlementtinuorten liitto ry. Setlementtijulkaisuja 22.

Tyttöjen talon toimintasuunnitelma 2010.

Tyttöjen talon vapaaehtoistoiminnan koulutus. Koulutusmateriaali. Tyttöjen talo, Helsinki 7. & 10.10.2009.

Vastaranta, J. 2008. Sukupuolisensitiivinen tyttötyö Tyttöjen talolla. Helsingin yliopiston valtiotieteellinen tiedekunta. Sosiaalityön pro gradu-tutkielma. Kalliolan nuorten julkaisu nro 3.

- Warren, C. A. B. 2001. Qualitative interviewing. Teoksessa J.F. Gubrium & J.A. Holstein (edit.): Handbook of Interview Research: Context & Method. Sage Publications: Thousand Oaks, California, 83-101.
- Yeung, A. B. 1999. Valmius vapaaehtoistyöhön. Tutkimus Pelastusarmeijan mainoskampanjan innoittamista vapaaehtoistyöntekijöistä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.
- Yeung, A. B. 2002. Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa – ihanteita vai todellisuutta? Tutkimus suomalaisten asennoitumisesta ja osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan. Helsinki: Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY ry

Painamattomat lähteet

- Anttonen, E. Sukupuolisensitiivisyys kansalaistoiminnassa ja nuorisotyössä. [online]. Kever-verkkójulkaisu 3/2006 [viitattu 14.10.2010]. Saatavilla www-muodossa: <URL:<http://www.kever-osaja.fi/index.php/kever/article/viewArticle/1063/897>>
- Helsingin kaupungin vapaaehtoistyön neuvottelukunnan toimintasuunnitelma 2009-2010. [online]. [viitattu 14.10.2010]. Saatavilla www-muodossa: <URL:http://www.hel2.fi/vapaaehtoistyon_neuvottelukunta/neuvottelukunta/toimintasuunnitelma.html>
- Helsingin Tyttöjen Talon verkkosivut [online]. [viitattu 14.10.2010]. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.tyttojentalo.fi/fi/toiminta/> >
- Honkasalo, V., Nikunen, M. & Honkatukia, P. 2009. Miksi sukupuolesta on niin vaikea puhua? Teoksessa T. Hoikkala & L. Suurpää (toim.) Kauhajoen jälkipaini. Nuorisotutkijoiden ja ammattilaisten puheenvuoroja. [online]. [viitattu 14.10.2010]. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, 13–15. Saatavilla

www-muodossa: <URL: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/kauhajoki.pdf>>

Kalliolan nuoret ry:n verkkosivut [online]. [viitattu 14.10.2010]. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.kalliolannuoret.fi/toiminta/tyttojen+talo/>>

Kansalaisareena ry. Kansallista ja kansainvälistä verkostoa palveleva vapaaehtoistoiminnan ja vertaistuen informaatio- ja kehittämiskeskus [online]. [viitattu 14.10.2011]. Saatavilla www-muodossa:<URL: <http://www.kansalaisareena.fi>>

Paananen, S. Jokelan koulusurmien opetuksia nuorisotyölle. 2009. Julkaisussa T. Hoikkala & L. Suurpää (toim.) Kauhajoen jälkipaini. Nuorisotutkijoiden ja ammattilaisten puheenvuoroja. [online]. [viitattu 14.10.2010]. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, 36-37. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/kauhajoki.pdf>>

Porkka, S-T. 2010. Koulutetut vapaaehtoiset vertaisryhmien ohjaajina – opas yhdistyksille. Suomen mielenterveysseuran verkkojulkaisut. [online]. [viitattu 14.10.2010]. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://julkaisut.mielenterveysseura.fi/vapaaehtoisohjaajatvertaisryhmissa/vaihe-4-tyonohjaus-ja-muu-tuki/>>

Setlementtinuorten liitto ry:n verkkosivujen seuraavat julkaisut [online]:

Upea minä (1998-2000) Tyttötyöprojekti. [viitattu 14.10.2010]. Saatavilla www-muodossa: <URL:<http://www.setlementtinuoret.fi/index.phtml?s=78>>

Tyttöjen Talo- verkoston kehittämishanke. [viitattu 14.10.2010]. Saatavilla www-muodossa: >URL:<http://www.setlementtinuoret.fi/index.phtml?s=112>>

SINUKSI (2004-2007) Sukupuolisensitiivisen sosiaalisen nuorisotyön projekti. [viitattu 14.10.2010]. Saatavilla www-muodossa: <URL:<http://www.setlementtinuoret.fi/index.phtml?s=77>>

Sukupuolisensitiivisen tyttötyön ja Tyttöjen Talon verkkosivusto [online]. [viitattu 25.2.2011]. Saatavilla [www-muodossa: <URL:http://www.tyttotyö.fi/sukupuolisensitiivisyys/tyttotyö>](http://www.tyttotyö.fi/sukupuolisensitiivisyys/tyttotyö)

Sukupuolten välisen tasa-arvon valtavirtaistamisen perussanasto [online]. [viitattu 25.2.2011]. Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://www.eurofem.net/valtavirtaan/aakkosellinen.html>](http://www.eurofem.net/valtavirtaan/aakkosellinen.html)

Syrjänen, K. Vapaaehtoisten työnohjaus – tuen ja kasvun mahdollisuuksia toimijoille. [online]. [viitattu 25.2.2011]. Saatavilla [www-muodossa: <URL:http://www.introspekt.fi/artikkelit/vapaaehtoisten-tyonohjaus-tuen-ja-kasvun-mahdollisuuksia-toimijoille/>](http://www.introspekt.fi/artikkelit/vapaaehtoisten-tyonohjaus-tuen-ja-kasvun-mahdollisuuksia-toimijoille/)

Tulikallio, T. & Malinen, H. 2009. Vapaaehtoistoiminta. Hyvin organisoituna valtava voimavara. Esimerkkejä vapaaehtoistoinnasta Helsingin kaupungin palvelukeskuksissa. [online]. [viitattu 30.6.2012]. Saatavilla [www-muodossa: <URL:http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/fa0190004a176e1293dbfb3d8d1d4668/Vapaaehtoistoiminta_aukeamittain121009.pdf?MOD=AJPERES>](http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/fa0190004a176e1293dbfb3d8d1d4668/Vapaaehtoistoiminta_aukeamittain121009.pdf?MOD=AJPERES)

LIITTEET

Liite 1 Teemahaastattelurunko

YKSILÖTOIMINNANOHJAUS

1. Miten usein olet pyytänyt yksilöohjausta viime toimintakauden aikana?
2. Miksi olet/ et ole pyytänyt yksilöohjausta?
3. Millaisena olet kokenut yksilöohjauksen?
4. Millainen oma roolisi on ollut yksilöohjaustilanteissa?
5. Millainen on ollut ohjaajan rooli yksilöohjaustilanteissa?
6. Miten yksilöohjaus on tukenut vapaaehtoisena toimimistasi?
7. Miten kehittäisit yksilöohjausta?

RYHMÄTOIMINNANOHJAUS

1. Miten usein olet osallistunut ryhmätoiminnanohjauksiin viime toimintakauden aikana?
2. Miksi olet/ et ole osallistunut ryhmätoiminnanohjauksiin?
3. Millaisena olet kokenut ryhmätoiminnanohjauksen?
4. Millainen oma roolisi on ollut ryhmätoiminnanohjauksissa?
5. Millainen on ollut ohjaajan rooli ryhmätoiminnanohjauksissa?
6. Miten ryhmätoiminnanohjaus on tukenut vapaaehtoisena toimimistasi?
7. Miten kehittäisit ryhmätoiminnanohjausta?

NAISTIETOISUUS TOIMINNANOHJAUKSESSA

1. Miten naistietoisuus ilmenee toiminnanohjauksessa?
2. Miten naiseudesta ja tyttöydestä puhutaan toiminnanohjauksessa?
3. Miten toiminnanohjaukseen vaikuttaa se, että kaikki osallistujat ovat naisia?
4. Miten käsityksesi tyttöydestä ja naiseudesta on muuttunut toiminnanohjauksien myötä?
5. Millaisena koet tyttöyden ja naiseuden?

TOIMINNANOHJAUKSEN TUKI VAPAAEHTOISUUDELLE

1. Mitä odotuksia sinulla oli toiminnanohjauksesta?
2. Miten toiminnanohjaus on vastannut odotuksiasi?
3. Millaisia teemoja toiminnanohjauksessa käsitellään?
4. Millaisia teemoja haluaisit toiminnanohjauksessa käsiteltävän?
5. Millaisena olet kokenut toiminnanohjauksen ilmapiirin?
6. Millaisena koet toiminnanohjauksen järjestämispaikan, Tyttöjen talon?
7. Mihin olet/ et ole tyytyväinen toiminnanohjauksessa?
8. Mitä haluaisit muuttaa toiminnanohjauksessa?

Liite 2 Sähköpostiviesti Tyttöjen Talon vapaaehtoisille

Sähköposti vapaaehtoisille (10 kpl) 30.3.2010

Otsake: Osalliseksi Tyttöjen Taloa käsittelevään graduun

Tervehdys isosiskot!

Opiskelen ohjausalan maisteriohjelmassa Jyväskylän yliopistossa, jonne minulla on tekeillä pro gradu- työ liittyen Tyttöjen Talon vapaaehtoisten naisten toiminnanohjaukseen. Osa muistanee minut viime syksyn vapaaehtoisikoulutuksesta ja kenties olette kuulleet gradunteostani Hennalta.

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää vapaaehtoisina toimivien isosiskojen kokemuksia toiminnanohjauksesta.

Tutkimuskysymyksiäni ovat 1) miten toiminnanohjaus tukee vapaaehtoisen naistietoisuutta sekä 2) miten toiminnanohjaus tukee vapaaehtoisena toimimista. Toteutan tutkimukseni teemahaastatteluin, jolloin haastatteluun osallistujat saavat haastattelurungon etukäteen ennen haastattelua.

Haastattelut toteutetaan Tyttöjen Talolla, josta Henna on luvannut tilat käyttööni. Arviolta noin tunnin mittaiset haastattelut nauhoitetaan ja nauhat tulevat ainoastaan tutkimuskäyttöni. Tuhoan nauhat niiden purkamisen jälkeen. Valmiissa tutkimuksessa ei tule ilmi kenenkään henkilötietoja tai muita tietoja, joista haastateltava olisi mahdollista tunnistaa. Haastatteluiden ajankohdasta tulee olemaan toukokuu, 10.5 lähtien.

Jos kiinnostuit olemaan haastateltavana, voit ilmoittautua minulle sähköpostitse. Kerrothan, jos tiedät jo nyt toukokuun aikataulustasi. Voimme sopia haastatteluajan illalle, jolloin muutoinkin olet isosiskona Tyttöjen Talolla.

Vastaa mielelläni lisäkysymyksiin tutkimuksen teostani.

Ystävällisin terveisin,

Noora Vantola